

T.C.

BATMAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORTAÇAĞ'DA AVRUPALI SEYYAHLARIN KAYITLARINDA

PRESTER JOHN

HAZIRLAYAN

Uğur TOPRAK

DANIŞMAN

Doç.Dr. Abdullah Mesut AĞIR

BATMAN-2019

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAYI

Doç. Dr. Abdullah Mesut AĞIR danışmanlığında, Uğur TOPRAK tarafından hazırlanan “Ortaçağ’da Avrupalı Seyyahların Kayıtlarında “Prester John” adlı tez çalışması 22/11/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Tarih Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Doç. Dr. Abdullah Mesut AĞIR

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Tekin İDEM

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Efe DURMUŞ

İmza:

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Doç. Dr. Ferhat KORKMAZ
Enstitü Müdürü

*Bu tez çalışması tarafından nolu proje ile desteklenmiştir.

* Bu ifade tez çalışması yapılırken bir destek alındıysa yazılmalı aksi takdirde silinmedir.

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

İmza

Uğur TOPRAK

.../.../2019

ÖNSÖZ

Seyahatnameler tarihin önemli kaynakları arasındadır. Avrupa'nın çeşitli bölgelerinden hareketle Yakın ve Uzakdoğu'ya kadar gerçekleştirdikleri seyahatleri müddetince bu gezginler müşahede ettikleri tarihin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarına giren hemen her detayı eserlerinde toplamışlardır. Seyyahların kaleme aldıkları bu notlar bilhassa tarih araştırmalarında bilim insanlarının sıklıkla müracaat ettikleri kaynaklardandır. Ortaçağ Avrupa'sında Doğu diye tabir edilen Ortadoğu ve Uzak Doğu seyyahların en çok yolculuk yaptıkları bölgelerdi. Onlar ekseriye hac vazifelerini ifa amacıyla Kudüs'e gider, bunlardan bazıları da aslında dönem koşullarında daha güvenli olan rotaları takip etmek suretiyle Uzak Doğuya seyahat ederlerdi. Bu bölgelere olan yoğun seyahatlerin çok çeşitli nedenleri bulunmaktaydı. Seyyahlardan bazıları doğunun zenginliklerini keşif, bazıları elçilik, bazıları ise bağlı buldukları kilise ve tarikatlarca kendilerine yüklenen misyonları gerçekleştirmek için bu yolculuklarına çıkmışlardır.

Bu çalışmada tarafımızca belirlenen bazı seyyahların eserlerinde geçen Prester John unvanına haiz Rahip Kral ile onun mevcudiyetine ilişkin çıkarımlar, Moğollar ve Haçlılarla olan siyasi münasebetleri ve abartılarla betimlenen ülkesi hakkında bilgiler sunulmuştur. Ortaçağ, Hıristiyan dünyası ve Avrupalı devletler açısından çok da parlak bir dönem değildi ve bu süreçte Avrupa'da birçok efsane dilden dile dolaşmaktaydı. Bu efsanelerden en yaygın olanı ise birçok seyyahın eserlerinde bölümler hasrettikleri Prester John adındaki Rahip Kralın söylencesiydi. Papalık tarafından ortaya atılmış olan efsanenin bu denli yaygın olmasının elbette ki tek bir nedeni olamazdı. Hızla yayılan Müslümanlık ile birlikte İslam devletleriyle yapılan mücadelelerin yenilgiyle sonuçlanması, Cengiz önderliğindeki Moğolların siyasi birliklerini tamamlayıp müstakil bir devlet kurduktan sonra tarih sahnesine çıkarak girişmiş oldukları istila hareketleriyle Hıristiyan dünyası açısından büyük tehdit oluşturmaları ve özellikle Avrupalılar açısından büyük öneme sahip Kudüs'ün Müslümanların eline geçmesi ve bu kutsal şehrin geri alınması için gerçekleştirilecek Haçlı seferlerine katılımı arttırarak, haçlı ruhunu güçlü tutma amacı bu durumun amillerini teşkil eder. Prester John'un varlığına ilişkin yapılan çalışmalar ve bunun delillendirilmesine yönelik girişimlerdeki en hayati rol de bu seyyahlar tarafından üstlenilmiştir. Özellikle Fransiskan ve Dominiken tarikatına bağlı seyyahlar, yolculuk ettikleri topraklarda bu

efsanevi kralın varlığına dair birçok delil aramış ve edindikleri hemen her detaya eserlerinde yer vermişlerdir.

Bu çalışmada Prester John hakkında bilgiler nakleden seyyahlar tespit edildikten sonra bunların eserlerindeki konu kapsamına giren bölümler derlenmek suretiyle teze dâhil edildi. Bilhassa ülkemizde son yıllarda gerçekleşen tercüme faaliyetleri neticesinde birçok önemli seyyahın eserlerinin dilimize kazandırılmış olmasının bu alanda çalışan araştırmacıların işlerini bir hayli kolaylaştırdığını burada belirtmek isterim. Bu yönüyle Türkçeye tercümesi gerçekleştirilen seyahatnameler dışında, henüz çevirisi yapılmayan Sir John Mandeville ile Friar Odoric Pordenone'un İngilizce olan asıllarından Rahip Kral ile ilgili bölümleri ise dilimize kazandırmak suretiyle bu çalışmaya dâhil ettik. Böylece bu tez ile sekiz seyyahın konuyla ilgili kayıtları incelemeye tabi tutulmuş olup bu konuda araştırma yapacak olan meraklıların da yine bu konuyla ilgili olarak mukayese imkânına haiz olacakları kanaatindeyiz. Çünkü bu kralın kim olduğu ve nerede hüküm sürdüğü ile ilgili olan kıta Avrupa'sındaki muğlaklık doğal olarak seyyahların nakillerine de sirayet etmiştir. Prester John bahisli konunun ülkemizde birkaç makale dışında henüz müstakil olarak incelemeye tabi tutulmamış olmasının benim bu alanda çalışma iştiağını da artırdığını ve konu seçiminde etkili olduğunu burada belirtmek isterim. Çünkü Avrupa literatürü tarandığı zaman Prester John ile ilgili kaleme alınmış yüzlerce modern eser çalışması mevcutken, Haçlı seferlerinin nedenleri ve Moğollar ile organik bağları olduğunu düşündüğümüz bu konuda ülkemizde çok fazla çalışma yapılmamış olması kanaatimizce bir eksiklik gibi görünüyor.

Yüksek lisans eğitimim ve tez yazım sürecini başından sonuna kadar sabırla takip edip, kaynak temini ve değerli tavsiyeleriyle fazlasıyla yardımcı olan değerli danışman hocam Doç. Dr. A.Mesut AĞIR'a en içten duygularıyla saygılarımı sunarım. Ayrıca değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Tekin İDEM ve hayatımın her anında yanımda olan aileme, bu süreçte duaları ile bana destek olan annem ve babama teşekkürü borç bilirim.

Uğur TOPRAK

Batman, 2019

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ORTAÇAĞ'DA AVRUPALI SEYYAHLARIN KAYITLARINDA

PRESTER JOHN

Uğur TOPRAK

Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Abdullah Mesut AĞIR

2019, 84 Sayfa

Bu çalışmada Ortaçağ Avrupalı seyyahların kayıtlarında geçen ve bu kıtada oldukça yaygın olan Prester John ile ilgili kayıtları derlemeye çalıştık. Bu bağlamda Johann de Plano Carpini, Benjamin Tudela, Willem Rubruck, Jean de Joinville, Marco Polo, Odoric Pordenone, Sir John Mandaville ve Pero Tafur'un seyahatnameleri ayrı başlıklar altında incelenmiş ve bunların çalışmalarında geçen Prester John ile ilgili kayıtları derlenmiştir. İlk Haçlı seferi istisna edilecek olursa Hıristiyan Avrupa ve Türk-İslâm devletleri ile yapılan mücadelelerin genellikle yenilgiyle sonuçlanması, Moğolların girişmiş oldukları istila hareketleri münasebetiyle Roma Haçlı ruhunu yeniden canlandırmak ve Müslümanlara karşı tertip edilecek diğer Haçlı Seferleri'ne taraftar bulmak amacıyla bu söylenceyi ortaya atmışlardır. Papalık tarafından ortaya atılmış olan bu söylenceye göre Prester John adındaki Rahip Kralın Hıristiyan olduğu, Katolik Avrupa ile Müslümanlara karşı birleşmeye meyilli olduğu fikirleri mezkûr kraldan geldiği iddia edilen bir mektup metnine istinaden ileri sürülmüş ve bu amaçla Haçlı güçleri motive edilmiştir. Prester John ve ülkesinin varlığına ilişkin deliller arayan Hıristiyan dünyasının bu arayışında en büyük rolü seyyahlar üstlenmişlerdir. Zira kimi zaman Papalık kimi zaman da tarikatlarca aldıkları çeşitli vazifelerle başka topraklara yolculuk eden bu seyyahlar Prester John'un mevcudiyetini araştırmış ve bu kral ile ilgili bilgilere seyahatnamelerinde yer vermişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Prester John, Johann de Plano Carpini, Benjamin Tudela, Willem Rubruck, Jean de Joinville, Marco Polo, Odoric Pordenone, Sir JohnMandaville, Pero Tafur

ABSTRACT

Master's Thesis

PRESTER JOHN IN THE RECORDS OF THE EUROPEAN TRAVELERS IN THE
MIDDLE AGES

Uğur TOPRAK

The Graduate School Of Natural And Applied Science Of Batman University

Advisor: Associate Prof. Dr. Abdullah Mesut AĞIR

2019,84 page

In this study, we tried to compile the records of Prester John, which is very common in the records of medieval European travelers. In this context, the travels of Johann de Plano Carpini, Benjamin Tudela, Willem Rubruck, Jean de Joinville, Marco Polo, Odoric Pordenone, Sir John Mandaville and Pero Tafur were examined under separate titles and their records about Prester John were collected. With the exception of the first Crusade, the struggles with Christian Europe and the Turkish-Islamic states often resulted in defeat, and this myth was put forward in order to revive the spirit of the Roman Crusade in order to revive the spirit of the invasion of the Mongols and to support other Crusades against Muslims. According to the myth of the Papacy, the priest named Prester John was a Christian and had a tendency to unite against Catholic Europe and Muslims. Prester John and the Christian world, looking for evidence of the existence of his country, have played a major role in this quest. Because these travelers who traveled to other lands with various duties sometimes taken by the Papacy and sometimes by the sects investigated the existence of Prester John and included the information about this king in his travels.

Keywords: Prester John, Johann de Plano Carpini, Benjamin Tudela, Willem Rubruck, Jean de Joinville, Marco Polo, Odoric Pordenone, Sir JohnMandaville, Pero Tafur

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI.....	3
TEZ BİLDİRİMİ.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1
A. JOHANN DE PLANO CARPINI VE PRESTER JOHN	8
1. Hayatı	8
2. Eseri Hakkında	9
3. Johann De Plano Carpini'nin Prester John ile İlgili Kayıtları.....	15
B. BENJAMIN TUDELA VE PRESTER JOHN.....	18
1. Hayatı	18
2. Eser Hakkında	18
3. Benjamin Tudela'nın Prester John ile İlgili Kayıtları	22
C. WILLEM RUBRUCK VE PRESTER JOHN	26
1. Hayatı	26
2. Eser Hakkında	27
3. Willem Rubruck'un Prester John ile İlgili Kayıtları	33
D. JEAN DE JOINVILLE VE PRESTER JOHN.....	38
1. Hayatı	38
2. Eser Hakkında	38
3. Jean de Joinville'in Prester John ile İlgili Kayıtları	40
E. MARCO POLO VE PRESTER JOHN.....	45
1. Hayatı	45
2. Eser Hakkında	46
3. Marco Polo'nun Kayıtlarında Prester John	50
F. ODORIC PORDENONE VE PRESTER JOHN	56

1. Hayatı	56
2. Eser Hakkında	57
3. Odoric Pordenone'nin Prester John ile İlgili Kayıtları	57
G. SİR JOHN MANDAVİLLE VE PRESTER JOHN	60
1. Hayatı	60
2. Eser Hakkında	60
3. Sir John Mandeville'in Prester John ile İlgili Kayıtları	62
H. PERO TAFUR VE PRESTER JOHN	69
1. Hayatı	69
2. Eser Hakkında	70
3. Pero Tafur'un Prester John ile İlgili Kayıtları	72
SONUÇ	75
KAYNAKÇA	77
EKLER	80
ÖZGEÇMİŞ	84

KISALTMALAR LİSTESİ

- Bkz. : Bakınız
C. : Cilt
Çev. : Çeviren
DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi
Ed. : Editör
Haz. : Hazırlayan
İA : İslam Ansiklopedisi
TDV: Türk Diyanet Vakfı
Trc. : Tercüme
S. : Sayı
s. : Sayfa
vb. : Ve Benzerleri
Yay. : Yayınlayan
yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

Seyahatnameler tarih ilminin önemli kaynakları arasında olup, bilhassa tarihin çeşitli dönemlerinde araştırma yapan bilim insanları sıklıkla bu kaynaklardan istifade ederler. Ortaçağ Avrupa'sında Papalıktan aldıkları çeşitli vazifelerle dünyanın dört bir tarafına giden Avrupalı seyyahların geneli Fransisken ve Dominiken Tarikatına mensupturlar¹. Asya, Afrika ve Orta Doğu'ya gerçekleştirdikleri meşakkatli seyahatleri esnasında tutmuş oldukları bu gezi notlarında seyyahlar, müşahede ettikleri hemen her şeyi kaydetmekle kalmamışlar bunlardan bazıları Moğol ve Türk İslâm devletlerinin hükümdarları ile görüşme imkânına da haiz olmuşlardır. Hatta bunlardan bazıları devletlerin çeşitli kademelerinde görev yapmışlardır. Seyyahlar çağı olarak tavsif edebileceğimiz Ortaçağ'da bu bağlamda çok sayıda gezgine tesadüf etmek mümkündür. Yaşanılan bu seyyah kesafetinin temelinde misyonerlik faaliyetleri ve Hıristiyanlık propagandasının bulunduğu elbette ki şüphe yoktur. Hac yolculuğu adı altında İtalya'dan harekete geçen kabilelerle birlikte bunların pek çoğunun Kudüs'e gittikleri ve diğer semavi dinler açısından da kutsal olan bu şehirdeki hemen her detaya özel olarak yer verdikleri nazarı dikkatten kaçmaz. Burada göz ardı edilmemesi gereken bir diğer noktaya temas etmek istiyoruz. Selahattin Eyyubi'nin Kudüs'ü Haçlıların elinden almasından sonra Hıristiyanlar açısından çok önemli olan kutsal toprakların kontrolü bu andan itibaren Müslümanların denetimi altına geçmiştir. Fakat buna rağmen Hıristiyan Avrupa Kudüs'ten hiçbir zaman ümidini kesmemiştir. Bu çalışmalar incelendiği vakit içerisinde yer alan doğaüstü tasvirlerin yanı sıra yoğun bir Hıristiyanlık propagandasına ilişkin pek çok detayın varlığı da söz konusudur. Bu bağlamda konuyla ilgili olarak İncil'den pek çok ayetler ve Hz. İsa ile Havarilerin hayatlarından bazı kesitler seyahatnamelerde tesadüf edilebilecek detaylardır. Doğu Akdeniz'de elde edilen birtakım kazanımlar hariç tutulacak olursa ilk haçlı seferinden sonraki diğer seferlerinin istenilen neticeleri vermemiş olmaları, öyle sanıyoruz ki Avrupa'yı farklı arayışlar içerisine sürüklemiştir. Orta Doğu'ya gerçekleştirilen ilk Haçlı taarruzundan 1291 yılında Memlûkluların² Akka'daki son

¹ Bu Tarikatlar için bkz. Hinnebusch, William A. The Dominicans, A Short History, 1985, <http://muhammettarakci.blogspot/2017/12/fransisken-ve-dominiken-tarikatlar.html>, e.t. 10.09.19.

² 1250-1517 yılları arasında Kahire merkezli olarak devletlerini tesis eden ve iktidarı Eyyubilerden devralan Memlûklar (ya da kölemenler) 267 yıllık hâkimiyet devreleri boyunca Yakınoğu'nun siyasi

Haçlı bakiyelerini temizlemesine kadar geçen süreçte³ her ne kadar bu akınlar durmuş gibi gözükse de Ortaçağ'da Haçlı zihniyeti çok bitmiş gibi görünmüyordu. Aynı şekilde yine bu seyyahların seyahatnamelerinde geçen bazı kayıtlarından anlamak mümkündür. Bu zaman diliminde Avrupa'da çeşitli efsaneler ve söylenceler dolaşmaktaydı. Bunlardan en baskın olanı ise Rahip Kral olarak bilinen Prester John ya da diğer adıyla Presbyter Johannes efsanesiydi. Detaylarına ilerleyen bölümlerde ayrıca değinilecek olan bu Rahip Kral efsanesi Papalık tarafından ortaya atılmış olup, söylencenin belli dönemlerde bazı Haçlı seferleriyle de organik bağlarını gözlemlemek mümkündür. Haçlıların Müslümanlar karşısında başarısız oldukları bir dönemde bu söylencenin ortaya atılması öyle sanıyoruz ki Avrupa'daki haçlı ruhunu canlı tutma amacına yönelikti. Doğu'da bir yerde varlığına inanılan bu imgesel kralın yeri bazen Asya'da, bazen de Afrika'da düşünülmüş, ancak kesin mevcudiyeti bulunmadığından onun varlığı yakıştırmalardan öteye gidememiştir. İşte tam burada çok önemli iki unsur bu tezin konusuna inhisar ediyor. Bunlardan ilki adı sadece rivayetlerde saklı olan böyle bir kralın mevcut olmamasına rağmen, Avrupalı seyyahlarca onun hakkında ve yaşadığı ülke ile ilgili olarak tafsilatlı bir şekilde bilgi vermeleridir ki bu gerçekten de ilgi çekicidir. Diğer hususa gelecek olursak bu da seyyahların nakillerini göz önüne alarak Rahip Kral efsanesinin bazı haçlı seferleriyle bir bağlantısının olup olmadığı meselesidir. Efsanenin ortaya çıkışının Avrupalılar açısından hüsrarla sonuçlanan II. Haçlı seferinden sonraki sürece tesadüf etmesi ve yine sonraki Haçlı seferlerinde bu kralı aramaya yönelik faaliyetler Prester John söylencesinin Papalık ve Haçlılarla bağlantılarını teyit etmektedir⁴. Öyle sanıyoruz ki böyle bir söylencenin ortaya atılması için oluşturulan kral portresinin batı dünyasını etkilemek adına oldukça görkemli bir şekilde gösterilmesi gerekiyordu ki bu çalışmaya konu olan seyyahların kayıtlarında Prester John'un yaşadığı ülke doğaüstü detaylarla süslenmek suretiyle olağanüstü bir şekilde gösterilmiştir. Böylesine imgesel bir kralın ortaya atılması bariz bir problemi de beraberinde getirmiştir. Bu da efsanevi kralın kim olabileceği sorusunun yanıtıydı.

durumu üzerinde etkili roller üstlendiler. Temeli kölelik sistemine dayanan bu devlet hakkında teferruatlı bilgi için bkz. F. Y. Ayaz, *Memlükler 1250-1517*, İsam Yay., İstanbul 2015.

³ Akka'nın Memlûk hâkimiyetine girişi ve bunun Avrupa üzerindeki siyasi ve ekonomik etkileri için bkz. John France, *Acre and Its Falls: Studies in the History of a Crusader City*, ed. John France, Leiden: Brill, Boston 2018.

⁴ A. Mesut Ağır, "Ortaçağ Seyyahlarının Kayıtlarında Prester John", *History Studies*, 9/2, (2007), s. 28-29.

Seyyahların kayıtlarındaki bu mitsel krala ilişkin çelişkili bilgiler; mesela kralın ülkesinin farklı coğrafyalarda gösterilmesi, kralın ırkiyatına ilişkin farklılıklar, bu durumu yine teyit etmektedir. İşte bu yönüyle bu kralın varlığı bazen Moğollar arasında, bazen Hindistan'da, bazı dönemlerde de Etiyopya'da aranmıştır⁵. Prester John'a ilişkin ilk kayıt ise Otto'nun 1156 yılında kaleme aldığı kroniğe dayanmaktadır. Aynı zamanda XII. Yüzyılda Bizans İmparatoru Manuel Komnenos başta olmak üzere Roma İmparatoru Frederic ve Fransa Kralı IX. St. Louis⁶ gibi bazı Avrupa krallarına Prester John'un mührünü taşıyan mektup metninin⁷ gitmiş olması da kralın varlığını delillendirme çabalarına yönelik bir girişimdir⁸.

XIII. Yüzyıl İslâm dünyası açısından siyasal olayların gelişimi bağlamında çok da parlak bir dönem değildi. Haçlı seferlerine karşı yoğun bir mücadele veren Müslümanları bu defa bekleyen tehlike, doğudan gelecek olan Moğol İstilasıydı. Moğolların girişmiş oldukları bu istila hareketiyle karşlarına çıkan hemen her şeyi ezerek batıya doğru gerçekleştirdikleri seferler yalnızca İslâm âlemini değil, Doğu Avrupa'ya kadar olan bütün coğrafyaları tehdit etmiş, bu suretle Avrupa yeni bir istila tehdidiyle karşı karşıya kalmıştı. Avrupalı seyyahlarca barbar olarak nitelendirilen bu kavmin Hıristiyan âleminde bıraktığı etki o kadar büyüktü ki onların bu gelişi Gog ve Mogog'a (Yecüc ve Mecüc) benzetilmişti⁹. Her ne kadar Müslümanlar tarafından yaptıkları kıyım münasebetiyle nefret edilseler bile tıpkı Avrupalılarda olduğu gibi Müslümanlar üzerinde de Moğolların siyasi ve sosyal manada etkileri söz konusu olmuştur. İşte bu yönüyle tarih sahnesine XIII. yüzyılın hemen başında çıkacak ve giriştiği istila hareketiyle dünya tarihinde büyük izler bırakacak olan bu taze güç gerek Hıristiyanların, gerekse de Müslümanların dinsel propagandalarına maruz bırakılmak suretiyle dinlerini değiştirmeye tabi tutulacaklardı. Öyle sanıyoruz ki Çin'e kadar uzanan yolculuklarında bazı seyyahların Moğollar ve Büyük Kağan ile ilgili eserlerinde ayırmış oldukları fasıllar bu kavmin dönem Avrupa'sı tarafından mercek altına alındığına delalet etmektedir. Avrupa açısından bakıldığında pek çok

⁵ Bkz. Ağır, *Ortaçağ Seyyahlarının Kayıtlarında Prester John*, s. 30-43.

⁶ VII. Ve VIII. Haçlı seferlerine organize eden Fransa Kralı IX. St. Louis Haçlı seferleri ve bunun kaynakları için bkz. Peter Jackson, *The Seventh Crusade, 1244-1254: Sources and Documents*, Ashgate Yay., Farnham 2009.

⁷ Bahsi geçen mektup metni için bkz. Ekler Kısmı.

⁸ Ağır, *Ortaçağ Seyyahlarının Kayıtlarında Prester John*, s. 30.

⁹ S.Baring Gould, *Curious Myths of Middle Ages*, Boston, 1880, s. 33.

Müslüman'ın ölümüyle neticelenen Moğol İstilasası bu süreçte çok sayıda İslâm Devleti ve bunlara ait şehirleri allak bullak etmiş olduğundan Müslümanların düşmanı olan bu kavmin Hıristiyanlaştırılması muhtemelen Avrupa'nın hedeflerinden birisiydi. Bu amacın en bariz deliline VII. Haçlı Seferindeki gelişmelerde rastlamak mümkündür. Buna göre bu seferin başını çeken Fransa Kralı IX. St. Louis'e Guyuk Han'ın annesinin Prester John'un kızı olduğu söylenmiş, buna ilaveten Guyuk Han ve kardeşinin Hıristiyan oldukları ve Kudüs'ün yeniden ele geçirilmesi noktasında Hıristiyanlara gereken destekte bulunacağına dair malumat verilmişti. Bahsi geçen hatun Törekene¹⁰ olup St. Louis iyimser bir şekilde bu bilginin doğruluğunu kanıtlamak amacıyla başlarında John Plano Carpini ve diğer Fransisken rahiplerinin bulunduğu elçilik heyetini Moğol diyarına göndermiş, ancak bu girişime rağmen Moğollarda Hıristiyanlık ile ilgili herhangi bir emareye rastlanmamıştır¹¹. Bu bilgiden de anlaşılacağı üzere Avrupalılar misyonerlik faaliyetleriyle Moğolları Hıristiyanlaştırmak gibi önemli bir amacın yanında onların efsanevi kral Prester John ile olan sıhriyet bağlarına da vurgu yapmışlardır. Çünkü Rahip Kral Hıristiyanlığın Nesturi¹² mezhebine mensup olup çok koyu bir dindar idi. Bu rivayetten ola çıkan Avrupalılar da mezkûr kralın Moğol Han'ı ile olan akrabalık bağına istinaden Moğol Hanlarından bazılarını Hıristiyan olarak ya da rahatlıkla bu dine döndürülebileceğini düşünmüş olmalıdırlar. Korkunç güçlere sahip ve geniş bir coğrafyaya yayılmış

¹⁰ Törekene Töregene Hatun ya da Turakine Hatun, kocası Ögeday Han'ın ölümünden sonra tahta geçen Naip. Tomris Hatundan sonra tarihteki ikinci kadın hükümdardır. 7 yıllık bir Moğol lideridir. Bkz.

<https://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dp2kvVHVyYWtpbmU>

¹¹ Geraldine Hang, *The Invention of Race in the European Middle Ages*, Cambridge Üniversitesi Yay., New York, s. 305.

¹² İstanbul Patriği Nestorius'un kurmuş olduğu Hıristiyan mezhebi. Özellikle Arianusçuluğa bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. 431 yılında Efes Konsili'nde mahkûm edilen Nesturilik, Hıristiyanlığın kurucusu kabul edilen İsa'nın nitelikleriyle ilgili bir tartışmadan doğmuştur. Nestorius ve arkadaşlarına göre aynı kişi (İsa) hem Tanrı hem insan, dolayısıyla da Meryem, Tanrı'nın anası olamayacaktır. Onlara göre İsa, tanrısal nitelikleri olan bir insandı. Bu görüşler Ortodoks Hıristiyan çevrelerinin tepkisiyle karşılaştı. 431 yılında toplanan Efes Konsili bu görüşleri reddetti ve Nestorius Libya'ya sürüldü. Ancak bu baskılara rağmen Nesturilik, Doğu'da hızla yayıldı. Nesturiler, uzun süre dini inançlarından dolayı baskı altında yaşadılar ve bu yüzden tam anlamıyla bir yere yerleşemediler. 17. yüzyılda Roma Katolik Kilisesi'ne bağlanan Nesturiler, 1932'den sonra Suriye'ye göç ettiler. Detaylı bilgi için bkz. Kadir Albayrak, *Nesturilik*, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 28, Ankara 2003, s. 15-17

bulunan ve yine bu süreçte Pax Mongolica¹³'yü başlatmış olan böylesine muazzam bir gücün Hıristiyanlık vasıtasıyla Avrupa ile müttefik olması ve ortak düşman olan Müslümanlara karşı birleşmesinin hedeflenmesi akla yatkın görünüyor. Böylece Avrupa öyle sanıyoruz ki yalnızca Kudüs'ü hâkimiyeti altına tutan Müslümanlara karşı sağlam bir müttefik kazanmakla kalmayacak, aynı zamanda Moğolların muhtemel bir istilasından da korunmuş olacaktı.

Tekrar seyyahlara dönecek olursak evvelce de zikrettiğimiz gibi bunların ortaya koydukları gezi notlarına Prester John ve Moğollar ile ilgili hususi bölümler hasrettikleri görülür. Bu bölümlerde göze çarpan en belirgin nitelik Prester John'un kesin varlığına ilişkin verilen detaylardır. Bu detaylarda bahsi geçen kralın ırkiyatına ve ülkesinin nerede olduğuna dair çelişkiler de nazarı dikkatten kaçmamaktadır. Yine bazı seyyahlar tarafından dünyanın en görkemli kralı olarak Prester John gösterilmesine rağmen, az da olsa bunlardan birkaçı onun gücünün abartıldığı görüşündedir. Eserlerin genelinde göze çarpan ortak nitelik ise kralın ülkesine yönelik tasvirlerde abartıya kaçan nakillerdir ki esasında bu durum Ortaçağ Avrupa'sındaki seyyahlarda var olan teamüldür. Yine bazı seyyahların nakillerinde Moğol Han'ı ile Prester John birbirileriyle savaşan iki ezeli rakip ve düşman olarak gösterilirken, bazılarında ise Moğollar ile Rahip Kral müttefik olarak gezginlerin nakillerine sirayet etmiştir. Genel olarak bakıldığında ise Rahip Krala ilişkin seyyahların nakillerinde belirgin tutarsızlıklar söz konusudur. Dikkate değer bir diğer konu ise yukarıda bahsi geçen krala ait olduğu iddia edilen mektup metnindeki bazı detaylar ile XIV. Yüzyıl seyahatname yazarı olarak bilinen (aslında bir seyyah değildir; ancak öyle davranmıştır.) Mandaville'in Prester John'u tanıttığı bölümlerdeki detaylar ile olan benzerliklerdir¹⁴. Bu da eserinde Hıristiyanlığın baskın bir şekilde propagandasını yapan Mandaville'in bahsi geçen mektuptan haberdar olduğuna delalet etmektedir¹⁵. Genel olarak seyyahların eserlerinde bölümler hasrettikleri Prester

¹³ Moğol Barışı anlamına gelen Pax Mongolica hakkında detaylı bilgi için bkz. Ronald Findlay, Kevin H. O'Rourke, *Power and Plenty: Trade, War, and the World Economy in the Second Millennium*, Princeton Üniversitesi Yay., New Jersey 2007, s.124.

¹⁴ Sir John Mandaville, *The Travels of Sir John Mandaville*, Londra, 1922, s. 178-182, Ağır, *Ortaçağ Seyyahlarının Kayıtlarında Prester John*, s. 36.

¹⁵ Ağır, "Ortaçağ Seyyahlarının Kayıtlarında Prester John", s. 36.

John'un Ortaçağ Avrupa'sında hem haçlıların moralini yükseltmek hem de Hıristiyanlık için bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır.

JOHANN DE PLANO CARPINI
(1182-1252)

A. JOHANN DE PLANO CARPİNİ VE PRESTER JOHN

1. Hayatı

Carpini'nin hayatı hakkında bilgilerin yer aldığı tek kaynak d'Avezac olarak bilinmektedir¹⁶. Bu kaynak kitap ise yine Carpini ile aynı dönemde yaşamış yazarlara ve Fransisken tarikatına mensup olan tarihçi Wadding'e aittir¹⁷. Carpini'nin doğum tarihi net olarak bilinmese de D'Avezac'daki bilgilerden yola çıkılarak Johann de Plano Carpini'nin aynı dönemde yaşamış olduğu Aziz Franciscus'un öğrencisiyken yaşının 40 civarında olduğu ve 1182 yılında doğmuş olduğu tahmin edilmektedir¹⁸. Onun kitabındaki ifadelerinden Fransız olduğu kabul edilir. Ancak D'Avezac ile aynı dönemde yaşamış ve aynı zamanda bağlı buldukları tarikatın biraderi olan Salimbenen'in XIII. Yüzyılın ikinci yarısında kaleme aldığı "İtalya Kroniği" adlı eserinde Carpini ile Fransa'nın Perugia bölgesinde tanıştıklarından söz edilmektedir. Günümüzde İtalya sınırları içerisinde yer alan ve Carpini'nin ailesinin de bu bölgede yaşamlarını sürdürdüklerine ilişkin başka bir kayıt diğer bir yazar Oldonio'nun 1678 yılında kaleme aldığı kitabında geçer. O, küçük yaştan itibaren Fransisken tarikatına bağlı olup kendisi ilk olarak 1221 yılında bu tarikat tarafından Almanya Eyalet Reisliği görevine tayin edilmişti. Burada Caesar de Speiser'in yardımcısı olan Carpini ve Barnabas çok iyi vaizler olup bunlar iyi derecede Almanca ve Lombardca bilmelerinden dolayı kısa sürede ülkenin farklı bölgelerinde vaazlar vermiş ve bu konuda ün kazanmışlardır. Carpini bu yetenekleriyle tarikatın çok kısa süre içinde önemli görevler de bulunmuş ve başarılı kariyerinin yanında Fransisken tarikatına yaptığı hizmetler dolayısıyla İspanya mümessilliğine kadar yükselmiştir. Buradaki görevinden sonra yine tarikat için önemli merkezlerden olan Almanya mümessilliği görevine atanmıştır¹⁹. Carpini 65 yaşına gelene kadar Fransisken tarikatı tarafından

¹⁶ İlgili eser için bkz. D'Avezac, *Notice sur les anciens voyages de Tartarie en genereal, et sur celui de Jean du Plan de Carpin en particulier*. in Recueil IV.

¹⁷ Detaylı bilgi için bkz. Wadding, *Anneles Minorum*, Roma, s.1731-1947.

¹⁸ Zeynep Yıldız, *13-15. Yüzyıllarda Deşt-i Kıpçak Sahasını Ziyaret Eden Seyyahların Gözünden Türk İmgesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray 2016, s. 18.

¹⁹ Johann De Plano Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, çev. Ergin Ayan, Derya Kitapevi, Trabzon 2001, s. 12-13.

farklı görevlere ve yerlere tayin edildikten sonra Papa İnnocentius (1243-1254) tarafından Moğollara elçi olarak gönderilmiştir. 16 Nisan 1245 tarihinde o dönemde Fransa'nın Lyon kentinden yola çıkan Carpini Sibiry ve Rusya üzerinden Moğol ülkesine doğru yaptığı yolculuk esnasında geçirmiş olduğu badireleri ve diğer bilgileri seyahatnamesinde anlatmaktadır. Moğolistan seyahati haricinde tarıkatta Papa tarafından kendisine yine birçok önemli görevler verilmiştir. Papalık tarafından organize edilen Haçlı Seferlerine taraftar bulabilmek amacıyla birçok krala elçi olarak gönderilen Carpini'nin ölüm tarihi net olamamakla birlikte 1 Ağustos 1248 ila 1252 yılları arasında öldüğü olduğu tahmin edilmektedir. Carpini ile ilgili en güzel tanımı yapan çağdaşı Salimbene kendisinden “iyi huylu, akıllı ve mükemmel bir hatip olmasının yanında dost canlısı birisi” şeklinde bahseder. Moğollar ve dünyanın daha birçok yeri ile ilgili kitaplar kaleme aldığı dile getiren yazar Moğollar hakkında bilgi edinmek isteyenlerin onun kitaplarını okuması gerektiğinden bahsetmektedir²⁰.

2. Eseri Hakkında

Moğol Tarihi ve Carpini seyahatnamesi adlı eser toplamda dokuz ana bölümden müteşekkil olup bu çalışmada müellif tanık olduğu hemen her şey hakkında bilgiler vermektedir. Giriş bölümünde yazarın elçilik görevinde bulunduğu süreçteki mektuplara değinilmiş olup, Papa Innocentius'un Moğol Hanı'na Carpini vasıtasıyla göndermiş olduğu mektuptan da eserde söz edilir. Papa mektubunda Kağana girişmiş oldukları istila hareketiyle hem Hıristiyanları hem de diğer halkların topraklarını işgal edip büyük kısımlar yapmalarına değinerek bu istila hareketine son verip Hıristiyan dünyası ve diğer ülkeler ile barış ve huzur içerisinde yaşamaya kendisini davet etmiştir. Guyuk Han ise bu mektuba cevaben bütün Hıristiyan âleminin yanı sıra diğer krallıkların da kendilerine boyun eğerek Moğol hâkimiyetini kabul etmeleri gerektiği vurgusunda bulunmuştur. Papa ile Moğol hükümdarı olan Guyuk Han arasındaki mektuplaşmalardan sonra Carpini kitabında Moğol Tarihi hakkında malumat vermektedir²¹. Kitabın birinci bölümünde Moğolların ana yurdu hakkında bilgiler

²⁰ Yıldız, *13-15. Yüzyıllarda Deşt-i Kıpçak -Sahasını Ziyaret Eden Seyyahların Gözünden Türk İmgesi*, s. 18-19.

²¹ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s.18-20.

sunulduktan sonra ülkenin coğrafi konumu itibarıyla dünyanın kuzeydoğu kısmında bulunduğu ve ülkeyle sınır olan devletlerden bahsedilir. Dağlar ile ormanlık alanların yoğunluğu ile temel geçim kaynakları olan hayvancılık için son derece önemli olan otlakların az olduğu hususlarına ayrıca değinilir. İklim şartlarının ise ülkenin her bölgesinde farklılıklar gösterdiğine vurgu yapan yazar genel olarak sıcak bir iklim yapısına sahip olmasına rağmen yazın ortasında bir anda şiddetli yağışların ve gök gürültülerinin bu ülkede yaşandığını nakleder²². Kitabın ikinci bölümünde ise genel olarak Moğol halkının umumi durumu hakkında bilgiler aktarılmaktadır. Moğolların dış görünüşleri itibarıyla diğer insanlara benzemediklerini belirten yazar, uzun yüz hatları ve gözlerinin oldukça küçük olmasının onların en belirgin özellikleri olduğuna değinir. Aile yapıları hakkında ise erkek egemenliğinin olduğu ve erkeklerin bakabilecekleri kadar eş sahibi olma özgürlüklerinin ellerinde bulunduğunu dile getiren yazar abartılı bir şekilde bazılarının elli ila yüze yakın eşlerinin olduğundan söz etmektedir. Moğollarda evlilik geleneğinin en ilginç yanlarından birisi ise dul kalan bir kadının evlenmesinin üvey oğlunun isteğine bağlı olmasıdır. Zira dul kalan bir eş istediği kişiyle evlenemezdi. Çünkü Moğol geleneğinde öncelik kadının üvey oğlundaydı ve eğer üvey oğlu onunla evlenmek istemezse başka bir kişi ile evlenmesi mümkün idi. Moğol aile yapısına değindikten sonra bunların kılık kıyafetleri hakkında bilgiler sunan yazar kadın ve erkeklerin benzer modellerde giysiler kullandıklarını ve genel olarak hafif yünden dokunan giysileri giydiklerini nakleder. Daha sonra ise Moğolların yaşadıkları meskenlerden söz eden yazar belki coğrafi belki de sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı taşınması ve kurulması daha kolay olan çadırlarda yaşamlarını sürdürdüklerini aktarmaktadır²³.

Üçüncü bölümde Moğolların dini ve ülkelerinde yapılan törenler hakkında bilgiler aktaran yazar bunların Şaman dinine mensup olduklarını ve bu dünyanın yaratıcısı olduğuna inandıkları Gök Tanrı inancına sahip olduklarını nakletmektedir. Moğollar diğer inançlarda olan ve kendilerine uygun davranmaları, günahtan nasıl korunacaklarına dair kuralları gösteren herhangi bir yazılı metin ya da kitaba sahip değillerdi. Buna karşın atalarından öğrendikleri ve uymak zorunda oldukları davranış kalıpları mevcut idi. Eserde Moğolların ölü gömme geleneklerine de değinilmiş olup

²² Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s.25-27.

²³ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s.29-33.

soylular ve halkın gömülmesi arasında farklılıklar olduğu anlatılmaktadır²⁴. Dördüncü bölümde ise Moğolların örf ve adetlerine yer verilmiş, sosyal normların iyi ve kötü yanları hakkında çeşitli malumatlar arz edildikten sonra yazılı olmamasına karşın tüm Moğol ülkesinin uymak zorunda oldukları töre ve yasalar anlatılmıştır²⁵. Beşinci bölüme gelince burada yazar Moğol İmparatorluğunun kuruluşu, hükümdarlar ve ailelerinin yanı sıra ülke yönetimi hakkında bilgiler sunmuştur. Cengiz Han'ın tarih sahnesine çıkmasından önce Moğolistan'da var olan dört kabile mevcuttu. Bunlar; Yeka (Büyük)-Moğol, Tatarlar, Merkitler ve Kerait kabilelerinden müteşekkildi. Tüm bu kabileler fiziksel yapıları itibarıyla aynı görünüme sahiptiler. Aynı zamanda dilleri de birdi. Kendi aralarında buldukları bölgelerde idare kurmuşlardı. Yeka- Moğol ülkesinde Cengiz isminde birisi ortaya çıkmış ve zamanla birçok insanı etrafında toplamayı başarabilmiştir. Önce Tatarlara daha sonra Kerait'lere son verdikten sonra Moğollar egemenlik sahalarını genişletmişlerdir. Kara-Hitay ve Naymanlar ile de mücadelenin ardından Cengiz Han önderliğindeki Moğol ordusu sırasıyla; Kumanlar ve Hindistan üzerine yürümüş ve bunlarla yapılan savaşlar neticesinde imparatorluk sınırlarını Hindistan ülkesine kadar genişletmiştir. Carpini Hindistan'daki Moğol İstilasası sırasında Papaz Johannes (Prester John)'in ülkesini savunmak amacıyla Moğollarla savaşmış ve Rahip Kralın ordusu karşısında yenilgiye uğrayan Moğolların bir daha bu kralın ülkesine uğramadıklarından söz etmiştir²⁶. Prester John adındaki Rahip Kralın ülkesiyle ilgili olarak bilgiler aktaran yazar onun ülkesinin ihtişamına ve Hıristiyan dünyası açısından ne kadar önemli olduğuna vurgu yapar. Cengiz Han oğullarını çeşitli bölgelere fetihler için görevlendirdikten sonra kendisi de bizzat ordusuyla Kırgızlar üzerine yürümüş ve Hazar Dağlarına vardıklarında, bölgenin fiziki durumundan dolayı pek fazla ilerleme fırsatı bulamamıştır. Cengiz Han hükümdarlığı süresince birçok sefere katılmış ve hükümdarlık sınırlarını dünyanın en uç noktalarına kadar genişletmiştir. Devlet yönetimi ve imparatorluğun nasıl mükemmel bir yapıya sahip olduğunu merak edenler için bizzat Cengiz Han tarafından ortaya konmuş olan ve Moğol İmparatorluğunun temeli sayılabilecek Yasa hakkında eserde malumat verilir²⁷. Carpini eserinde Cengiz Han'ın ölümünün yıldırım çarpması neticesinde

²⁴ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s.34-44.

²⁵ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s.45-49.

²⁶ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s. 59-60.

²⁷ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s.64-65.

meydana geldiğini aktarmaktadır²⁸. Onun ölümünden sonra yerine oğlu Ögedey devlet büyükleri tarafından Kağan seçilmiştir. Toplamda dört oğlu olan Cengiz'in yerine geçen Ögedey'den başka Cuci, Çağatay ve yazarın kitabında yazdığına göre ismi öğrenilemeyen bir oğlu daha olduğu aktarılmaktadır. Ögedey'in ölümünden sonra yerine geçen en büyük oğlu Guyuk Han hakkında bilgiler aktaran yazar devlet yönetiminde hakan ve şehzadelerin halk üzerinde mutlak egemenlik haklarına sahip olduklarını vurgulamaktadır²⁹.

Altıncı bölümde Moğolların kısa zamanda neredeyse tüm dünyayı etkileri altına aldıkları istila hareketlerinin bu denli başarılı olmasındaki temel etken olan Moğol Savaş Sanatı hakkında bilgiler verilir. Cengiz Han tarafından kurulan askeri sistemde birliklerin asker sayısına göre teşkilatlandırılmasının yanı sıra ödül ve ceza sistemiyle de daha fazla başarının sağlandığı aktarılır. Aynı zamanda savaş zamanında kaçanların idam cezasına çarptırılması ve kazanılan savaş sonrasında ise ganimetlerin belli kurallar çerçevesinde üleşilmesi eserde yer verilen detaylardır. Savaşlarda atlarının da zırhlı olduklarına değinen Carpini, her Moğol süvarisinde en az iki ya da üç yay, ok dolu büyük sadak ve baltalarının yanında aletleri için taşıdıkları iplerin de bulunduğunu belirtir. Moğol savaş sanatları hakkında da ilginç bilgiler veren yazar bunların savaşlardan önce bir öncü birlik gönderdiklerini ve bu birliklerin düşmanı hem korkutup hem de zarar verdikten sonra düşman hakkında bilgiler edindiklerini aktarmaktadır. Savaş meydanında karşılaştıklarında ise düşmanlarını çember içine almak suretiyle sayıları az olmasına karşın bu taktik sayesinde her mücadeleden galip ayrıldıkları belirtilir. Bunun yanı sıra kale kuşatmalarında öncelikle ele geçirilecek kalelerin giriş ve çıkışlarının kapatılarak buraya yardımın ulaşması engellenir ve ordu iki kısma ayrılırdı. Birinci kısım sürekli kaleye saldırıda bulunduğu sırada ikinci kısım dinlenme fırsatı bulurdu³⁰. Yedinci bölümde ise Moğolların ele geçirdikleri ülkelere karşı yapmış oldukları anlaşmalar ve boyundurukları altına aldıkları uluslara karşı uyguladıkları baskı ve politikalar, aynı zamanda savaş esiri olarak ele geçirilen kölelerin yaşamları hakkında bilgiler verilmektedir³¹. Sekizinci bölümde ise Moğolların ilerleyişinin durması ve ulaşmak istedikleri son hedef olan cihan

²⁸ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s.66.

²⁹ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s.73.

³⁰ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s.76-83.

³¹ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s.85-90.

hâkimiyeti düşüncesiyle tüm dünyaya yayılarak girmiş oldukları istila hareketlerinin yanı sıra kaybedilen savaşların sonucunda esir düşen Moğol askerlerine nasıl davranılması gerektiği hakkında bilgiler de nakledilir³².

Carpini'nin Papa tarafından doğulu ulus olarak tanımladığı Moğollara gönderilişi ve bu seyahat sırasında zuhur eden gelişmeler son bölüm olan dokuzuncu kısımda aktarılır. Seyahatine başlamadan hangi rotaların takip edilmesi ve müttefikleri olan Bohemya kralından öğrendikleri bu bölümde geçen detaylardır. Kralın verdiği bilgiler doğrultusunda Polonya ve Rusya üzerinden yola çıkan elçilik heyeti burada yol üzerinde bulunan Rusya Knezliği'ne uğramış ve Papa tarafından kendilerine verilen mektubu Grek Kilisesi Başpiskoposuna teslim etmişlerdir. Bu mektupta Meryem ana kilisesine dönmeleri çağrısında bulunan Papa, Grek Kilisesiyle olan ilişkilerini kesmeleri tavsiyesinde bulunmuştur. Daha sonra seyahatlerine devam eden Carpini ve beraberindeki elçilik heyeti 19 Şubat 1246 yılında Moğol topraklarına ayak basmışlardır. İlk olarak sınır karakolundaki Moğol askerleriyle karşılaştıklarını aktaran Carpini; askerlerin saldırısına uğradıklarını, sonrasında kendilerine Moğol ülkesine geliş amaçlarının sorulduğunu ve kendilerine yiyeceklerin yanı sıra hediyeler verdikten sonra dağıldıklarına değinir. Sınır karakolundaki askerlerin kendilerine geliş amaçlarını sorduklarında onlar askerlere şu cevabı vermişlerdir: “ Hıristiyanlığın efendisi ve pederi olan Papa'nın elçileriyiz. O, bizi Moğol hükümdarına ve komutanlarına gönderdi, çünkü Hıristiyanların Moğolların dostu olmasını ve barış içinde yaşamalarını arzulamaktadır. Bundan başka onun en büyük arzusu Moğolların Tanrı tarafından göklere iyi yazılarla yazılmasıdır. Papa bu yüzden kendi mektubunda da belirttiği gibi, bizim aracılığımızla Moğolları Hz. İsa'nın dinine girerek Hıristiyan olmağa davet etmektedir, zira başka hiçbir surette mutlu olmaları mümkün değildir”³³.

Moğol ülkesine geliş amaçlarını izah ettikten sonra yazar askerlerin kılavuzluğunda Corenzo adındaki komutana götürüldüklerini ve bu kumandanın huzuruna çıkmak için fazlaca hediyeler takdim etmeleri gerektiğini aktarmaktadır. Kumandan Corenzo'nun huzuruna çıktıklarını ve ona da yine geliş amaçlarını dile getirdikleri ona iletilir. Bu suretle kumandan tarafından görevlendirilen üç atlı asker ile beraber Batu'nun huzuruna çıkmak üzere elçilik heyeti Kuman ülkesine doğru yola

³² Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s.93-101.

³³ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s. 107.

koyulmuşlardır. Batu'nun Moğol Hakanının en güçlü ve kıdemli tabisi olduğunu aktaran Carpini hakanı korumanın onun görevi olduğunu ve yine kendisine geliş amaçlarını dile getirdikten sonra şimdiye değin Moğolcaya çevirmedikleri mektubu ancak burada Rusça, Arapça, Türkçe ve Moğolcaya çevirebildiklerini ifade etmektedir. Batu'nun huzurundan ayrıldıktan sonra beraberlerindeki askerler ile Guyuk Han'ın sarayına vardıklarını aktaran yazar Moğol gelenekleri gereğince kendilerine konaklamaları için çadır ve yemek için yiyecek verildiğini de belirtir. Guyuk Han henüz hakan seçilip devlet idaresini eline almadığından dolayı kendilerini İmparatorluk Naibesi yani vekili olan annesi Törekene Hatun'un yanına gönderdiğini ifade etmektedir. Törekene Hatun önderliğinde toplanan kurultaya çıkarılmak üzere kendilerine uygun mavi elbiseler giydirildiği ve sıraları geldiğinde çadıra çağrıldıkları ve bu çadırın okçu askerler tarafından çok iyi korunduğu konuyla ilgili dikkat çeken diğer detaylardandır³⁴. Toplanan kurultayda imparatorluğun dört bir yanında bulunan önde gelen kumandanlarının ve sayılı devlet büyüklerinin olduğunu aktaran Carpini yine burada da Moğol ülkesine geliş amaçlarını ve Papa'nın mektubunu takdim etmiştir. Burada buldukları zaman içerisinde Guyuk Han'ın kurultayca seçilip Moğol İmparatorluk tahtına oturmasını ve onun adına yapılan taht töreni ve şenlikler ayrıca tasvir edilir. Guyuk Han'ın tahta geçmesinden sonra hakanın huzuruna çağrıldıklarını ve ancak görüşme imkânı bulamadığını aktaran yazar mektubu yazılı olarak hana okuduklarını ve yine cevabını yazılı olarak aldıklarını bildirmektedir. Çünkü Moğol Hakanı geleneklere uygun olarak önemi ve konumu ne olursa olsun hiçbir yabancı ile şahsen konuşmaz, söylenenleri dinleyip cevabını ise daha önceden belirlenmiş bir kişi aracılığı ile verirdi. Guyuk Han ile olan görüşmelerinden üç gün sonra dönüş yolculuğuna başladıklarını nakleden yazar han tarafından kendilerine verilen yazılı cevap ve annesi tarafından kendilerine takdim edilen hediyeler ile yola koyulduklarını bildirmektedir³⁵.

Son olarak seyahatlerine tanıklık edenler hakkında malumat veren Carpini seyahatlerinin doğru olup olmadığının bu kişilere sorularak teyit edilebileceği ve yazdıklarının sonraki dönemlerde de aynı şekilde yazılmasını istediğini aktarmaktadır. Carpini'nin Moğol ülkesine olan seyahati sonrası kaleme almış olduğu raporlarında;

³⁴ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s. 112.

³⁵ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s. 103-136.

Moğolların ülkesi, bu ulusun giyim kuşamları, dini inanç ve gelenekleri, küçük boylardan devlet daha sonra imparatorluğa olan yükselişleri, kullandıkları savaş aletleri ve savaşlarda uyguladıkları taktiklerin yanı sıra Moğollara karşı nasıl savunma yapılabileceği hakkında bilgiler de bulunmaktadır.

3. Johann De Plano Carpini'nin Prester John ile İlgili Kayıtları

Fransiskan tarikatına bağlı olan Johann De Plano Carpini dini görevlerinin yanında Papalık ve kilise adına birçok önemli görevde bulunmuştur. Carpini'nin en önemli görevlerinden biri olarak nitelendirilen Moğollara elçi olarak gönderilmesi ve Moğol ülkesine doğru yapılan yolculuk esnasında uğradığı devletler ve halklar hakkında çok önemli bilgileri kaleme alarak seyahatnamesinin önemli bir kaynak niteliği kazanmasını sağlamıştır. Carpini'nin Papa'dan aldığı elçilik münasebetiyle üstlendiği görev itibarıyla daha sonra çok yüksek mevkilere kadar yükselbilmiştir. Eserde çok tafsilatlı olmamasına rağmen seyyahın Rahip Kral Prester John ile ilgili kayıtları önem arz etmektedir. Carpini, ilk olarak Prester John ismine Cengiz Han'ın oğlu Cuci Han'ın Kumanlar ile olan mücadelesi ve Hindistan'daki girişilen savaşlar hakkında bilgi verdiği bölümde değinir³⁶. Cengiz Han Orta Asya'dan başlayan ve neredeyse tüm dünyayı etkisi altına alacağı istila hareketiyle büyük fetihler yapmış ve yapılan savaşlarda büyük başarılarla kazanmıştır. Oğullarını ordu kademesinde görevlendirerek onları farklı bölgelere doğru göndermek suretiyle Cengiz Moğol istilasının hareket alanını daha fazla genişletmek istemiştir. Cuci Han'ı Kumanlar ile yapılacak savaş için istihdam eden Cengiz Han diğer bir oğlunu da Hindistan'da bulunan ordunun başına atayarak bu ülkeyi de egemenliği altına almayı amaçlamıştır. Carpini'nin aktardığı bilgilere göre Hindistan'da hızla ilerleyen Moğol orduları burada bulunan Müslümanları yenmiş ve bunun üzerine Prester John, tüm ordusunu toplayarak Moğollara karşı mücadeleye girişmiştir. Rahip Kal ordusuna savaş için hazırlıklar yaptırırken çok dikkatli davranmış ve Moğolları şaşırtmak ve de korkutmak amacıyla bakır madeninden maketler tasarlayarak bunları insan şeklinde giydirdikten sonra atlara bindirmiş ve böylece Rahip Kralın askerlerinin sayıca daha fazla

³⁶ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s. 59.

görünmeleri sağlanmıştır. Bu maketler savaş esnasında Moğollara karşı savaşan Prester John öncülüğündeki askerlerin korunmasına hizmet eden kalkan görevini de görmüştür. Netice olarak Moğollar bu mücadeleyi kaybetmiş ve neticede bir daha Rahip Kralın ülkesine gelmeye cesaret edememişlerdir ³⁷.

³⁷ Carpini, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, s. 59-60.

BENJAMÍN TUDELA
(1130-1173)

B. BENJAMIN TUDELA VE PRESTER JOHN

1. Hayatı

XII. yüzyıl seyyahlarından olan Benjamin hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Günümüz de İspanya sınırları içerisinde bulunan Tudela bölgesinden olduğu düşünülmektedir. Bu da kaleme aldığı seyahat kitabında geçen ve kendisinden Tudela'lı Benjamin olarak bahsedilmesinden dolayıdır. Yahudi asıllı olan Benjamin 1160 yılında İspanya'dan yola çıkarak önce Barselona sonrasında da Fransa üzerinden Roma topraklarına varmış ve belli bir süre burada konaklamıştır. Roma da geçirdiği sürenin ardından Konstantinopolis ve sonrasında ise Yunanistan'a giderek esas amacı olan Kutsal topraklara hareket amacıyla deniz yoluyla Filistin ve Suriye'ye ulaşmıştır. XII. yüzyılın Yahudi seyyahı olarak ün yapan Benjamin Tudela 1165 ile 1173 yılları arasındaki seyahati boyunca geçmiş olduğu bölgelerdeki Yahudi toplulukları hakkında bilgilere yer vermiştir³⁸. Ticaret hedeflerine de matuf olan gezisi esnasında Benjamin İtalya, Yunanistan, Filistin'i İran ve Çin'in batı sınırlarına kadar seyahat etmiş, Mısır ve Sicilya üzerinden de dönüşünü tamamlamıştır³⁹. Bu süreç Mısır'da Fatimî Devletinin hâkimiyet devresine tesadüf eder. Bu çalışma 2009 yılında Nur Arslantaş tarafından "Ortaçağ'da İki Yahudi Seyyah Tudela'lı Benjamin ve Ratisbon'lu Petachia'nın İslâm Dünyası Gözlemleri" adıyla Türkçeye çevrilerek basılmıştır⁴⁰.

2. Eser Hakkında

Avrupa'dan Ortadoğu ve Uzakdoğu'ya doğru yola çıkan bu seyyahların yolculukları süresince tuttıkları notlar Ortaçağ tarihinin bir yönüne ışık tutmaları bakımından önemli tarihi kaynaklardandır. Yahudi olmalarından dolayı Benjamin ile birlikte Ratisbon'lu Petachia özellikle geçtikleri bölgelerde yaşayan Yahudi

³⁸Tudela'lı Benjamin, Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağ'da İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, çev. Nuh Arslantaş İstanbul, 2009, s.1.

³⁹<https://www.britannica.com/biography/Benjamin-of-Tudela>, e.t. 12/10/2019.

⁴⁰ Tudela'lı Benjamin, Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağ'da İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*

topluluklar hakkında bilgiler vermiş olmaları bu çalışmalarını Yahudi tarihi açısından da ehemmiyetli kılar. Bu çalışmada Benjamin Tudela ve Rabbi Petachia'nın seyahatleri iki kısma ayrılmıştır. Bunlardan ilki olan Benjamin Tudela'nın seyahatnamesi ilk kez 1573 yılında "Itinerarum Benjamin'i Tudelensis" ismiyle Latince olarak 1575 yılında yayınlanmıştır. Daha sonraki yıllarda, Flamanca (Hollanda dili), Fransızca ve İngilizceye olan çevirileriyle neşredilmiştir. Giriş bölümünde Ortaçağ'da İslâm dünyası hakkında bilgiler aktarılırken, dünya tarihi "Haç ve Hilal Mücadelesi" olarak tanımlanır. 622 yılında Hz. Muhammed'in ortaya çıkışı ve Arabistan'da İslâmiyet'in kısa zamandaki yayılışından söz edilir⁴¹. Müslümanların hızla sınırlarını genişletmesiyle, Arap kültürünün de bu vasıtayla gelişip Ortaçağ Yahudi ve Hıristiyan dünyasını etkisi altına aldığı işlenen diğer bir temadır ⁴².

Benjamin Tudela'nın yapmış olduğu bu seyahatin nedenleri üzerinde de durmak gerekir. Bunlardan birincisi; seyyahın seyahat tutkusu ile ilgili olup farklı coğrafyalara dair meraklarını gidermek olduğu söylenebilir. İkinci nedene gelince Yahudiler çeşitli dönemlerde farklı sebeplerle sürülmüş veya katledilmişlerdir. Bir dönem İspanya'da bile yaşamlarını sürdüren Yahudiler Kurtuba Moorish Krallığı tarafından kıyım uğratıldıktan sonra geriye kalanlar İspanya topraklarından sürgün edilmişlerdir. İşte bu durum Benjamin'in sürülmüş durumdaki kardeşlerine yer arama çabası olarak da değerlendirilmiştir⁴³. Yukarıda da ifade edildiği gibi bu seyahatin ticari hedefleri de söz konusu olup tarihin hemen her döneminde Yahudilerin ticaret faaliyetlerinde etkin oldukları zaten bilinir bir durumdur. Eserin birçok yerinde geçen ticari konular ve bunların üzerinde fazlasıyla durulması bu duruma delil teşkil eder.

Yazar seyahatine Saragossa'dan (bazı kaynaklarda ise Sarakosta veya Caesar-Augusta) yola çıkarak başlamıştır⁴⁴. İspanya'da yer alan ve Yunanlılara ait birçok yapının bulunduğu Taragona'dan geçerek buradan iki günlük yolculuktan sonra Barcelona şehrine vardığını yazarın kayıtlarından öğreniyoruz. Bu şehirde yaşayan Yahudi Cemaati olduğunu vurgulayan Benjamin bunların bölgede ticaretle

⁴¹Tudela'lı Benjamin, Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, s. 1.

⁴² Tudela'lı Benjamin, Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, s. 2.

⁴³Tudela'lı Benjamin, Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, s. 10.

⁴⁴Tudela'lı Benjamin, Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, s.13.

uğraştıklarını ve civar beldelerden birçok tüccarın onlarla ticaret yapmak için geldiğini aktarmaktadır⁴⁵. Barcelona'dan sonra Gerona, oradan da Beziers şehrine geldiğini aktaran Benjamin yolcuğu süresince geçtiği şehirlerde yaşamlarını sürdüren Yahudi cemaatleri hakkında bilgiler verirken bunların üstlenmiş oldukları görevlerin yanı sıra, ticarete çok önemli konumlarda buldukları bilgisini verir. Ayrıca bu Yahudilerin birbirileriyle olan ilişkilerine değinilmekte olup onlar arasında yardımseverlik bağlarının kuvvetli olduğuna dikkat çekilir. Beziers'den sonraki durağı Montpellier'de Hıristiyan ve Müslüman nüfusun da sayısının hatırı sayılır derecede çok olduğuna da değinmektedir. İspanya'dan gemi yoluyla Fransa topraklarına giden Benjamin, yine geçtiği şehirlerde yaşayan Yahudilerin sayıları, bölge ticaretlerindeki önem ve yerlerinin yanı sıra bunların münasebetlerinden bahsetmektedir. Montpellier'den sonra Lunel şehrine, oradan da Arles üzerinden Marsilya'ya ulaşan seyyah sahil kenarında kurulmuş olan bu liman kentine; dünyanın birçok bölgesinden Hıristiyan ve Müslüman tüccarın yanı sıra farklı inanca sahip tüccarların da gelip ticari faaliyetlerde bulduklarını nakleder. Yine bu bölgede de ticaret Yahudilerin elindeydi. Fransa'dan ayrılmasından sonra Benjamin günümüzde İtalya sınırları içerisinde yer alan Ceneviz kentine gelmiştir. Roma'nın egemenliğindeki bu topraklarda yaşayan halk ve özellikle Yahudiler hakkında verilen malumat işlenen temalardandır. Buradan başkent olan Roma topraklarına geldiğinde ise gördüğü muhteşem saray ve yapılardan bahseden Benjamin, burada çok fazla mücadele yaşandığını ve bu mücadelelerin mermerlere kazınarak temsil edildiğini aktarmaktadır. Dünyanın birçok yerine egemen olmuş olan Romalılar fethettikleri bölgelerden de oldukça önemli hazine ve dinler tarihi açısından da oldukça kıymetli belge ve yapıları kendi topraklarına taşımaktan geri kalmamışlardır. Örneğin Yahudiler açısından çok önemli olan Süleyman Mabedine ait iki adet bronz sütunun Lateran'da bulunan St. John Kilisesinde yer aldığı bilgisi verilir. Bu sütunlar üzerinde "Davud oğlu Süleyman" olarak kazınarak yazılmış bir ibare olduğundan ayrıca bahsedilir. Yine Roma topraklarında yaşayan bu Yahudilerin her yıl "Av Ayı" olarak adlandırdıkları ayın dokuzuncu gününde bu sütunlardan suya benzeyen damlacıkların çıktığı rivayeti de oldukça ilgi çekicidir. Yahudiler açısından hayli önemli olan bu günde, Yahudi tarihinin en acılı olaylarından birisinin meydana

⁴⁵Tudela'lı Benjamin, Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, s. 18.

geldiğinden bahsedilmektedir. Mişna tarafından kaleme alınan ‘Ta’anit’ adlı eserde yaşadıkları felaketler hakkında bilgiler sunulur. Buna göre Yahudiler Musa’nın emrine uymamaları nedeniyle kırk yıl süreyle çöllere sürülmüş ve yaşamlarını buralarda sürdürmek zorunda kalmışlardı⁴⁶. Roma’dan seyahatine devam eden Benjamin Selanik üzerinden Konstantiniye’ye vardıktan sonra bu şehir hakkında gözlemlerine de yer verir. Konstantiniye kentinin oldukça büyük olduğuna değinen Benjamin, çevresinin yaklaşık 18 deniz mili olduğuna değinmiş ve şehrin yarısının deniz, diğer yarısının ise kara ile çevrelendiğini belirtmiştir. Döneminde İslâm dünyasının en büyük kenti olan Bağdat haricinde başka bir eşinin bulunmadığını aktaran Benjamin, burada bulunan Rumların Hıristiyanlığın Ortodoks kilisesine bağlı bulduklarını ve Roma’ya tabi olmadıkları bilgisine de yer verir. Ayrıca bu şehirde bulunan Rum halkının oldukça zengin olduğuna da değinilerek bunların içtimai mevkilerinin hayli iyi olduğuna vurgu yapılmıştır. Rumların birçok özellikleri hakkında bilgiler aktaran Benjamin, onların savaşmaktan oldukça korktuklarını ve hatta savaşlarda paralı askerler kullandıkları bilgisini de vermektedir. Selçuklu Sultanı Mesud’a karşı yapılan savaşta Loazim yani Barbarlar olarak adlandırdıkları paralı askerleri kullandıkları bilgisiyle bu durumu teyit eder⁴⁷. Benjamin burada bulunan Yahudilerin yaklaşık olarak iki bin kişinin Rabbani ve beş bin kişinin ise Karai Yahudi’si olarak aynı mahallede yaşadıklarını ancak aralarındaki münasebet ve mücadelelerden dolayı büyük bir duvar bulunduğunu aktarmaktadır⁴⁸.

Konstantiniye’de Yahudi tebaasının hiç sevilmediğini de aktaran Benjamin onların en aşağı halk şeklinde görüldüğünü ve onlara oldukça kötü davranıldığını da ekler. Tüm bu yapılanlara rağmen Yahudilerin oldukça zengin ve hayatlarından memnun oldukları vurgulanır. Az önce yukarıda bahsettiğimiz Yahudilerin şehir merkezinden uzak yaşamlarının nedeni ise 450 yılında imparatorluğun başında bulunan Theodos tarafından Haliçten çıkarılarak günümüzde Galata civarında bulunan Pera adı verilen bölgeye yerleştirilmiş olmalarıdır⁴⁹. Bu bölgede ticaret ve sanat

⁴⁶Tudela’lı Benjamin, Ratisbon’lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, s. 17-25.

⁴⁷Tudela’lı Benjamin, Ratisbon’lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, s. 36.

⁴⁸Tudela’lı Benjamin, Ratisbon’lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, s. 37.

⁴⁹ Bizans İmparatorluğunun Başkenti olan Konstantiniye de yaşamlarını sürdüren Yahudiler daha önce istedikleri yerde yaşayabiliyorlardı. 450 yılında İmparator olan Theodos döneminde bir kanun

faaliyetlerini sürdüren Yahudiler buranın iktisadi hayatına katkıda bulunmuşlardır. Konstantiniye'den deniz yoluyla Midilli ve Sakız adalarına geçtiğini ve oradan da Rodos ve Kıbrıs Adası üzerinden Curicus Ermeniyeye olarak adlandırılan, Ermenistan Kralı Toros'un topraklarına vardığı nakledilir. Buradan hareketle seyahatine devam eden Benjamin Mısır ve Filistin'e kadar ulaşarak Kudüs'te yaşamlarını sürdüren Yahudiler hakkında da geniş bilgiler sunmuştur.⁵⁰

3. Benjamin Tudela'nın Prester John ile İlgili Kayıtları

Benjamin Tudela 1160 yılında İspanya'dan İslâm dünyasına doğru çıkmış olduğu seyahati esnasında kendisinin de Yahudi olması münasebetiyle ekseriyetle geçmiş olduğu coğrafyalardaki Yahudi nüfusu ve bunların sosyal, ekonomik ve dini yaşantılarının yanında meskûn oldukları bölgelerdeki siyasal hadiselerden de söz etmektedir. Bu bağlamda cereyan eden olaylar, meydana gelen savaşlar ve hükümdarlık mücadelelerinin yanında Müslümanlar ve Hıristiyanlar arasında gerçekleşen mücadeleler hakkındaki bilgilere de eserde tesadüf olunur. İslâm âlemi ve batı dünyası arasındaki savaşlar kutsal topraklara egemen olmak adına önemli bir mevzu idi. Zira üç semavi din içinde kutsal olarak görülen Kudüs egemenliği manevi açıdan öneminin yanında bir nevi siyasal üstünlük açısından da ehemmiyetliydi. Benjamin Tudela'nın kayıtlarını incelediğimizde bizim için önemli olan ve yine tezin muhteviyatına giren Prester John ismine bir kez daha Müslümanlar ile Hıristiyanlar arasındaki mücadeleler esnasında rastlamaktayız⁵¹.

Benjamin Tudela, anavatanı olan Kuzey İspanya'dan Müslümanların egemenliğinde bulunan topraklara doğru geldiğinde önce Roma ve İtalya, daha sonrasında ise Yunanistan üzerinden Konstantiniye'ye geçmiştir. İran toprakları

çıkarılmış ve bu kanuna göre, Yahudilerin şehir içinde yaşamları yasaklanmış ve o dönemde şehrin dışında kalan bölgede yer alan Haliç'in kuzeyine yani günümüzde Galata çevresine yerleştirilmişlerdir. Daha sonra ise XI. Yüzyılın sonlarına doğru yukarıda bahsi geçen Pera'ya yerleştirilmişlerdir. İstanbul'un Müslümanlar tarafından fethedilmesinden sonra zamanla buraya Beyoğlu denmeye başlanmıştır. Detaylı bilgi için bk. İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi, İstanbul, 1983, II. Cilt, s. 1239-1240.

⁵⁰Tudela'lı Benjamin, Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, s. 16-133.

⁵¹ Tudela'lı Benjamin, Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, s. 5

üzerinden Filistin'e geçen Benjamin Anadolu'da Selçuklular ile Bizanslıların mücadelelerine de değinmiştir. Filistin'de bulunan kutsal topraklara doğru olan zorlu seyahat koşulları, Hıristiyanlar ile Müslümanlar arasında bitmek bilmeyen mücadeleler, şövalyelerin yağma faaliyetleri nedeniyle Kudüs'e olan yolculuk güzergâhını sıkça değiştirmek zorunda kalmasına ilişkin detaylar eserde nakledilen diğer konulardır⁵². Mısır üzerinden kutsal topraklara doğru yolculuğunda Mısır hakkında bilgilere yer veren seyyah bu ülkenin Selahattin Eyyubi'nin egemenliğinde olduğunu ve Sultan Nureddin'in ölümünden sonra başa geçen Selahattin'in İslâm dünyasında büyük etkiler bırakacak nitelikte fetihler yaptığını aktarmaktadır⁵³. Selahattin Eyyubi komutasındaki Müslüman ordularının hızlı yükselişi ve fetih hareketleri karşısında Hıristiyanların büyük korku içine düştüklerine de değinen Benjamin, Müslüman dünyasının bu yükselişi esnasında Avrupa'da ortaya çıkan Prester John söylencesi hakkında bilgilere yer vermektedir. Hıristiyanlar arasında hızla yayılan bu habere göre Orta Asya coğrafyasında başlarında Prester John adındaki kuvvetli bir Hıristiyan Kralının bulunduğu ordunun, Batı Asya topraklarından başlayarak Müslüman ordularına karşı mücadele ettiklerini ve bu mücadelelerden galip ayrılarak Müslümanları büyük bozguna uğrattıklarını aktarmaktadır. Bu gelişmeler neticesinde büyük bir mutluluk ve beklentiye giren Hıristiyan dünyası ve Papa III. Alexander doğudan gelen bu Hıristiyan kralın kendilerine yardım edeceği ve uzun zamandır Müslümanlar karşısında almış oldukları mağlubiyetlerin onun yardımıyla son bulacağı kanısına kapılmıştı. Müslümanların hızlı ilerleyişi karşısında uzun zaman etkisiz kalan ve çok fazla toprak kaybeden Hıristiyan dünyası ortaya çıkan bu Hıristiyan Kralla oluşturulacak ittifak ile etkisi azalan Hıristiyan gücünü yeniden canlandırılabilirdi. Müslümanlar ile girişilecek mücadelede bu kralın yardımını sağlamak amacıyla Papa, kendi özel tabibi olan Philip'i bu efsanevi krala elçi olarak gönderdiği bilgisine eserde yer verilir⁵⁴.

⁵²Tudela'lı Benjamin, Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, s. 6.

⁵³Tudela'lı Benjamin, Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, s. 7 .Selahattin Eyyubi hakkında detaylı bilgi için bk. Selahattin Eyyubi için bk. Ramazan Şeşen, *Selahattin Eyyubi ve Devlet, Çağ Yayınları*, İstanbul, 1987 .

⁵⁴Tudela'lı Benjamin, Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, s. 7

Benjamin'in kayıtları incelendiğinde Prester John ve onun muazzam ordusunun Orta Asya bozkırlarından gelen Moğollar ile ilişkilendirildiği de görülür. Benjamin'e göre Moğollar Kaffaru't-Türk olarak adlandırılan, rüzgâra tapan, kır bölgelerinde yaşamlarını sürdüren, ekmeğe yemeyip şarap da içmeyen bir kavimdir. Yaşamlarını çiğ et yiyerek sürdürdüklerini ve onların burnunun olmadıklarını aktaran Benjamin bunların her türlü eti yediklerini de belirtir. Tudela Moğolların Hıristiyanlara Müslümanlar karşısında yardım etmediklerini ve bunların kendi mücadeleleri doğrultusunda Müslümanlar ve Türkler ile mücadele ettiklerinden de bahsetmektedir. Müslüman ordularının başında bulunan Selahattin Eyyubi'ye karşı savaşmak için kuvvet arayan Papa ve Hıristiyan Kilisesince ortaya atılmış olan Prester John adındaki kralla ittifaka dair umudun yitirilmesinden sonra bunlar Haçlı ruhunu yeniden canlandırmaya yönelik propagandalar yapmıştı. Tüm bu propaganda ve çalışmalar neticesinde Papa III. Alexander tarafından ikna edilen Avrupa kralları komutasındaki Haçlı orduları 1189 yılında Müslümanlara karşı III. Haçlı seferlerine girişmiş ancak yine bu harekât başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Yine aynı amaçla düzenlenen IV. ve V. Haçlı Seferleri de nihai hedefine ulaşmamış ve neticede İslâm dünyasının yükselişi daha da hızlanmıştır. Selahattin Eyyubi'nin bu haçlı seferleri sonucunda elde etmiş olduğu başarılar onun ve Müslüman dünyasının egemenlik alanının hızla artmasına vesile olmuştur⁵⁵.

Genel itibarıyla Benjamin Tudela'nın kayıtlarında Prester John ile ilgili veriler bu kralın mevcudiyetine ilişkin malumat arz ederken kralın kim olabileceğine yönelik sağlam bir delil sunulmamıştır.

⁵⁵Tudela'lı Benjamin, Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, s. 107

WILLEM RUBRUCK

(1215-1295)

C. WİLLEM RUBRUCK VE PRESTER JOHN

1. Hayatı

Yaşamı hakkında çok fazla bilgi bulunmayan Willem Rubruck'un küçük yaşlardan itibaren Fransisken Tarikatına girmiş olduğu ve tarikatta çeşitli görevlerde bulunduktan sonra rahipliğe kadar yükseldiği bilinmektedir. Fransa'nın kuzeyinde yer alan Rubruck (Ruysbroeck, Rubrouck) bölgesinde 1215-1230 yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Fransa Kralı IX. Louis'in emirleri doğrultusunda Moğolları Hıristiyanlığa davet etmek amacıyla elçilik göreviyle çıktığı seyahatinde ilk olarak Konstantinopolis kentine gelmiştir. Burada dönemin imparatoru olan III. Dukas Vatatzes'in sarayında misafir olarak kabul edildikten sonra Ayasofya Kilisesinde ayin düzenleyerek vaaz vermiştir. Kayıtlara göre 7 Mayıs 1253 tarihinde Konstantinopolis kentinden hareketle Karadeniz üzerinden Don nehrini geçtikten sonra doğuya; Moğol İmparatorluğu topraklarına doğru seyahatine devam etmiştir. Moğolların sınır bölgesinde bulunan Kıpçak Hanlığı topraklarına vardıklarında Sartak Han tarafından Volga yakınlarındaki sarayında bulunan babası Batu Han'a gönderildiler. Rubruck, hakana geliş amaçlarını belirttikten sonra onları Hıristiyanlığa davet etmiş; ancak bu daveti Batu Han tarafından kabul edilmemiştir. Batu Han vasıtasıyla Moğol İmparatoru olan Mengü Han'a gönderilen elçilik heyetindeki rahipler 4 Ocak 1254'te Karakorum'da bulunan hanın sarayına varmış ve Mengü Han ile görüşükten sonra 10 Ocak 1253'te dönüş yolculuğuna başlamıştır. 15 Ağustos 1255 tarihinde seyahatini tamamlayıp Fransa'ya dönen Rubruck Kral IX. Louis'e; "Itinerarium fratris Willielmi de Rubruquis de ordine fratrum Minorum, Galli, Anno gratia 1253" adını verdiği ve seyahati boyunca önemli kayıtların bulunduğu bir rapor sunmuştur⁵⁶.

⁵⁶ Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, çev. Zülal Kılıç, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 56-64.

2. Eser Hakkında

Fransa Kralı tarafından Moğolları Hıristiyanlığa davet etmek amacıyla görevlendirilen Willem Rubruck⁵⁷, aynı zamanda Fransisken tarikatına bağlı bir rahipti. Moğol ülkesine yaptığı bu seyahati sırasında gezip gördüğü yerler hakkında ve şahit olduğu olayları bir rapor halinde hazırlayarak krala sunmuştur. İlk olarak 1900 yılında W.W.Rockwill tarafından yayınlanan kitap daha sonra “Mengü Han’ın Sarayı’na Yolculuk “ adıyla 1990 yılında Peter Jackson ve David Morgan tarafından yeniden derlenerek basılmış ve çalışma Zülal Kılıç tarafından Türkçe çevirisi ile birlikte 2010 yılında İstanbul’da yayınlanmıştır. Rahip Rubruck’lu Willem’in Moğol İmparatorluğu topraklarına doğru yapmış olduğu seyahate ilişkin detaylar 38 kısımdan müteşekkildir. Moğol İmparatorluk hanedan üyelerine ait soyağacı tablosu kullanılarak imparatorluk ailesinin üyeleri kronolojik sırasıyla istifade ettiğimiz eserde verilmiştir⁵⁸. Kitabın ana konusu olan ve Rubruck’lu Willem tarafından Fransa Kralı IX. Louis’e sunduğu raporun birinci bölümünde *Gazaria* olarak adlandırılan ülkeden bahsetmektedir. Rusya üzerinden gelerek “Turkia” olarak adlandırılan ve Türklerinin egemenliği altında bulunan Anadolu topraklarına geçmek isteyen kişilerin, Karadeniz ve Azak Denizi’ arasında yer alan topraklarda kurulmuş ve Latinler tarafından Gasaria, Yunanlılar tarafından Cassaria yani Caesarea adlandırılan bölgeden geçmek zorunda oldukları bilgisine yer verilir⁵⁹. Ülkenin konumu ve komşu olduğu ülkeler hakkında nakillerde bulunan Willem buradan ayrıldıktan sonra Karadeniz üzerinden 21 Mayıs 1253’te Soldaia’ya vardıklarını aktarmaktadır. Kendilerinden önce buraya gelen bazı tacirlerin kendilerini Kutsal Topraklardan gelen elçiler olarak tanıttıklarını ve amaçlarının Sartak’a gitmek olduğunu söylemişlerdir. Ancak kendisinin kimsenin elçisi olmadığını ve inancı gereği yola çıktığını belirtmişse de tacirler tarafından elçi olarak tanıtıldığı için, aksini iddia edip elçilik görevinde bulunduğunu reddettiği takdirde seyahat için gerekli izni alamayacağından korktuğundan bunu söyleyemediğini de itiraf eder. Burada Willem’in büyük olasılıkla Müslüman veya

⁵⁷ Kral St. Louis ile Paris’te tanışan Wilem Rubruck, mezkûr kralın Yedinci Haçlı seferinde kendisine eşlik etmiş ve bu andan sonra Moğollar ile irtibata geçmek üzere kral tarafından vazifelendirilmiştir, bkz. Rana Saad, *William of Rubruck's Account of the Mongols*, Maryland 2005, s. 129.

⁵⁸ Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han’ın Sarayına Yolculuk*, s. 16.

⁵⁹ Kırım VII. Ve II. Yüzyıl arasındaki dönemde Türk Hazar İmparatorluğuna ait toprak olduğundan dolayı bazı Ortaçağ kaynaklarında bu bölgeye Hazarya olarak da geçmektedir. Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han’ın Sarayına Yolculuk*, s. 77, Bu konuyla ilgili detaylı bilgi için bk. D.M. Dunlop, *The history of the Jewish Khazars*, Princeton, 1954.

kâfir olarak adlandırdıkları diğer ülkelerin topraklarına gitmek isteyen rahiplerin, kendi eyalet başrahiplerinden izin almaları gerektiği kuralından dolayı bu söylemde bulunduğu tahmin edilmektedir⁶⁰. Şehrin idarecilerine kutsal topraklarda Sartak Beyi'nin Hıristiyan olduğu duyumunu aldıklarını ve bundan oldukça mutlu olduklarını dile getirdikten ve kendilerinin Fransa Kralının elçileri olduğunu ve onun mektubunu taşıdıklarını ifade ettikten sonra sevinçle karşılanıp kilise de ağırlandıklarını aktarmaktadır⁶¹. Rahip Willem, beraberindeki meslektaşısı Rahip Cremonalı Bartolomeo, mektubu getiren Gosset, tercüman Homo Dei ve Konstantinopolis'te yolculuklarına katılmış olan Nicholas ile Soldaia'dan çıkarak Sartak'a doğru hareket ettiklerini belirtir⁶².

Yolculuklarından üç gün sonra Moğollar ile karşılaştıklarını aktaran yazar; kitabının ikinci bölümünde Moğollar ve bunların yaşamlarını sürdürdükleri evler hakkında bilgiler de sunar. Moğolların yaşam alanı olarak kullandıkları evlerin hiçbir zaman kalıcı bir mahiyette olmadıkları ve bunların sürekli değişken bir hayat tarzını benimsedikleri vurgulanır. İçerisinde yaşadıkları çadırları tasvir eden yazar; ortasına dikilmiş çubuklar üzerine atılmış dallar ve çevresini kaplayan keçeden yapılmış, süslü bir çadırdan bahsetmektedir. Çadırların kapısı Moğol geleneklerine göre sürekli olarak güneye bakmak zorundaydı. Moğolların yaşadıkları konutlar hakkındaki bilgileri aktardıktan sonra Willem; üçüncü bölümde Moğolların tükettikleri yiyecek ve içeceklere ilişkin malumat arz ederken eserdeki bu bölümler aynı konuda bilgiler sunan diğer seyyahların nakilleriyle benzerlikler taşır⁶³.

Moğolların hiçbir ayırım yapmaksızın ölmüş tüm hayvanların etlerini yiyebildiklerini ve oldukça fazla sayıda koyun ve sığır sürülerinin olmasına rağmen "comos" (kıymız, kısrak sütü) olarak adlandırdıkları içecekleri olduğu sürece başka bir yiyeceğe ihtiyaç duymadıklarını nakleder. Hayvanların hemen her türlü yerinden faydalanırlar. Bu konuyla ilgili olarak Cüzcani, Cengiz Han önderliğindeki Moğolların 1217 yılında Harezmsahlara karşı çıkmış oldukları sefer esnasında Moğolların her on

⁶⁰Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, 82

⁶¹Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, 83

⁶² Rahip Cremonalı Bartolomeo'nun bu seyahate Konstantinopoliste katılmış olduğu düşünülmektedir. Bk. Giriş, s. 58, Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, s. 84

⁶³ Mesela bkz. Sir John Mandaville, *The Travels of Sir John Mandaville*, The Version of Cotton Manuscript in Wardern Spelling Yay. A.W.Pollard, Londra, 1912, s. 151-162.

asker için üç tane koyun etinin kurutulmuş olduğu bilgisini vermektedir⁶⁴. Kımız'ın nasıl yapıldığını detaylı olarak anlatan müellif bu içeceği su yerine bile tükettiklerini ve hatta suyu sade olarak içmemeye önem verdiklerini aktarmaktadır. Beşinci bölüme geldiğimizde ise Moğolların avlanma şekilleri, giyim kuşamları ve yedikleri hayvanlar hakkında bilgiler verilmektedir. Giyim-kuşamları ile ilgili olarak ipekten dokunan kıyafetleri giydiklerini aktaran yazar ayrıca, Moğolların dünyanın birçok yerinden gelen ve ender rastlanan hayvan kürklerini kışın giydiklerini ve kışları bozkırların soğuşundan korunmak amacıyla iki kat deri giyindikleri de nakleder⁶⁵. Altıncı bölümde ise Moğol erkeklerinin nasıl tıraş olduklarına değinen yazar, ayrıca yine Moğol kadınlarının süslenme ve bakım şekilleri hakkında bilgiler vermektedir. Moğollarda kadınların günlük yaşamdaki yerlerine de değinen yazar; bunların araba sürmek, çadırlarını bunların üstüne yüklemek ve bunları yeniden kurmak, inekleri sağlamak, tereyağı ve grut yapmak ve giysileri dikip hazırlamak gibi görevlerinden bahseder⁶⁶.

Sekizinci bölüm başlığı altında ise Moğol yasaları, adetler, ölüm ve cenaze törenleri hakkında bilgiler aktarılmaktadır. Çok sert kanunlara sahip olan Moğollarda birçok suçun cezası idam idi. Birisi öldüğünde ise yasını büyük bir matem havasında ağıtlar yakarak tutarlardı. Ayrıca ölümünden sonraki yılda mevtanın ailesi vergiden muaf tutularak maddi olarak rahatlama sağlanıyordu. Yetişkin bir kimsenin ölümü sonrasında mevcut kişi bir yıl boyunca Mengü Han'ın çadırına giremezdi⁶⁷. Çünkü Moğol geleneklerine göre ölen kişinin ruhu belli bir süre daha onlarla yaşamaktaydı. Hanedan üyeleri, komutanlar ve soylu kişilerin cenaze törenleri daha farklı olup gömüldükleri yerlere konutlar yapılarak, muhafızlar tarafından korunurlar, ancak bu konutlar mezar yerlerinin gizli kalınması amacıyla mezarlardan biraz uzakta yapılırlardı⁶⁸.

Dokuzuncu bölümde bunların Barbarlarla karşılaşmalarını aktaran Willem; onların ellerindeki birçok şeyi aldığını ve geliş amaçlarını söyledikten sonra yanlarına iki refakatçi verilip Sartak'a doğru devam ettiklerini aktarmaktadır. Onuncu bölümde

⁶⁴Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*,93

⁶⁵ Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, s. 100

⁶⁶Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, 103.

⁶⁷ Willem Rubruck burada bir yıl olarak tanımladığı süre esasında Uygur-Moğol takvimine göre bir aydır. Bu konu hakkında bk. s. 194, Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, s. 107.

⁶⁸Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, s.108.

kendisinin Scacatia'nın karargâhındaki ikameti hakkında malumat verir. Sonraki bölümde ise çektikleri sıkıntılara değinen yazar yol boyunca karşılaştıkları güçlükler ve yaşadıkları olayları bu bölümde aktarmaktadır. Sartak bölgesine varışları ve burada yaşayan halk hakkında bilgiler aktardıktan sonra on beşinci bölümde Sartak'ın sarayı hakkında betimlemelerde bulunur. Curia bölgesindeki karargâhında Sartak'ın altı karısı olduğu ve her birinin yaklaşık iki yüz arabası bulunduğu değinilir. O dönemde araba sayısı kişinin zenginliğinin ölçütü olarak sayılmaktaydı. Willem, Sartak tarafından oldukça dostane bir şekilde ağırlanmış olup daha önce görüştüğü birçok krala nazaran Sartak'ın kendilerinden hediye istemediğini ve hatta ihtiyaçlarını sorup gerekli yardımı yine kendisi tarafından yapılabileceğini söylediğini bildirmektedir. Sartak ile sarayında görüşen Willem ayrılmadan önce saray kâtiplerinin Sartak'ın Hıristiyan olduğunu ancak Moğolların genel yapıları itibarıyla kendilerini herkesten üstün gördüklerini ve kendisinin Hıristiyan kimliğiyle değil, Moğol kimlikleriyle tanınmasını istediğini belirtmektedir. Zira Moğollar o dönemde Hıristiyanlığı bir ulusun ismi olarak tanımlıyorlardı⁶⁹.

Kitabın on yedinci bölümüne geldiğimizde ise Willem; Sartak, Mengü Han ve Keu Han'ın Hıristiyanlara vermiş oldukları değer ve gösterdikleri saygıdan bahsetmektedir. Ayrıca bu bölümde dağlarla çevrili yaylak bölgede yaşayan güçlü ve zengin bir çoban hakkında bilgi verilir. Nesturi Hıristiyan olan bu şahıs Nayman olarak da adlandırılan bir halkın kralıydı⁷⁰. Yazar, Nayman Kralı Coir Han'ın ölümü sonrası Kral John⁷¹ (Prester John) adındaki bir Nesturi'nin kendisini kral ilan ederek başa geçtiğini aktarmaktadır. Bu kral hakkında bölgede yaşayan Nesturiler tarafından çok abartılı betimlemeler yapıldığını aktaran yazar onun hakkında yapılan söylentilerin ancak onda birinin doğru olabileceğini ifade eder. Kral John hakkındaki söylentileri sadece bu bölgede yaşayan Nesturi'lerden duyduğunu aktaran Willem, bu bölgeden geçtiği esnada bu kral hakkında Nesturiler dışında başka kimsenin bilgisi olmadığını

⁶⁹ Sartak'ın Hıristiyan olduğu bilgisi hem Müslüman hem de Hıristiyan yazarların kaynaklarında geçmektedir. Detaylı bilgi için Giriş, s. 37,40-41, Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, s.138.

⁷⁰ Bir Türk halkı olan Naymanların isimleri Moğol dilinde Naiman (sekiz) olarak geçmektedir. Kabdo bölgesi ile İrtiş ve yukarı Selenga ırmakları arasında yer alan bölgede yaşamlarını sürdüren Naymanlar Cengiz Han ile olan mücadelelerinden yenilgiyle ayrılmaları sonucu yıkılmışlardı. Çoğunlukla Hıristiyan oldukları söylenen Naymanların aynı zamanda daha önceki dönemlerde Moğollara hükmettikleri de aktarılmaktadır. Detaylı bilgi için bk. Pelliot ve Hambis, *Campagnes*, s. 215-221, 299-311, Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, 133.

⁷¹Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, 133.

nakleder. Bu bölümde Rahip John ve krallığı hakkında bilgiler aktaran yazar Rahip Kralın ölümünden sonra ailesi ve çocukları olmadığı için kardeşi Unc'un onun yerine tahta çıktığından, Unc'un Nesturi Hıristiyan olan ve Cirit ile Merkit olarak bilinen uluslara egemen olduğundan da bahsedilir⁷². Sartak, Mengü Han ve Keu Han'ın Hıristiyanlara iyi davranması ve göstermiş oldukları saygı neticesinde Nesturi'lerin onları bu nedenden dolayı Hıristiyan olarak nitelendirdiği iddiasının doğru olmadığını da ifade eder⁷³. On sekizinci bölüme geldiğimizde ise Ruslar ve Alan'lar hakkında bilgiler sunan yazar ayrıca etrafı sıradağlarla çevrilmiş olan ve İsidor'un bu denizin okyanusa bağlı bir körfez olarak belirtmiş olduğu Hazar Denizi'nden bahsetmektedir⁷⁴. Ancak İsidor'un verdiği bilgilerin doğru olmadığı ve bu denizin okyanus ile bağlantısı olmayıp etrafının karalarla çevrili olduğu aktarılmaktadır. On dokuzuncu bölümden itibaren ise Mengü Han'ın sarayına varmadan önce gitmiş oldukları Batu Han'ın sarayına ulaşmaları, misafir edildikleri süreç içerisinde şahit oldukları Moğol yaşantısı ve gelenekleri hakkında bilgiler sunan Willem, Batu Han ile olan görüşmelerinden ve kendilerini karşılama şekillerinden bahsetmektedir. Batu Han'ın huzuruna çıktıklarını ve yine aynı şekilde elçilik mektubunu takdim ettiklerini aktardıktan sonra, ona geliş amaçlarını söylediklerini ve Batu tarafından kendilerinin Mengü Han'a gitmeleri gerektiği buyruğunun iletildiği aktarılmaktadır. Batu Han'ın sarayından ayrıldıktan sonra Mengü Han'ın sarayına doğru yola koyuldukları bilgisi yine yazar tarafından verilir. Seyahatlerine devam ederken güzergâhları üzerinde bulunan *Jagac Irmağı* ve yolda rastlayıp daha önce görmedikleri değişik özelliklerdeki bölgeler ve bu bölgelerde yaşayan halklardan bahseden Willem, ayrıca seyahatleri esnasında çekmiş oldukları zorluklardan, erzak yetersizliğinden dolayı yaşadıkları açlık ve susuzluktan da bahsetmektedir. Yirmi üçüncü bölüme geldiğimizde ise bazı kaynaklarda Batu Han'ın kardeşi, bazılarında ise yeğeni olarak gösterilmiş olan Buri'nin idam edilişi hakkında bilgiler verilmektedir⁷⁵. Bu bilgiyi de aktardıktan sonra seyahati sırasında yine görmüş olduğu bölgede yaşayan ve Iugurlar (Uygurlar)⁷⁶ olarak adlandırılan ulusun yaşadığı yerde Nesturiler ile Seraken'lerin birbirilerine nasıl karıştıklarına

⁷² Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, s. 135.

⁷³ Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, Giriş s.40-41.

⁷⁴ Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, s. 138.

⁷⁵ Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, s. 156.

⁷⁶ Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, s. 161.

ilişkin malumat ile yine bu bölgede yaşayan putperestler hakkında da çeşitli bilgiler yazar tarafından verilir. Burada bulunan tapınak ve içerisindeki putların yanı sıra kendi ibadetlerini yaparken göstermiş oldukları davranış biçimine de değinilir⁷⁷. Mengü'nün sarayına varışları ve huzura ilk kez kabulüne değinen Willem, sarayda misafir olarak buldukları süreçte görüp, duyduğu ve şahit olduğu bazı olayları aktardıktan sonra Mengü Han'ın Karakurum'daki sarayının ihtişamından bahsetmektedir. Kitabın otuz birinci bölümüne geldiğimizde ise Willem, seyahate beraber çıktığı elçilik heyetindeki Guillaume Usta'nın ciddi bir şekilde hastalandığını ve daha sonra ölümden kurtulduğunu anlatmaktadır. Yine bu sıralarda seyahatindeki diğer arkadaşlarından olan Nesturi Papaz Jonas'ın ölümcül çıban hastalığına yakalandığını aktaran Willem, ona ölümünün yakın olduğunu ve kendisini Papa'ya inanmaya davet etmiştir. Nesturi inancına göre Hıristiyanlığa mensup olmalarına rağmen Nesturiler Papa'yı Hıristiyanlığın ve tanrının yeryüzündeki elçisi olarak kabul etmezlerdi. Bu nedendendir ki Papaz Jonas'ı Papalığa ve ona uygun şekilde gömmek için ikna etmiş ve bu teklifi kabul görmüştür. Mengü Han'ın hizmetkârlarından papazın ölmek üzere olması dolayısıyla yanından ayrılması gerektiği Willem'e bildirilmiş ve Willem de Moğol geleneklerinden haberdar olduğu için ölmeden hemen önce onun yanından ayrılmıştır. Daha önce de değindiğimiz bir konu olan Moğollarda ölüm geleneğinde herhangi bir kişinin ölümü sırasında yanında bulunan bir kişi bir yıl boyunca Mengü Han'ın çadırına giremezdi. Bunun kötü şans getirdiğine inandıklarından olsa gerek bu konuda oldukça katı kurallara sahiplerdi. Daha sonraki bölümde Willem, Karakurum hakkında bilgiler vererek buradaki yaşam tarzı ile ilgili detaylı betimlemelerde bulunmuştur. Yine burada bulunan ve Mengü Han'ın hanedanı hakkında bilgiler aktardıktan sonra, Rubruck'un geri dönmek için izin istemesi ve Willem ile Mengü Han'ın son görüşmesi hakkında bilgiler yazar tarafından verilir. Han ile son görüşmesi esnasında çadırında konuştuklarını ve kendisinden bir şey isteyip istemediklerini soran Mengü Han'a maddi olarak hiçbir taleplerinin bulunmadığını, sadece geri dönüş seyahatlerine yetecek kadar yiyecek ve içeceğin dışında, seyahatlerini güvenli bir şekilde sağlamasını istediklerini belirtmişlerdir. 31 Mayıs 1254 yılında Han'ın mektubu hazırlandıktan sonra dönüş yolculuğuna başladıklarını aktaran Willem seyahati esnasında yol üzerinde Hırkania'daki kampa varışları ve yine Batu'nun

⁷⁷Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, s. 172.

egemenliğindeki topraklardan geçmek suretiyle seyahatlerine devam ettiklerini belirtir. Büyük meclislerinin toplanacağı Tripoli'ye⁷⁸ varmak için Ajax denilen limandan Kıbrıs'a geçtiğini aktaran Willem, buradan da Lefkoşa da bir başrahip ile karşılaştıklarını ve 15 Ağustos tarihinde Meryem Urucu Yortusu'na varıp seyahatlerinin sona erdiğini nakleder⁷⁹.

3. Willem Rubruck'un Prester John ile İlgili Kayıtları

1253 ve 1255 yılları arasında Fransa'nın doğusundan başlayarak Moğol ve Çin topraklarına kadar uzayan seyahati sırasında tutmuş olduğu gezi notlarında Prester John ile ilgili bilgilere yer veren Willem Rubruck bu kralı kendi eserinde "Yohannes" ve Rahip Kral isimleriyle zikreder. Hıristiyan dünyasında Hz. İsa'dan sonra Havariler ve diğer din adamlarının çabalarıyla Hıristiyanlığın dünyanın birçok bölgesine yayıldığı ve yine Hıristiyanlığın çok geniş coğrafyalara ulaştığı fikri hâkimdi. Hıristiyan dünyası Müslümanların hızla yayılması ve siyasal anlamda İslâm devletlerinin egemenlik sahalarını genişletmesi nedeniyle büyük rahatsızlık duymuş ve Papalık bu duruma engel olabilmek amacıyla Haçlı Seferleri adı altında büyük mücadelelere girişmişlerdir. Haçlı seferlerinin esas amacı Müslümanların egemenlik sahalarını tekrardan ele geçirerek Hıristiyanlığı daha da yaymaktır. Ancak bu Haçlı Seferlerini düzenlemek ve katılımı artırmak için kilisenin bir motivasyona ihtiyacı bulunmaktaydı. İşte tam bu esnada esas konumuz kapsamına giren Prester John adındaki Rahip Kral iddiası ortaya atılmıştır. Hıristiyan dünyasının yeniden yükselmesi amacıyla ve yine Hıristiyan dünyasında kurtarıcı olarak lanse edilen bu Rahip Krala ilişkin bilgiler veren seyyahlardan birisi de Willem Rubruck idi. Fransa Kralı IX. Louis'in emriyle Moğolları Hıristiyanlığa davet etmek amacıyla görevlendirilen bu Fransızken rahibi yolculuğu esnasında tutmuş olduğu gezi notları münasebetiyle bu döneme ışık tutmaktadır. Ancak bizim için esas olan bu seyyahın Rahip Kral ile ilgili aktardığı bilgilerdir. Ortaçağ'da Roma tarafından ortaya atılan ve doğuda yaşadığına inanılan bu Rahip Kralın zor durumda olan Hıristiyanlara yardım

⁷⁸ Trasblus.

⁷⁹ Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, s. 283.

edeceği düşüncesi ile yapılacak olan Haçlı Seferlerine hem daha fazla katılım sağlamak hem de bu propaganda ile motivasyonu arttırmak hedefinde bulunulmuştur. Önceleri Hindistan'da olduğuna inanılan bu kralın mevcudiyeti daha sonra Habeşistan'da aranmıştır ki bunun nedeni de XII. yüzyılda bu ülkenin başında bulunan hükümdarların aynı zamanda dini lider olarak da kabul edilmeleri ve Fransızcada Jean olarak da tercüme edilen “zan” unvanını kullanmalarıdır⁸⁰.

Güney Asya'da ve Türkiye topraklarının büyük bölümünde egemenlik kuran Selçukluların 1141 yılında Karahitaylar ile olan mücadeleden mağlup ayrılmaları Hıristiyan dünyasında büyük sevinç oluşturmuştur. Bu sevincin esas nedeni Selçukluların Müslüman olmasıydı. O dönemde Müslümanların en büyük düşmanı olarak görüldüğü Hıristiyan dünyasında, bu Müslüman devlete galebe çalanların da Hıristiyan olduğu düşüncesi hâkim idi. Zira Karahitay İmparatorluğu ile bunların mensup oldukları dinleri Budizm hakkında çok fazla bilgi sahibi olmamaları ve Müslümanların düşmanı olmaları münasebetiyle bunların Hıristiyan oldukları kabul edilmekteydi. Doğu da cereyan eden bu olaydan sonra Rahip Johannes yani Prester John'un burada yaşadığı düşüncesi oldukça güçlenmiştir. Efsanenin daha da yayılması ve Hıristiyan dünyasındaki motiveyi arttırmak amacıyla 1165 yılında Prester John tarafından yazıldığına inanılan bir mektup metni ortaya atılmıştır. Ortaya atılan bu mektup metninde birçok hayal ürünü ırkın yanında doğüstü olayların ve yaşamların tasvir edilmesinin yanı sıra, yine Prester John'un egemenliği altında yaşayan ülke ve krallıklardan söz edilmekteydi. Bu mektupla beraber Hıristiyan dünyasında Prester John'un varlığına ve doğudaki ülkesinin mevcudiyetine dair olan düşünce güçlenmiştir. Bu kralın varlığına dair yapılan propaganda ile yine Müslümanlar karşısında düzenlenen 5. Haçlı Seferiyle 1229'da Dimyat ele geçirilmiş ve bu mağlubiyet karşısında tekrar harekete geçen Müslümanların bu taarruzu Hıristiyan ordusunda panik oluşturmuş ancak yine Prester John adındaki kralın yardıma geleceği iddiası ortaya atılarak tekrar moral kazanmaları sağlanmıştır⁸¹. Rubruck'un kayıtlarına göre İran'da Müslümanları yenen David adındaki kralın Prester John olduğu, buradan da Haçlılara yardıma geleceği haberi yayılarak Hıristiyanları Dimyat'ta Müslümanlar karşısında tekrar galip gelmeleri için motivasyon aracı olarak kullanılmak istenmiştir.

⁸⁰ Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, Giriş, s. 21.

⁸¹ 5. Haçlı Seferi için Bkz. James M. Powell, *Anatomy of a Crusade 1213-1221*, Philadelphia, 1986.

Ancak Kral David ve ordusu ortaya çıkmamış ve Hıristiyanlar Dimyat'ta Müslümanlar karşısında mağlup olarak geri çekilmişlerdir⁸².

Willem Rubruck seyahatnamesinde yine Prester John ve ülkesinin Karahitayların yaşadığı dağlık bölgelerin arasında bulunduğu değinilir. Bu yüksek dağların arasında yaşayan ve Nesturi bir Hıristiyan olan bu kişinin aynı zamanda çoban olduğu nakledilir. Coir Han'ın egemenliğinde bulunan bu bölgede Nayman denilen halkın yaşadığını aktaran Rubruck, mezkûr Hanın ölümünden sonra bu Nesturi çobanın kendisini kral olarak ilan ettiğini aktarmaktadır. Naymanlar tarafından Kral John olarak adlandırılan bu kralın varlığına ilişkin bilgilerin sadece rivayetlerden öteye gitmediğini aktaran Rubruck, onun yaşadığı topraklardan geçtiğini ve mevcudiyeti hakkında kimselerin bilgi sahibi olmadığını da belirtir⁸³. Prester John'un yine kendisi gibi güçlü Unc adında bir kardeşinin olduğunu aktaran Rubruck onun Kral John'un ülkesine bağlı ve yaklaşık olarak üç ile dört günlük mesafede bulunan Karakurumda yaşadığı ve burada bey unvanına haiz olduğu bilgisini de ekler⁸⁴. Nesturi Hıristiyan olan bu beyin daha sonra Hıristiyanlığı terk ettiğini ve putlara taptığını aktaran Rubruck onun sihir ve büyüyle beraber putperest kadınlarla olan ilişkilerinden de bahsetmektedir. Yine Kral John'un ülkesine yakın bir yerde yaşayan Moğolları son derece yoksul bir kavim olarak tavsif eden müellif dağınık aşiretler halinde bulunan bu milleti ilerleyen zamanlarda teşkilatlandırarak olan Cengiz'den Unc Han'ın hayvanlarını çalan hırsız olarak bahsedilir⁸⁵. Prester John'un ölümünden sonra yerine herhangi bir varisi olmadığından dolayı kardeşi Unc Han onun yerine geçerek kendini hükümdar ilan etmiş, Unc Han da otlaklarını Moğolların yaşadığı bölgelere kadar genişletmiştir⁸⁶. Ancak Cengiz Han'ın önderliğinde tek çatı altında toplanmalarının ardından Moğol halkları hızla gelişen fetih hareketleriyle egemenlik sahalarını artırmaya başladılar. Cengiz Han ve Moğolların bu ilerleyişi karşısında birçok hükümdarlık yıkılmış ve yine çok çeşitli ırklardan halklar Moğolların egemenliğine

⁸² Kral David'in Prester John ile ilişkilendirilmesi ile ilgili olarak bkz. Keagan Brewer, *Prester John: The Legend and its Sources*, Routledge: New York 2015.

⁸³ Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, s. 134.

⁸⁴ Bu kişinin Ong HAN'dı. Bilgi için Bkz. ,F. Zarncke, *Der Priester Johannes*, Gesellschaft der Wissenschaften, VIII, 1883, s. 90-92.

⁸⁵ Cengiz Han için Bkz. , *Ratchevsky, cinggis- Khan sein Leben und Wirken*, Münchener Ostasiatische Studien, Wiesbaden, 1983, s. 82-83, Gong Zhao, Mustafa Uyar, Cengiz İmparatorluğu hakkında ilk tarih kayıtları: Meng ta pei lu ve Hei ta shi lu, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2012.

⁸⁶ Ruysbroeckli Willem, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, s. 136.

girmişlerdir. Bu halklardan birinin de Rahip John ve kardeşinin ülkesinde yaşayan halkların olduğu bilgisine yer veren Rubruck, Moğolların Karakurum'u aldıktan sonra burada bulunan Nesturi Hıristiyanlarında Moğol egemenliği altına girdiğini nakletmektedir.

JEAN DE JOINVILLE
(1225-1317)

D. JEAN DE JOINVILLE VE PRESTER JOHN

1. Hayatı

Hayatı hakkında çok fazla bilgi sahibi olamadığımız seyahatlardan bir diğeri olan Joinville ile ilgili bilgiler ancak kendisinin kaleme almış olduğu gezi notlarında verilen malumatlar ile sınırlıdır. Fransız olan Jean de Joinville 1224 yılında doğduğu varsayılmaktadır. Yaşamının büyük bir bölümünde IX. St. Louis'in ordusunda kumandan görevinde bulunarak geçirmiştir. Kendisini Joinville lordu olarak tanıtan yazarın bu söyleminden onun Joinville'de doğmuş olduğu tahmin edilmektedir⁸⁷. St. Louis'in önderliğinde başlatılan Haçlı seferlerine katılan müellif 1248 yılında gemiyle bu yolculuğa başlamış ve 1254 yılına kadar çeşitli görevlerde bulunarak birçok savaşa katılmış ve bunun yanında çeşitli ülkelere yaptıkları yolculuklar hakkında da notlar almıştır. Yazar müşahede ettiği olayları 1309 yılında kaleme aldığını belirtir. VII. Haçlı seferinin önemli kaynaklarından birisi olan bu çalışmanın Avrupa'da çeşitli baskıları yapılmıştır. Kendisi bizzat Kral Louis'in yanında sefere iştirak ederek pek çok ülkeyi görme şansına erişmiş ve bu yolculuk esnasında gezmiş olduğu coğrafyalar, bu bölgelerde yaşayan halklar, egemen devlet ve kültürler hakkındaki gözlemlerini eserinde toplamıştır. Yaklaşık olarak 6 yıl süren bu sefer esnasında müellif Memluklar, Moğollar, Selçuklular ile Alâeddin Muhammed hakkında bilgiler nakleder⁸⁸.

2. Eser Hakkında

Joinville "Bir haçlının Hatıraları" başlığı ile Türkçeye tercüme edilen kroniğini St. Louis'e ithaf ettiğini belirtir. Krala atfen kaleme alınan birinci bölümde St. Louis'in hayatı süresince Tanrı ve Kilise'nin isteklerine uygun bir şekilde davrandığını ve tüm yaşamını bu doğrultuda şekillendirdiği bilgisi verilir. İkinci kısımda ise yine kilisenin amaçlarına da uygun olarak ordusuyla beraber girişmiş olduğu mücadeleler ve şövalyelere yakışır kahramanlıklarından bahsedilmektedir. St. Louis ve onun nasıl bir

⁸⁷Jean De Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, Vadi Yayınları, Çev. Cüneyt Kanat, Ankara, 2002, s. 23.

⁸⁸Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, s. 14.

Hıristiyan olduğu konusunda bilgiler veren Joinville kralın erdemli şahsiyetinin yanında günah işlemekten oldukça korkan ve yoksullara yardım etmekten çok fazla memnuniyet duyan bir şahsiyet olduğuna vurgu yapar. Genel olarak bu bölümde St Louis'in ahlakı insanların yaşam ve değerlerinin Hıristiyanlığa olan uygunluğu hakkındaki görüşlerine yer veren yazar onun en büyük özelliklerinden birinin dürüstlüğü olduğuna değinir⁸⁹. Kitabın ikinci bölümünde ise St. Louis'in doğumundan taç giyerek kral olmasına kadar geçen süre dâhilindeki hayatı ve iktidarı süresince girişmiş olduğu mücadele ve savaşlardan bahsedilmektedir. Louis'in 25 Nisan 1214 tarihinde doğduğunu aktaran yazar onun 29 Kasım 1226 yılında taç giydiği bilgisine de yer vermektedir⁹⁰.

St. Louis'in tahta geçmesinden sonra büyük bir hastalığa yakalandığını ve iyileştikten sonra Haç'ı eline aldığını aktaran yazar, o dönemde haç almanın Haçlı Seferinin başlangıcı anlamına geldiği bilgisine de yer verir⁹¹. St. Louis komutasındaki Haçlı ordusunun Ağustos 1248'de Marsilya Limanından hareket ederek Kıbrıs'a geldiklerini burada, Konstantinopolis ve Ermeni birliklerinin de katılımıyla Müslümanların yönetiminde olan Mısır topraklarına doğru hareket edildiğini nakletmekle Fransızların takip ettikleri rotaları belirtir. Burada Memlûklara ait Dimyat'ı ele geçiren Haçlı ordusu daha sonra Sultan Mansur komutasındaki orduyla karşılaşmış ve yenilgiye uğramışlardır. Mısır'da bulunan Nil nehri boyunca hareket ettiklerini aktaran Joinville Nil hakkında da çok önemli bilgilere yer verir ki kaynağı cennetten olduğu düşünülen bu nehir hakkında hemen her Avrupalı seyyah eserlerinde bir bölüm hasretmişlerdir⁹². Joinville, Kahire yakınlarındaki Mansura'da Baybars⁹³ komutasında olan Memlûk ordusuyla karşı karşıya geldiklerini ve bu savaşta yaralandığını aktarmaktadır⁹⁴. Müslümanlarla yapılan mücadelelerin devam ettiği ve Haçlı ordusunun giderek zayıflayıp geri çekildiğini aktaran Joinville kralın Müslümanlar ile görüştüğü ve Dimyat'ın geri verildiğini, ayrıca yine esir düşen Haçlılar için anlaşma yapıldığı bilgisine yer vermektedir. Ayrıca bu savaşta Kral St.

⁸⁹Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, s. 62.

⁹⁰Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, s. 63-64.

⁹¹Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, s. 75.

⁹²Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, s. 96.

⁹³ Memlûkların Kutuzdan sonrasultanlık tahtına geçecek dördüncü ve bu devletin en büyük sultanıdır. Baybars dönemi için bkz. Ramazan Şeşen, *Sultan Baybars*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2016.

⁹⁴Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, s. 107.

Louis'in esir düştüğü ve kendisine Müslümanlarca işkence yapıldığını aktaran Joinville; yine Makrizi'nin aktardığı bilgilere göre onun Sermeşah civarındaki Tell Elminye' de tutulduğunu nakletmektedir⁹⁵. Müslümanlarla yapılan anlaşma sonucunda fidye ödenmesi ve Dimyat'ın geri iadesi hususunda anlaşılmasından sonra Haçlıların geri çekildikleri nakledilir. Kral St. Louis'in Kıbrıs'ta bulunduğu esnada Moğol elçileriyle görüştüğü ve St. Louis'in de Moğollara elçi gönderdiğini aktaran yazar onun esas amacının Moğollara Hıristiyanlığı götürmek olduğu bilgisine de yer verir. Moğolların henüz müstakil bir devlet kurmadan önce İran İmparatoruna ve Prester John'a vergi verdikleri aktarılan diğer bir detaydır. Moğolların en güçlü düşmanı olarak gördükleri Kral Prester John ve onun boyunduruğundan kurtulabilmek amacıyla yeni bir lider aramaları yazarın konuyla ilgili kendi görüşlerini yansıtır⁹⁶. Daha sonra Moğolların giderek sınırlarını genişletmeleri ve Bağdat'a uzanan istila hareketlerinden bahseden Joinville Moğol tarihi açısından önemli bilgilere yer vermiştir. St. Louis'in 1254 yılında Fransa'ya dönmesi ve ikinci kez Haç'ı eline alarak yeni bir Haçlı seferine girişmek üzereyken hastalanıp 25 Ağustos 1257 yılında öldüğü bilgisini nakletmektedir⁹⁷. Son olarak St. Louis'in Papanın isteğiyle Azizlik mertebesine yükseltildiği bilgisini aktaran Joinville yapılan dini törenle onun bedeninin uygun bir şekilde gömüldüğünü bilgisini de verir⁹⁸.

3. Jean de Joinville'in Prester John ile İlgili Kayıtları

Fransa Kralı IX. St. Louis'in Mısır topraklarına yapmış olduğu VII. Haçlı Seferine katılan Joinville; bu sefer sırasında birçok ülkede bulunmuş ve bu ülkelerde hüküm süren devletler, burada yaşayan halklar, inanç yapıları ve bu bölgelerde cereyan eden olaylar hakkında bilgiler nakletmiştir. Joinville'in Prester John ile ilgili kayıtları ile Marco Polo'nun aktarımlarıyla benzerlikler göstermektedir. Buna göre Joinville Moğollar henüz siyasi bir birlik kuramayıp tek bir hükümdarın çatısı altında birleşmezden evvel Prester John'a ve İran ülkesine bağlı yaşayarak vergi ödemekteydiler. Müellifin eserinde geçen bu bilgi ile Marco Polo'nun kayıtlarındaki

⁹⁵Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, s. 131.

⁹⁶Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, s. 178.

⁹⁷Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, s. 257.

⁹⁸Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, s. 254.

Moğolların Cengiz Han önderliğinde bir araya gelmeden önceki dönemlerinde Rahip Jean olarak adlandırılan Ong Han'a vergi ödedikleri bilgisinin benzerliği dikkatten kaçmaz. Moğolların dağınık halde yaşadıkları ve henüz müstakil bir devlet kuramadıkları yıllar hakkında bilgiler aktaran müellif, onların bozkırda yaşamlarını sürdürdüklerini ve temel geçim kaynağı olarak hayvancılıkla uğraşmalarından dolayı, hayvanlarının otlak ihtiyacını gidermek amacıyla Prester John ve İran Ülkesinin imparatoruna vergi ödediklerini nakleder. Prester John ve İran İmparatoru tarafından köle olarak görülen Moğolların vergilerini sunarken bu iki kralın da arkasını dönerek onları huzuruna kabul ettiğini aktaran yazar, bu durumun Moğolların yine bu iki kral nezdinde ne kadar hor ve aşağı seviyede görüldüklerinin kanıtı olduğu bilgisine yer vermektedir⁹⁹. Moğollar ise bu durumdan kurtulabilmek amacıyla birçok yola başvurmuş ve eserde görüşlerine başvurulmuş bir kişinin görüşlerine yer verilmiştir. İlerleyen süreçte kabileleri tek bir çatı altında toplayacak ve Cengiz adıyla devletini tesis edecek olan bu bilge kişi Prester John'un ülkesinin doğusunda toplanmaları gerektiğini ve bir araya gelen tüm bu Moğol boylarının tek bir bey seçerek hepsinin onun hükümdarlığı altında yaşamaları gerektiğini onlara söylemiştir. Bu bilgenin tavsiyesine uyarak bir araya gelen bu elli iki Moğol boyunu temsilen birer ok bırakılacak ve küçük bir çocuk bu oklardan birini seçerek Moğolların hükümdarını tayin edecekti. Bu tavsiyeye uyan Moğollar küçük çocuğa oku seçtirmiş ve bu okun sahibi boyu belirledikten sonra yine bu boydan seçilecek birinin hükümdar olacağını bildirmiştir. Seçilen bu boydan elli iki kişi belirlenecek ve bu kişileri temsilen yine elli iki ok çocuğun önüne bırakılacaktı. Buna göre çocuğun seçtiği okun sahibi Moğolların hükümdarı olarak kabul edilecekti. Bu şekilde han seçimi gerçekleşmiş ve bu mevkie tayin edilen bilge herkesten uymasını istediği kuralları da belirleyerek Moğolların Yasasını böylelikle tayin etmiştir. Bu kanunlara göre Moğollar birbirlerine zarar vermeyeceği gibi birbirlerinin kızlarına ve eşlerine de dokunmayacaktı. Savaşlarda ganimet paylaşımı ve daha birçok konuda uymaları gereken kuralları da belirleyen Cengiz'in liderliğindeki Moğolların Prester John ile mücadeleye de girişmiş oldukları bilgisi müellif tarafından verilir.

Moğolların seçtikleri hükümdarın adına ilişkin Joinville'n kayıtlarında bir malumat yer etmezken onun Cengiz Han olduğuna şüphe yoktur. Hali hazırda Marco

⁹⁹Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, s. 179.

Polo'nun eserinde de Cengiz'in Moğolların teşkilatlandırması ile ilgili olarak bahis konusu yapılan detaylar Joinville'in kayıtları ile benzerlik gösterir. Seçtikleri hükümdarlarının emirleri doğrultusunda bir düzen kuran Moğollar, en büyük düşman olarak gördükleri Prester John ile savaşmak için hazırlıklara başladıklarını bilgisine yer veren müellif, onların bu kralı yenmek için gereken her şeyi yapmaları ve onun ordusunu yenmeleri gerektiğini nakleder. Buna göre Moğollar Prester John'a karşı saldırıya geçmişler ve yapılan mücadele sonucunda Rahip Kralın ordusu karşısında galip gelerek din adamları dışında kalan herkesi öldürmüşlerdir. Bu zaferle birlikte güçlerini kanıtlayan Moğolların kendilerine olan güvenleri artmış ve bu yolla Moğollara tabi olmayan halklar ve boylar hızla bunların tabiiyetine girmişlerdir. Bu savaş esnasında Moğol prenslerinden birinin ortadan kaybolduğunu ve kendisinden yaklaşık olarak üç ay haber alınmadığı bilgisine yer veren Joinville; bir süre sonra geri dönen bu prensin hayli yüksek bir yere çıkarıldığını ve burada son derece güzel ve iyi bir halk ile karşılaştığını, bu ülkede yaşayan herkesin çok bakımlı ve temiz olduğunu belirtmiştir. Prens'e göre bu ülkeyi yöneten kral güzel giyinen ve paha biçilmez taşlardan yapılmış bir tahtta oturmakta ve kralın sağında ve solunda daha önce görmediği şekillerde kanatlı insanlar bulunmaktaydı. Prester John olarak tavsif edilen bu kralın huzuruna çıkarıldığını, burada kendisinin Moğol ordusuna mensup olduğunu bildiğini ve Prester John tarafından kendisine bir takım müjdelere verildiğini de müellif yer verir. Prester John'un prens'e buradan ayrıldıktan sonra üç yüz askerle İran hükümdarına karşı savaşmalarını ve bu savaştan galip ayrılacakları bilgisini verdikten sonra bunun yalnızca bir şartla gerçekleşebileceğini ve bu şartın da Prester John'un ordusunu yenen Moğolların esir aldıkları rahip ve din adamlarını serbest bırakmasından geçtiği kralın naklettiğini iddia edilen diğer bir detaydır. Bunun üzerine bir kez daha Prester John Moğol prensine dönerek artık özgür olduğunu ve gidebileceğini söylemiştir. Prens ise dönüş yolunu bilmediğini Prester John'a ilettikten sonra, John emrindeki şövalyelerden II. George'u görevlendirerek onun prens ile beraber gitmesini emretmiştir. Moğol yurduna geri dönen prens tüm olan biteni hükümdarına aktardıktan sonra, Prester John'un bahsetmiş olduğu rahip ve din adamları serbest bırakılmış ve üç yüz askerinin bulunduğu birlik ile İran hükümdarı

üzerine yapacağı seferin hazırlıkları başlamıştır¹⁰⁰. Rahip ve din adamlarını serbest bırakmadan önce bu üç yüz askerle prensin vaftiz olduğunu da aktaran Joinville, gerçekten de Prester John'un dediği gibi küçük olan bu birliğin yaklaşık üç yüz bin kişiden müteşekkil İran Hükümdarının ordusunu yendiğini ve hükümdarın bu savaştan sonra Kudüs'e kaçtığı bilgisini de yer verir¹⁰¹.

¹⁰⁰ Moğollar, Prester John ve Harzemşahlılar ile ilgili tarihsel bağların gelişimi hakkında nakledilen bazı detaylar için bkz. Benjamin Arbel, Bernard Hamilton, *David Jacoby, Latins and Greeks in the Eastern Mediterranean After 1204*, Routledge: Londra 1989, s. 199.

¹⁰¹Joinville, *Bir Haçlının Hatıraları*, s. 180-182.

MARCO POLO
(1254-1324)

E. MARCO POLO VE PRESTER JOHN

1. Hayatı

Avrupa'nın en meşhur seyyahı olan İtalyan Marco Polo'nun hayatı hakkında çok fazla malumat bulunmaz. Muhtemelen 1254 yılında Venedik'te dünyaya gelen seyyah bir tüccar ailesine mensuptu. Ticaret ile uğraşan babası Nicolo ve amcası Karadeniz'in kuzeyinden İran ve Çin'e kadar uzanan geniş hat üstünde giriştikleri ticari faaliyetler neticesinde büyük bir ticaret ağı kurmuşlardır. Ünlü seyyah ve beraberindekiler 1260-1269 senelerinde yapmış oldukları seyahatleriyle Moğol ülkesine kadar gitmiş ve Pekin de Kubilay Han ile görüşme imkânı bulmuşlardır¹⁰². Yaklaşık iki yıllık aradan sonra İtalya'ya dönen Marco Polo, Papa Gregori tarafından yanlarına iki misyoner verildikten sonra bir kez daha babası Nicolo ile birlikte Pekin'e gitmiştir¹⁰³ 1271- 1274 yılları arasında sürdürülen bu seyahat sırasında Kubilay Han'ın yazlık olarak kullandığı sarayında misafir olarak kabul edilmişlerdir. Küçük yaşına rağmen Marco Polo meraklı yapıya sahip olmasıyla çevresinde konuşulan dilleri öğrenmiş ve bu esnada birçok olaya tanık olmuş ve aynı zamanda Kubilay Han döneminde bazı resmi görevlerde de bulunmuştur. 1292 yılına kadar Çin'de bulunan Marco Polo bu tarihten itibaren ailesiyle beraber on dört gemi ve 700 mürettebat ile birlikte yaklaşık on beş ay süren yolculuğun sonunda İran körfezinde bulunan Hürmüz Limanına varmıştır. Bu seyahati esnasında kendisine Kubilay Han tarafından Prenses Cocacin'in Argun Han'a gönderilmesi vazifesi verilmişti. Ülkeye ulaşmalarının ardından seyyah prensese saraya kadar eşlik etmiştir. Burada bir süre misafir olarak kalan Marco Polo ailesiyle beraber 1295 senesinde Venedik'e döndüğünde halk tarafından meraklı bir şekilde karşılanmalarına rağmen onun serüvenleri kimse tarafından dikkate alınmadı. Ülkesinde evlenen ve üç çocuğu olan Marco Polo 1298 yılında Venedikliler ile Cenevizler arasında çıkan Curzola savaşı sırasında askere

¹⁰² Kubilay'ın hanlıktan önceki yaşamı ve devleti hakkında detaylı bilgi için bkz. Jean Paul Roux, *Moğol İmparatorluğu Tarihi*, çev. Ayşe Bereket, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2011-2012; Geroge Lane, Indiana 2009.

¹⁰³ Marco Polo, *Dünyanın Hikâye Edilişi*, Ötüken Yayıncılık, İstanbul 2003, s.6.

alındı¹⁰⁴. Bu savaşın kaybedilmesiyle donanması ile beraber tutsak edilerek zindana atıldı. Kendisiyle beraber aynı zindanda yer alan Pisalı Rustichello isimindeki bir esir ile tanışarak yaşadıkları maceraları, seyahatlerinde başlarından geçen olayları ona anlatmıştır. 1299 senesinde Marco Polo ve Rustichello birlikte zindandan tahliye olmuşlardır. Marco Polo'nun yaşadığı maceraları ve seyahatlerini Fransızca kaleme alan Rustichello'nun ortaya koyduğu eser dönemin en çok satılan ve okunulan seyahatnamelerden biri olmuştur. Marco Polo'nun babası 1300 yılında ölürken, eşi ve üç çocuğuyla ülkesinde yaşayan yazar ise 1324 yılında Venedik'te vefat etmiş ve San Lorenzo Kilisesi'ne gömüldü¹⁰⁵.

2. Eser Hakkında

Marco Polo'nun önemli olan bu eseri iki cilt ve üç ana bölümden müteşekkil olup kitabın girişi "Dünya Tasviri" diye adlandırılan bölümle başlar. Marco Polo'nun babası Nicolo ve amcası Mafeo'nun dünyanın pek çok yerine servet edinmek için Venedik'ten başlayarak gerçekleştirdikleri ticaret seferlerine yer verilir. Polo kardeşlerin zenginlik amaçlarıyla dünyanın bir ucundan diğer ucuna olan seyahatleri, uğradıkları şehirler ve başlarından geçen olaylar ilk kısımda kaleme alınmıştır. Bu çalışmada Akdeniz'den Moğol topraklarına kadar olan bölgelerde gezip gördükleri şehirler ve en sonunda da Büyük Kağan ile olan görüşmelerinden ve onun muhteşem sarayından söz edilmektedir. Polo kardeşlerin Büyük Kağan yani Kubilay Han ile nasıl görüştüğü ve görüşmeler sonrası Han tarafından kendilerine verilen Büyük Kağanın Altın Buyruk Tabletiyle birlikte tekrar Vatikan'a dönüşleri ve yolculuk esnasında geçmiş oldukları bölgelerden ayrıca söz edilir. Bu uzun ve meşakkatli seyahatlerinden sonra Vatikan'a dönen Polo kardeşler Papa Gregori tarafından yanlarına, Hıristiyanlığı Moğol ülkesinde yaymak ve Moğolların Büyük Han'ını Hıristiyanlığa davet etmek amacıyla görevlendirilmiş iki misyoner de verilerek tekrar Moğol ülkesine dönmeleri sağlanmıştır. Bu misyonerler ile Marco Polo'nun Venedik'ten nasıl ayrıldıkları ve

¹⁰⁴ Eylül 1298 yılında meydana gelen ve Venedik'in hezimetıyla neticelenen bu savaşın detayları için bkz. Margaret Oliphant, *The Makers of Venice: Doges, Conquerors, Painters, and Men of Letters*, Cambridge University Press, New York 2012, s. 146-147.

¹⁰⁵ Mahmut H. Şakiroğlu, "*Marco Polo*", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 28, Ankara 2003, s. 41-43.

Büyük Kağan'ın yanına dönüşleri eserde yer tutar. Daha sonra ise Büyük Kağan ile olan görüşmeleri ve kağan tarafından haberci olarak görevlendirilmelerinden söz edilmektedir. Büyük Kağan tarafından çeşitli görevlerde bulunduktan sonra Marco Polo'nun babası ve amcasıyla kağandan ülkelerine dönmek için izin istemeleri ve nasıl döndükleri anlatılmaktadır. Moğol ülkesinden dönerken yolda geçtikleri Küçük Ermenistan olarak adlandırılan bölge, Türkiye, Büyük Ermenistan'ın yanı sıra Gürcü Kralları ve bu krallık ile ilgili bilgilerde eserde nakledilir. Aynı şekilde güzergâhları boyunca bulunan ve uğradıkları Bağdat ve Moğollar tarafından alınmadan önce bu şehirde meydana gelmiş bazı mucizevî olaylar da abartılarla yer tutar. Bağdat'tan sonra Büyük Pers Vilayeti ve buradaki sekiz Pers krallığından söz edilmektedir. Pers Krallıklarını geçtikten sonra Kirman Krallığı, Camadi ve Hürmüz şehirlerinden bahsedilmektedir. Hürmüz'den sonra çölden geçişleri ve “Dağın Şeyhi”¹⁰⁶ olarak adlandırılan “Haşhaşi'lerin reisleri ile ilgili verilen malumat bir hayli ehemmiyetlidir. Buna göre Hasan Sabbah'a olan kusursuz itaatleri ve müritlerinin mesken tuttıkları Alamut Dağı eserde betimlenir. Ayrıca bu bölümde Cengiz Han'ın Moğolları nasıl bir bayrak altında toplayıp teşkilatlandırdığı ve onun Prester John ile olan mücadelesi öncesi askerleriyle nasıl bir hazırlığa giriştiği ve Rahip Kralla olan karşılaşmaları Hıristiyanlık propagandası ön planda tutulmak suretiyle hikâye edilir. Prester John'un Moğollar ile olan mücadelesinin yanında onun ülkesi ve egemenliği altındaki toprakların genel özellikleriyle beraber halkların yaşamları, geçim kaynakları, ülkenin coğrafi ve fiziki özelliklerinin yanında bu ülkedeki kültürel yaşamlarından bahsedilmiştir. Eserde yine Cengiz Han'ın ölümünden sonraki süreçte Moğol tahtında bulunan Hanlar ile bunların yaptıkları işlerin yanı sıra girişmiş oldukları istila hareketiyle yapıkları savaşlar, inanç yapıları ve yasaları anlatılmaktadır.

Kitabın ikinci bölümünde ise dönemin hükümdarı Büyük Han olarak da adlandırılan Kubilay Han'ın faaliyetleri, imparatorluğu ve sarayı nasıl idare ettiği, ayrıca hükümdarlığı altında yaşayan halklara nasıl hükmettiği ve adalet içinde nasıl davrandığından söz edilmektedir. Ayrıca Büyük Han ile amcası Kral Naian arasında

¹⁰⁶ Dağ Şeyhi olarak adlandırılan kişi Haşhaşilerin lideri olan Hasan B. Sabbah'tır. 1056 ila 1124 yılları arasında yaşamış olan Hasan Sabbah henüz on yedi yaşında benimsediği İsmailiye mezhebinin en önemli savunucularından olmuştur. Yerleştiği Alamut Kalesi'nde kurduğu tarikat ve suikast ordusuyla dönemin birçok devletini ve yöneticileri etkisi altında bırakmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Freidoune Sahebjam, *Dağın şeyhi Hasan Sabbah*, çev. Faik Baysal, Telos Yayıncılık, İstanbul 2014.

meydana gelen büyük savaştan da bahsedilmektedir. Buna göre Kubilay Han amcası ile olan mücadelesinin ardından elde ettiği galibiyetle iktidarını sağlamlaştırmıştır. Savaştan döndükten sonra ülkenin en önemli merkezlerinden olan Hanbalık¹⁰⁷ şehrine nasıl geldiği tasvir edilmiş ve Büyük Han'ın genel fiziki görünümü ve özellikleri anlatılmıştır. Büyük Han'ın oğullarının tanıtılmasının ardından yerine geçecek oğlunun sarayı da betimlenir. Yine bu dönemde Hanbalık şehrinde meydana gelen isyan ve isyanın bastırılmasından sonraki süreçte yakalanan elebaşlarının idamlarının da bahsi Moğollarda uygulanan cezai yaptırımlar hakkında fikir edinilmesi açısından önemlidir. Moğol ülkesinde yılın başında gerçekleştirilen şenlik ve kutlamalar ve bu şenlikler sırasında ülkenin farklı bölgelerinden gelen yaklaşık on iki bin asilzadenin Büyük Han'a olan hediye takdimleri, düzenlenen av merasimleri, özel olarak avlanmak için yetiştirilmiş olan aslanlar, kartallar, leoparlar, vaşaklar vb. birçok av hayvanı esere konu olan diğer detaylardır. Moğollar için çok önemli bir merkez olan Hanbalık şehrinin coğrafi özelliklerinin yanında, bunun bir ticaret merkezi özelliği taşıdığı ve şehrin çok çeşitli yollara ayrıldığı ve sayısız vilayetlere kadar uzandığı nakledilir. Ülkede yaşamlarını sürdüren halkın yaşantılarının yanında yoksullara yapılan yardımlar, halkın gereksinimleri ve ihtiyaç duyulan zamanlarda dağıtılan tohumlar Moğollarda halk-devlet ilişkisinin bir yönüne ışık tutan önemli detaylardır. Ülkedeki Büyük Cathay vilayetinin yanı sıra Cocu, Büyük Kuencanfu kentleri, Kıtay ve Mancı yöreleri, yine Tibet eserinde bilgi verilen şehirlerdir. Ayrıca Prester John'un ülkesinde meydana gelen bazı olaylara da eserde yer verilir.

Kitabın üçüncü ve son bölümü "Hindistan Kitabı" olarak adlandırılmış olup buradaki yerler ve insanların yaşamları ayrıca hikâye edilir. Öncelikle bu bölgede yer alan Sipangu¹⁰⁸ adası ve Büyük Kağanın donanmasının büyük fırtına ve badirelerden sonra düşman şehirlerini nasıl fethettiği detaylandırılan diğer hadiselerdir. Hindistan bölgesinde yaygın olan put inancına da değinen seyyah bu bölgede yer alan diğer adalardan da bahseder. Bunlar; Büyük Cava Adası, Çamba Yöresi, Sondur, Kondur ve Angaman gibi adalar olup bunların genel özelliklerinin naklinden sonra bu bölgelerde yer alan Dagroian Krallığı, Lambri Krallığı ve Büyük Maabar ülkesi hakkında bilgiler verilir. Hazreti İsa'nın Havarilerinden olan Aziz Thomas'ın

¹⁰⁷ Pekin.

¹⁰⁸ Singapur.

mezarının bulunduğu bölge ile ilgili olarak da malumat veren Marco Polo, bu münasebetle Seylan adası hakkında da bilgi sunar. Yazar burayı muhteşem bir ada şeklinde niteleyip adanın olağanüstü güzelliklerini detaylıca ortaya koymuş, aynı zamanda bunun zenginlikleri hakkında bilgiler aktarmıştır. Habeş diyarı (Etiyopya) ile birlikte yine Aden ülkesi ve Şihr kenti bilgi verilen diğer bölgelerdir. Kaydu adındaki kralın Moğollar ile olan münasebet ve mücadeleleri seyyah tarafından detaylandırılır. Buna göre Kaydu Cengiz'in sülalesinden geldiği için Büyük Kral Moğol geleneği nedeniyle kendi kanından birini öldüremiyordu ve Kaydu da belki bundan cesaret almış olmalıdır ki Kağan'ın ordusuna ve topraklarına sürekli zarar vermeye devam etmiştir. Bu ülkede yaşanan olaylar ve meydana gelen savaşlarla birlikte yapılan taht mücadelelerine de değinen yazar daha sonra Rusya ülkesi ve insanları hakkında bilgiler aktardıktan sonra Orta Asya'dan batıya doğru gelen ve zamanla bu topraklarda yaşamış ve ilk hükümdarları Sayın Han önderliğindeki Batı Tatarları hakkında da malumat verilmiştir. Bu halk Kumanların egemenliğindeki bölgeleri fethetmiş ve uzunca bir süre varlıklarını sürdürmüştür. Kral Sayın'dan sonra başa geçen Batu ve ondan sonra tahta oturan Berke Han hakkında da bilgiler veren yazar daha sonra batının hükümdarı olan Berke ile doğu hükümdarı olan Kral Ulau arasında meydana gelen büyük mücadeleden söz etmiştir. Mücadelenin seyrini ve yaşananları anlatan yazar daha sonra Batı Tatarlarının başına geçen Tolobuga, Toktay ve Nogay'ın hükümdarlıkları ve yaşanan olayları nakletmiştir.

Genel hatlarıyla Marco Polo'ya ait olan ve Dünyanın Hikâye Edilişi şeklinde Türkçeye tercüme edilen eserde Avrupa'nın göbeğinden çıkmış ve Uzak Doğu Asya topraklarına kadar geniş bir sahada seyahat eden Marco Polo'nun tutmuş olduğu notlar tarihsel açıdan önemli bir kaynak eserdir. Eserde yer tutan Moğollar ile Kubilay Han'ın yaşamı, dünyanın büyük bir kısmına egemen olmak amacıyla girişmiş oldukları istila hareketleri ve mücadeleleri bu eseri ilginç kılan nakillerdir. Ayrıca geçmiş olduğu topraklarda egemen olan diğer krallıklar ve bu bölgelerde yaşamlarını sürdüren halkların karakteristikleri bahis konusu yapılan diğer mevzulardır ¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Marco Polo, *Dünyanın Hikâye Edilişi*, s. 11-14.

3. Marco Polo'nun Kayıtlarında Prester John

Marco Polo Seyahatnamesinde Prester John ile ilgili kayıtlara sıkça yer vermiştir ki bu da onun bu kralın varlığına delil gösterme çabası olarak değerlendirilebilir. Eserin çevirisinde Prester John isminden ziyade “Rahip Jean” adının kullanımı tercih edilmiştir. Prester John'un Çoban-Krallar soyundan gelen bir Hıristiyan olduğunu nakleden seyyah onun Med ve Perslerle olan mücadelesinden bahsederken onları yenilgiye uğrattığını ve Bizanslar tarafından yakılıp yıkılan Nesturi Kilisesine mensup bir Hıristiyan olduğunu, kiliselerine yapılan bu saldırılardan sonra Orta Asya üzerinden günümüzde Mançurya sınırları dâhilinde bulunan bölgeye geldiklerini aktarmaktadır. Yine Marco Polo'ya göre bu bölgede bulunan birçok Türk ve Moğol halklarının Nesturi Hıristiyan olduğu iddiası yer tutar¹¹⁰. Avrupalıların ortaya atmış oldukları bu efsanevi kralın varlığının Cengiz Han'dan önce de var olduğuna değinilir. Marco Polo XII. yüzyılın sonlarına doğru Moğolistan'da egemenlik kuran ve aynı zamanda bir Türk kavmi olan Kerayitlerin bir kısmının Hıristiyan olduklarını ve o dönemde Kerayitlerin başında bulunan Ong Han'ın da Hıristiyan olduğu bilgisinden yola çıkarak Ong Han'ın kendisinin Prester John olma ihtimali üzerinde durur. Ong Han Cengiz Han tarafından yenilgiye uğratılınca o zamana kadar Avrupalıların zihin dünyalarında yenilmez olarak addedilen Rahip Kralın sarsılan bu prestiji münasebetiyle batılılar farklı bir Prester John arayışına girmişlerdi. Çünkü efsaneye göre Rahip Kralın yenilmez ve olağanüstü güçleri olduğuna inanılırdı. İşte bu yüzden alınan bu yenilgiden sonra yeni bir Rahip Kral arayışına geçilmiştir. Yine Marco Polo'nun kayıtlarına göre bir diğer Türk kabilesi olan Ongutlar'ın da Hıristiyan oldukları ve hükümdarlarının da ayrıca dini lider konumunda bulunmasından dolayıdır ki yine bu Türk kavminin hükümdarına Prester John yakıştırmasında bulunulmuştur. Gerçek Prester John'un kim olduğu hakkında kesin bir malumat olmadığından dolayı Hıristiyan dünyasında ve seyyahlarca birçok kral Rahip Kral ile özdeşleştirilmeye çalışılırken öyle sanıyoruz ki bunların Hıristiyan dinine mensup olma ölçütü aranmıştır. Farklı bir konu ise Prester John ibaresinin bir

¹¹⁰ Marco Polo, *Dünyanın Hikâye Edilişi*, s. 20.

tek kralı ifade etmekten çok yakıştırmalar münasebetiyle bunun bir unvan olarak kullanıldığı görüşünü kuvvetlendirmektedir¹¹¹.

Henüz siyasi bir birliktelik kuramamış durumda olan Moğolların Mançurya, Baykal Gölü ve Selenga Irmağının olduğu bölgede yaşamlarını sürdürdükleri eserde nakledilir. Başlarında bir lider bulunmayan Moğolların dağınık göçebeler halinde yaşadıklarını ve bu bölgelerde yaşamak için Rahip Krala vergi ödedikleri bilgisine de yer verilir. Marco Polo'nun bu ifadesinde Moğolların vergi ödediği ve Rahip Kral olarak tanımladığı kişi Karayitlerin hükümdarı olan Ong-Han idi. Zira Uncan diye nakledilen bu Rahip Kralın Ong-Han olduğu Marco Polo'dan yaklaşık yüz yıl önce de kabul edilmekteydi. Uncan adının "Büyük Efendi" anlamına geldiğini aktaran Marco Polo, onun dünyadaki en üstün güç olarak bilinen Prester John olarak kabul edildiği bilgisine de yer verir¹¹². Moğolların tüm mallarının onda birini bu krala vergi olarak verdiğini nakleden seyyah, Rahip John'un onların hızla çoğalması karşısında ileride de güçlenip kendisine isyan edeceklerini düşünerek onları bölmek suretiyle farklı bölgelere dağıtmaya çalışmıştır. Bu durum karşısında Moğollar da tüm erzak ve mallarını alarak Yıldız dağlarına doğru göçmüş ve böylelikle Rahip John'un vergisinden kurtularak yaşamları açısından daha güvenli bir bölgeye yerleşmişlerdir. Bu bölge de uzun bir süre hayatlarını sürdüren Moğolların başına 1206 yılında Cengiz Han geçerek bu milleti tek bir çatı altında toplamıştır. Cengiz Han'ın girişmiş olduğu fetih hareketi karşısında Karayitlerin hükümdarı olarak addedilen Prester John'un karşı karşıya gelmesi artık kaçınılmazdı. Cengiz Han tarafından Rahip Krala gönderilen elçiler vasıtasıyla han onun kızıyla izdivaç talebinde bulundu. Bu talebe çok kızan Rahip John Cengiz Han'ın kölesi ve kendisine karşı gelen bir isyancı olduğunu aktararak bu talebi geri çevirmiştir. Cengiz Han bu olaydan sonra tüm adamlarını toplamış ve Prester John'un karşısına çıkmak için hazırlıklara girişmiştir. Kral bunu işitince onu alaya almış ve kendisinin üstün savaşçı niteliklerinin yanında gücüne de güvenerek Cengiz Han'ın karşısında herhangi bir varlık gösteremeyeceğini düşünmüştür.

Günümüzde Moğol-Rus sınırlarında bulunan Çekçer yakınlarındaki Tendüç'te karşı karşıya gelen Cengiz Han ve Rahip Jean komutasındaki ordular burada büyük

¹¹¹ Ağır, "Ortaçağ Seyyahlarının Kayıtlarında Prester John", s. 41.

¹¹² Marco Polo, *Dünyanın Hikâye Edilişi*, s.139.

mücadeleye girişmiş ve iki tarafta birbirilerine büyük zararlara uğratmıştır. Birçok insanın ölümüyle neticelenen bu savaşı Cengiz Han kazandığını ve Prester John'un da bu savaşta öldüğü bilgisine yer veren Marco Polo Cengiz Han'ın bu savaştan sonra Prester John'un kızını kendisine eş olarak aldığını belirtir¹¹³. Daha sonraki yıllarda da Cengiz çok büyük savaşlar yapmış ve sınırlarını da kazanmış olduğu savaşlar neticesinde oldukça genişletmiştir. Prester John ibaresinin Marco Polo tarafından yalnızca bir isim olmayıp bir unvan olarak kullanıldığı ve bu kralın soyundan gelenlerin de yine Prester John ismini kullandıkları bilgisini vermekle yukarıda bahsini ettiğimiz durum teyit edilmiş olur. Prester John ile yapılan savaştan sonra Cengiz Han'ın Prester John olarak adlandırılan Ong-Han'ın kızıyla evlenmiş olması nedeniyle de yine bu soydan gelenlere de Rahip Kral ya da Prester John adı verilmiştir. Müellif, Rahip Kral Ong Han'ın soyundan gelenlerin Rahip Jean olarak kabul edildikleri ve yaşadıkları bölgede egemen olan kralın Hıristiyan olması münasebetiyle halkının büyük bir bölümünün de Hıristiyan olduğu bilgisini vermiştir. Yine seyyaha göre Prester John'un yaşadığı bölgeye Kıtay toprakları üzerinden geldiğini ve burada Tendüç adı verilen yerin Prester John'un ülkesi olarak adlandırılıyordu. Günümüzde ipek yolu üzerinde ve Moğolistan'ın iç kısmında yer alan bu toprakların Kubilay Han'a aitti. Haliyle bu topraklar yine Prester John neslinden olanların idaresindeydi. Prester John olarak adlandırılan Ong Han'ın soyundan gelen hanların, yine Cengiz'in hanedanından olan kızlar ile evlendirildiklerinden de bahseden Marco Polo burada karışıklık konusu olan durumu “Ong-Han'ın ölmesiyle Prester John'un ölmediği aksine Prester John'un bir unvan olduğu ve onun soyundan gelenlerin bu ismi kullanmaya devam ettikleri” şeklindeki yargısıyla açıklar.¹¹⁴

Prester John'un Tendüç vilayetinde konaklamayı sevdiğinden ve bu bölgenin civarında “lapis lazuli ¹¹⁵“ denilen kıymetli ve kaliteli lacivert bir taşın varlığından söz ettikten sonra bu coğrafyada lapis-luzili'yi işlemede oldukça ustalaşan sanatkârların bulunduğu bilgisine de yer verilir. Ticaret merkezi olarak da bilinen bu vilayette

¹¹³ Marco Polo, *Dünyanın Hikâye Edilişi*, s. 144.

¹¹⁴ Marco Polo, *Dünyanın Hikâye Edilişi*, s. 158.

¹¹⁵ latince de lapis “taş” lazuli ise “mavi” anlamına gelmektedir. Bu nedenle lapis lazuli taşı, gök taşı ve mavi taş olarak nitelendirilmektedir. Renginden dolayı göklerin sembolü olarak da kabul edilen lapis, “Gerçek Taşı” ya da “Gece Taşı” olarak da adlandırılmaktadır. Doğada saf olmayan taşlardan biridir ve ayrıca Mısır Kralı Tutanhamon'un mezar süslemesinde kullanılmıştır. Detaylı bilgi için bkz. <https://makaleler.com/lapis-lazuli-tasi-nedi-ozellikleri-faydaları-nelerdir.e.t.18.10.2019>.

yöneticilerim Hıristiyan olduğu ve bunun yanında birçok putperest ve Müslüman halkların da burada yaşadığı ayrıca nakledilir. O dönemde Müslümanlar, seyyahlarca ve Latin kaynaklarında Müslüman olarak değil Muhammed'e tapan insanlar şeklinde adlandırılmaktaydı. Bu bölgenin idarecisi olan Prester John ve onun soyundan gelenler burayı ana merkez olarak kullanmaktaydı. Adına George denilen bu kral Prester John'un soyunun altıncı beyi olarak bu bölgede hüküm sürmekteydi. Marco Polo burada Prester John ismini yine başka krallar ile özdeşleştirmiştir. Tendüç vilayetinde çok farklı insanların yaşadığından bahseden yazar, bu vilayetten doğuya doğru gidildiğinde Müslümanların yanında, putperest ve Türk Nesturi Hıristiyanların da bulunduğunu, bunların genel olarak yaşamlarını ticaret ve zanaatkârlıkla sürdürdükleri aktarılır. Buradan seyahatine devam eden Marco Polo, yine Büyük Han'ın ülkesine bağlı olan Ciagannor denilen şehre geldiğini ve bu şehrin isminin Latince de "Beyaz Havza" manasında olduğunu ve ayrıca burada Büyük Han'a ait güzel bir sarayın mevcudiyetinden de söz etmektedir¹¹⁶. Marco Polo Kubilay Han'ın yaz mevsimini burada geçirdiğini ve hanın avlanmayı çok sevdiği için burada çok çeşitli av hayvanının bulunduğunu da nakleder. Buradan da hareketle günümüzde Çin sınırları içerisinde yer alan ve Chieh sien olarak adlandırılan bölgede bulunan Kayçu'ya vardığını belirten seyyaha göre burada Altın Kral adında bir kralın ülkesi mevcut olup bu kral çok ihtişamlı bir sarayda ikamet ediyordu. Önceleri Prester John'a tabi olan bu kralın oldukça zengin olduğundan ve sarayına kimseleri sokmadığı bilgisine yer veren müellif, Altın Kral'ın zamanla Rahip Kral'ın tabiiyetinden ayrılıp başkaldırdığını da belirtir. Prester John'un bu durum karşısında çok öfkelenmesine karşın elinden çok şeyin gelmediğini aktaran Marco Polo, yine ona bağlı yedi beyin ona gelerek, Altın Kralı kendisine getirebileceklerini ve bu görevle Prester John'un yanından ayrıldıklarını nakletmektedir. Bu yedi beyin Altın Kralın sarayına gidip kendilerinin Prester John'a isyan ederek ondan ayrıldıklarını ve burada kalmak istediklerini iletmışlerdir. Altın Kral da bu durumdan memnuniyet duyarak onları himayesine almış ve yaklaşık iki yıllık sürecin ardından onlara itimat göstermiştir. Bir gün av sırasında fırsatını bulan bu beyler Altın Kralı alıkoyarak Prester John'un huzuruna götürdüler. Prester John'un karşısına çıkarılan Altın Kral öldürüleceğini düşünmüş ancak Rahip Kral onu koyunlara çoban yaparak cezalandırmıştır. İki yıl süren bu çobanlığın

¹¹⁶ Marco Polo, *Dünyanın Hikâye Edilişi*, s. 160.

ardından onun tekrar huzuruna çıkarılmasını isteyen Prester John; Altın Krala onun bir hiç olduğunu, kendisine karşı başkaldırısından sonra onu bu şekilde cezalandırmakla gerekli dersi verdiğini bildirdikten sonra kendisini affederek ülkesine göndermiştir. Bu hadiseden sonra bu iki kralın çok iyi iki dost oldukları ayrıca nakledilir ¹¹⁷.

¹¹⁷ Marco Polo, *Dünyanın Hikâye Edilişi*, s. 236.

ODORIĆ PORDENONE

1286-1331

F. ODORIC PORDENONE VE PRESTER JOHN

1. Hayatı

Fransiskan tarikatına mensup bir rahip olan 15. yüzyıl seyyahlarından Odoric Pordenone 1286 yılında İtalya sınırları içerisinde yer alan Pordenone Aquileia yakınlarında bulunan Vildenova'da doğmuştur. 1331 yılında Udinese'de hayatını kaybeden Odoric yaşamı boyunca dünyanın birçok yerine seyahat etmiştir. Seyyahın Çin'e kadar uzanan seyahati boyunca tutmuş olduğu notlar o dönemde büyük bir popülerite kazanmış ve 14. yüzyılda yaşamış olan bir seyahatname yazarı İngiliz asıllı Sir John Mandaville tarafından onun bu çalışması büyük ölçüde kullanılmıştır.

Odoric 1316 yılında kilise tarafından görevlendirilerek Asya topraklarına gönderilmiş ve 1329 yılına kadar bu kıtada kalmıştır. Seyahati esnasında Türkiye'den de geçen seyyah Trabzon ve Erzurum'daki Fransiskan Tarikatı'na bağlı yaşayan kişilerin bulunduğu evleri ziyaret etmiştir. Daha sonra İran'a geçerek Tebriz'deki Fransiskan evlerinde kalmış, buradan da hareket ederek İsfahan, Yezd, Şiraz ve Persepolis'e gitmiştir. Yine buradan da ayrılarak Hürmüz ve Basra körfezinden geçmek suretiyle deniz yoluyla Hindistan'a doğru ilerlemiştir. 1322 yılında Mumbai yakınlarındaki Sana'ya ulaşmasının ardından, Sri Lanka ve Hindistan'ın pek çok bölgesini ziyaret etmiştir. Buradan da bir Çin yelkenlisi ile Sumatra sahillerine ulaşan Odoric rota üzerindeki Java ve Borneo adalarını geçtikten sonra Çin'e ulaşmıştır. Pekin'de geçirmiş olduğu üç yılın ardından Tibet yolu üzerinden İran'ın kuzeyine ulaşmıştır. İtalya'ya döndüğü zaman ise yirmi binden fazla insanı vaftiz ettiği belirtilmiştir. Papalık tarafından kendisine yüklenen misyonu yerine getirdikten sonra İtalya'da bulunan çeşitli kiliselerde farklı görevlerde bulunduğundan sonra 1331 yılında ölmüştür¹¹⁸.

¹¹⁸ Britannica.com/biography/odoric of pordenone, e.t. 04.09.2019.

2. Eser Hakkında

Kuzey İtalyalı seyyah eserinde Trabzon, Büyük Ermenistan, İsfahan, Şiraz, Bağdat, Hürmüz, Yukarı Hindistan (Çin), Malabar, Mobar Krallığı, Sumatra, Java, Nicoveran adası , Sri Lanka, Pekin ve Tibet gibi topraklarda bulunduğu esnalarda görmüş oldukları olaylar ve o coğrafyalarla ilgili geniş bilgilere yer vermektedir. Yine bu bölgelerin sosyal ve ekonomik özellikleriyle birlikte hükümdarlıklar ve liderler ile ilgili bilgilere de yer verilmektedir. Bunun yanı sıra Moğollar ve Büyük Han (Guyuk Han) hakkında bolca malumat aktaran seyyah Moğollar halkı ve kültürleri hakkında oldukça önemli bilgiler aktararak eserinde bolca yer vermektedir¹¹⁹.

Tezimiz'in ana konusu olan Prester John ile ilgili olarak Odoric tarafından nakledilen bilgilere bakacak olursak; Odoric Pordenone'yi diğer seyyahlardan ayıran en belirgin niteliğin Rahip Kral hakkında daha önce Avrupalı seyyahlarca kaleme alınmış olan bilgilerin abartılmış olduğu noktasına vurgu yapmasıdır¹²⁰. Odoric eserinde Prester John ile verdiği bilgilere bakılacak olursa daha gerçekçi tanımlamalarda bulunduğu ve diğer seyyahların eserlerinde yazmış oldukları olağanüstü varlıkları ve yapıları kendi eserinde kullanmadığı görülmektedir. Seyahati esnasında gezdiği ve geçtiği topraklar hakkında kapsamlı bilgiler aktaran Odoric Moğol toprakları ve Moğol Han'ı hakkında ise çok daha geniş yer vererek notlarında Moğollar ile ilgili hemen her bilgiyi kaleme almıştır.

3. Odoric Pordenone'nin Prester John ile İlgili Kayıtları

Diğer seyyahların aksine Prester John ile ilgili olarak belki de en abartısız nakiller Friar Odoric'in *Cathay and the Way Thither* adlı seyahatnamesinin "The Country of Prester John and Exaggregations about him" (Prester John'un ülkesi ve onun hakkındaki abartılar) başlıklı 44. bölümde nakledilir. Henüz Türkçe'ye çevrilip neşredilmeyen Kuzey İtalyalı seyyahın bu eseri kendisinden sonra yaşayan bazı seyyahların istifade ettiği bir kaynak olması münasebetiyle de ehemmiyetlidir. Seyyah, Kıtay ülkesinden ayrıldıktan sonra batı yönüne gerçekleştirdiği 50 günlük bir

¹¹⁹ Odoric Pordenone, *Cathay and The Way Thither*, The Hakluyt Societe, Londra, 1913, s. 7-12

¹²⁰ Odoric Pordenone, *Cathay and The Way Thither*, s.11.

seyahatten sonra Prester John'un ülkesine vardığını nakleder¹²¹. Buna göre kralın ülkesinin başkenti Tozan¹²² olarak adlandırılan şehir idi¹²³. Bunun dışında farklı büyük şehirleri de idaresi altında tutan Prester John eşi müttefiki olduğu Büyük Hanın kızıdır. Buradan hareketle birkaç günlük seyahatin ardından bu kez seyyah Kansan şehrine (Kenjan) ulaşmış olup ona göre burası dünyanın en güzel ve en kalabalık ikinci bölgesidir. Buna göre şehrin genişliği 50, uzunluğu ise 60 günlük seyahat mesafesindeydi. Bahsi geçen bu şehirlerin Büyük Hanın ülkesinin 12 bölgesinden birisi olduğunu belirten seyyaha göre o zamana kadar Prester John ile ilgili aktarılmış olan bilgilerin yüzde birinin bile doğru olmadığını vurgulanması bir hayli ilginçtir. Doğal olarak diğer Avrupalı seyyahlarca bir hayli abartılan Prester John'un gücünün Büyük Hanın gücünün gölgesinde kaldığı ve hatta kıyaslanamayacağı Odoric'in kayıtlarından anlaşılır¹²⁴. Rahip Kralın ülkesi hakkında çok fazla bir rivayete yer vermeyen seyyah, onun ülkesinden ayrıldıktan sonra Millestorte olarak adlandırılan şehre gittiğini nakletmesinden sonra bu şehir dâhilinde iki dağ arasında yer alan Hasan Sabbah'ın kalesi hakkında bilgiler sunar¹²⁵.

¹²¹ Odoric Pordenone, *Cathay and The Way Thither*, s. 244.

¹²² Bu şehir için bkz. Odoric Pordenone, *Cathay and The Way Thither*, s. 244.

¹²³ Odoric Pordenone, *Cathay and The Way Thither*, s. 245.

¹²⁴ Odoric Pordenone, *Cathay and The Way Thither*, s. 247.

¹²⁵ Odoric Pordenone, *Cathay and The Way Thither*, s. 258.

SIR JOHN MANDAVILLE
(1300-1371)

G. SİR JOHN MANDAVİLLE VE PRESTER JOHN

1. Hayatı

XIV. yüzyıl seyahatname yazarlarından olan Sir John Mandaville 1300 yılında Birleşik Krallık sınırları içerisinde yer alan St. Albans'ta doğmuştur. Aslında bir seyyah olmayıp kendisini bu adla tanıtarak, İngiltereli bir şövalye olarak göstermiştir. Fransız asıllı olup, Benedict tarikatına mensup Omer Jean olduğu düşünülen Mandaville bir seyahatname derleyicisi olup, mezkur yazar Odoric Pordenone başta olmak üzere, toplamış olduğu diğer bazı seyahatnameleri derlemek suretiyle kendi yapıtını oluşturmuştur. Eserinde kendisini St. Albanlı bir şövalye olarak tanıtan yazar 1322 yılında seyahatine başladığını nakletmektedir¹²⁶. Gezdiği ülkeler arasında Türkiye, Küçük ve Büyük Ermenistan, İran, Suriye, Arabistan, Yukarı ve Aşağı Mısır, Keldaniler Ülkesi, Etiyopya, Amazonlar, Hindistan ve Moğolistan yer almaktadır¹²⁷.

2. Eser Hakkında

Mandaville yaptığı seyahatleri anlatan “The Sir John Mandaville Of Travels” (Mandaville'in seyahatleri) isimindeki eserinde 1322 yılında başlamış olduğu seyahatine dair bilgiler aktarmaktadır. İlk olarak İngiltere topraklarından Konstantinopolis şehrine geldiğini ve burada yaşayan Rumların inançları hakkında bilgiler aktarmaktadır. Burada hüküm süren Bizans İmparatorluğu hanedanı ve hükümdarı hakkında bilgilere yer veren Mandaville ayrıca bu topraklarda yaşamlarını sürdüren halkın genel özelliklerini, inanç yapılarının yanında sosyal ve ekonomik yaşam ile birlikte kültürel yapıyı da aktarmaktadır. İstanbul'dan ayrıldıktan sonra Kudüs'e gitmek üzere hareket eden Mandaville burada gittiği Kıbrıs adasında görmüş

¹²⁶ Sir John Mandaville, *The Travels of Sir John Mandaville*, The Version of Cotton Manuscript in Wardern Spelling Yay. A.W.Pollard, Londra, 1912, s. 3.

¹²⁷ Mandaville, *The Travels of Sir John Mandaville*, s. 5-6.

olduğu olaylar ve yine bu bölgedeki farklılıklara değinmiştir. Kıbrıs'tan Kudüs'e doğru yaptığı yolculuk esnasında geçmiş olduğu çölde bulunan olağanüstü çukurlara da değinmektedir. Yine Kudüs'e olan yolculuğunda geçmiş olduğu Memluk ülkesi hakkında bilgiler aktaran Mandaville birçok Memluk Sultanlarından ve bu ülkede bulunan Babil Kulesi'nden de bahsetmektedir. Memluklardan sonra Mısır ülkesine geçen seyyah burada bulunan kahire şehri ve Hz. Yusuf döneminden kalan silolar hakkında bilgiler vermektedir¹²⁸. Kudüs'e olan Hac yolculuğu ve burada yer alan kutsal mekanlar hakkında malumatları aktaran Mandaviile, Kudüs'ten ayrıldıktan sonra seyahatine Arabistan toprakları üzerinden devam etmiştir. Ölü deniz, Ürdün'den geçen seyyah bu bölgede yaşamlarını sürdüren Samaritan'lar ve adetleri hakkında bilgiler aktarmaktadır. Yine seyahati esnasında geçmiş olduğu bölgelerde bulunan Yakubiler, Süryaniler ve Gürcüler hakkında bilgilere yer veren Mandaville bu halkların adetleri, yaşam biçimleri hakkında malumatlara yer vermektedir. Müslümanların yoğun olarak yaşadığı topraklara geldiğinde ise burada bulunan insanların yaşam şartları, adetleri yöneticileri ve Hz. Muhammed'in başlangıcı ve Müslümanlık ile ilgili bilgileri aktarmaktadır. Arap yarımadası üzerinde Hindistan'a geçen Mandaville burada yaşayan halkların inançları, gelenek ve adetlerinin yanında kendisini çok şaşırta olaylardan biri olan buradaki halkın inançları gereğince sadakalarını, babun, maymun ve marmost gibi hayvanlara sunduklarını bu hayvanların kendileri için kutsal gördükleri bilgisine de yer vermektedir¹²⁹.

Hindistan üzerinden deniz yoluyla Moğol topraklarına gitmek üzere yola devam eden seyyah burada geçmiş olduğu Java adası ve kralının sarayının yanı sıra burada bolca bulunan un, üzüm, bal, zehirli ağaçlar ve civarda bulunan diğer adalardaki adetler akında da bilgiler aktarmaktadır. Uzun süren deniz yolculuğundan sonra nihayet Büyük Han'ın topraklarına ulaşabildiğini aktaran Mandaville, Büyük Han'ın sarayı, devleti yönetim şekli, idareciliği, ordusu gibi birçok konuda bilgiler aktardıktan sonra ona neden Büyük Han denildiğini daha iyi anladığını aktarmaktadır¹³⁰. Kıtay topraklarında yaşayan Moğolların, inanç ve geleneklerinin yanı sıra devlet törenleri, hükümdarın ölümü ve yeni hükümdarın seçimi gibi bilgilere

¹²⁸ Mandaville, *The Travels of Sir John Mandaville*, s. 34.

¹²⁹ Mandaville, *The Travels of Sir John Mandaville*, s.97.

¹³⁰ Mandaville, *The Travels of Sir John Mandaville*, s. 104.

de yer veren Mandaville, bu ülkeden ayrılırken yol üzerinde bulunan ülke ve halklardan da bahsetmektedir. Tezimizin konusu olan Prester John'un ülkesi hakkında bilgilere yer veren seyyah ayrıca ülkesinde muhteşem bir kale inşa ederek bunu yeryüzündeki cennet olarak adlandıran zengin adam olarak adlandırılan kişiden de bahsetmektedir. Prester John'un idaresinde bulunan krallıkta bulunan olağanüstü varlıklar ve yerler olduğunu aktaran Mandaville Rahip Kral'ın ülkesinde yaşamlarını sürdüren halkların çok değişik yaşam biçimleri ve adetleri olduğunu aktarmaktadır. Prester John hakkında eserinde oldukça çok yer veren Mandaville Kral İskender ve İmparatora neden Prester John denildiği konusuna değindikten sonra Prester John'un Krallığının bulunduğu topraklar ve yanındaki diğer ada ve ülkelerde yaşayan halkların yaşayış ve genel özellikleri hakkında bilgiler aktarmaktadır.

3. Sir John Mandeville'in Prester John ile İlgili Kayıtları

Seyyahın eserinde Prester John ile ilgili kayıtları çalışmanın 30. bölümündeki“ Prester John'un Krallığı, Muhteşem Bir Kale İnşa Edip Bunu Cennet Olarak Adlandıran Zengin Adam Hakkında”¹³¹ ve 32. bölümdeki“ Bragman Adası Halkının Tanrıçaları, Kral İskender ve İmparatora Neden Prester John Denildiği Hakkında” başlıkları altında verilmiştir¹³². Buna göre geniş topraklara sahip olan Prester John'un krallığında harikulade şehirler, kentler ve büyük adalar bulunur. Kaynağı cennetten olan büyük nehirlerden dolayı Hindistan'ın bu kısmı adalara ayrılmıştır. Aynı zamanda denizin içinde çok sayıda adalar da yer alır. Ülkenin başşehri, Nyseolarak adlandırılan ve halkı asil ve zengin insanlardan oluşan *Pentexoire Adasıdır*. Prester John'un egemenliğinde pek çok kral, ada ve adetleri farklı halklar mevcuttur. Bu ada güzel olduğu kadar zengindir ancak Büyük Hanın sahip olduğu ülkeyle asla kıyaslanamaz. Tüccarlar ticaret malları için Kıtay ülkesine uğradıkları gibi buraya sık bir şekilde gelmezler. Bunun nedenine gelince bu ülke seyahat için oldukça mesafelidir. Diğer taraftan Kıtay Adasında tüccarlar insanların ihtiyaç duyduğu altından, ipekten kıyafetler, her türden baharatı ve diğer zenginlikleri bulabilirler. Bu emtialar Prester

¹³¹ Mandaville, *The Travels of Sir John Mandaville*, s. 178-184.

¹³² Mandaville, *The Travels of Sir John Mandaville*, s. 185-191.

John'un ülkesinde çok ucuz olmasına rağmen, tüccarlar denizden seyahatin ölümcül tehlikelerinden çekindikleri için buraya gelmeye çekinirler.

Bu denizlerin içinde "dik başlı" olarak adlandırılan ve demirleri kendisine çeken çok büyük kayalar vardır. Bu yüzden buradan geçecek olan gemilerin demir çivileri olmaması gerekir. Aksi halde bu kayalar gemileri, bir daha hareket edemeyecek duruma gelinceye dek, kendilerine çekerler. Ben bir seferinde uzaktan bu denizde ağaçlar ve çalılıklar adasını andıran bir görüntüye tesadüf ettiğimde, gemiciler bana onların ada değil bu kayalıkların çektiği ve bir daha kurtulamayan gemiler olduğunu söylediler. İşte bu kayalıklar bu civarda her yerde olduğundan tüccarlar bu denizden geçmeye cesaret edemeyip Kıtay ülkesine ticaret amacıyla giderler ancak geçiş rotalarını iyi biliyor ve iyi gemicilere sahiplerse buraya ticaret amacıyla uğrarlar. Tüccarların Kıtay'ı tercih etmelerinin bir diğer sebebi de uzun yolculuktan korkmaları ve bu ülkenin daha yakın olmasıdır. Aslında burası çok da yakın sayılmaz. Şöyle ki Venedik, Ceneviz ve Lombardiya'nın diğer yerlerinden yola çıkanlar Kıtay'a varıncaya kadar on bir-on iki ay denizlerde ve karalarda seyahat etmek durumundadır. Ama *Prester John*'un ülkesi bundan çok daha fazla seyahat ülkesini gerektireceği gibi tehlikelerle de doludur. Bu ülkeye gelen tüccarlar İran'dan geçerek *Hermez* [Hürmüz] olarak adlandırılan şehre gelirler. Burası bir filozof tarafından inşa edilmiştir. Bundan sonra da bir körfezden ilerleyerek *Golbache* [Cayambe] olarak adlandırılan bir başka şehre giderler. Tüccarlar bu şehirde her türden ticaret emtiasının yanında, bizde çok olan kazlar gibi burada da çok bol olan papağan kuşlarını satın alırlar. Ülkede buğday ve arpa az olduğu için, halk akdarı, pilav, bal, süt, peynir ve çok çeşitli meyveleri tüketirler. *Prester John* hanımını her zaman Kıtay Hanının kızlarından seçtiği gibi Büyük Han'ın hanımı da aynı şekilde *Prester John*'un kızıdır. Bu iki kral göğün altındaki en büyük iki hükümdardır. *Prester John*'un ülkesinde kıymetli taşlar o kadar boldur ki insanlar bunlardan kâseler, tabaklar ve bardaklar yaparlar. Bu ülkede kitabın hacmini büyütecek daha birçok şaşırtıcı şeyler vardır ancak ben yalnızca onun başlıca adalarından, krallığından ve kanunlarının bir kısmından sizlere söz edeceğim. *Prester John* Hıristiyan olduğu gibi ülkesinin büyük bir kısmı da öyledir. Ancak bizim İncamızın pek çok parçasına sahip değillerdir. Bunlar teslise iman ederler. Çok dindar olan buranın insanları birbirlerine karşı vefalıdırlar. Ne sahtekârlık ne de hilekârlık bunların arasında bulunmaz. Kralın egemenliği altında yetmiş iki bölge

vardır ve her bir bölgenin de bir kralı, bu kralın da onların matbuluğunu tanıyan kralları vardır. Tüm bu krallar Prester John'a vergi verirler. Onun krallığında hayret uyandıracak birçok şey vardır. Mesela ülkede bulunan ve halk tarafından Gravella [kum] olarak adlandırılan ve tamamıyla kum ve çakıldan oluşup içinde bir damla su olmayan deniz, diğer denizlerde olduğu gibi çekilir ve yükselir. Bunun üzerinde büyük rüzgârlar eser ve deniz hiçbir vakit durağan ve hareketsiz kalmaz. Bu denizin üzerinden gemiyle geçilemez, bu sebepten bunun ötesinde ne olduğu hakkında hiçbir insanın bir fikri yoktur. Denizde hiç su olmamasına rağmen, sahillerinde bol miktarda balık avlanır ve bunların tadı çok lezzetlidir. Ancak bu balıkların şekilleri diğer denizlerdeki balıkların şeklinden farklıdır. Bu denizden üç seyahat zamanı mesafesinde olup kaynağı cennetten olan bir nehrin üzerinden doğduğu büyük bir dağ bulunur. Tek bir damla suyun bulunmadığı bu nehir kıymetli taşlarla dolu olup bu nehir büyük dalgalar halinde çölden geçerek *Gravella*'ya dökülerek bu denizin içinde gözden kaybolur. Her haftanın üç günü bu nehir o kadar hızlı akar ki kimse bunun içine girmeye cesaret edemez. Haftanın diğer günleri de sakin olduğundan bunun içine girenler, nehirdeki kıymetli taşları toplarlar. Nehrin ötesinde, dağların arasında yer alan, tamamen kumlu ve çakıllı düzlükler vardır. Tamamen kumlu ve çakıllı olan bu düzlüklerde, şaşkınlık yandıracak derecede bir hadise meydana gelir. Burada bulunan ağaçlar gün doğumuyla birlikte gelişir ve öğle vaktine kadar meyve vermeye başlarlar. Ancak perilerle ilgili olduğu düşünüldüğünden kimse bu meyvelerden almaya cesaret edemez. Güneşin batışıyla birlikte de bu meyvelerin hepsi gözden kaybolur. Bu her gün tekrarlanan bir durum olup, gerçekten de büyük bir mucizedir. Bu çölde başlarında boynuzları olan ve kendilerine bakmak cesaret isteyen korkunç görümlü birçok vahşi insan yaşar. Bunlar hiç konuşmazlar, ancak domuzlar gibi homurdanırlar. Burada birçok köpek de bulunmaktadır. Ülkede bulunan hayvanlardan bir diğeri de kendi dillerinde *psittakes* dedikleri kuşlardır. Bunlar doğaları gereği konuşur, çölü geçen insanları selamlarlar ve bunlarla sanki birer insanmış gibi konuşurlar. Onların iyi konuşmasının sebebi sahip oldukları büyük dilleri olup ayaklarında ise beş adet pençe vardır. Burada ayağında üç pençesi olan iyi konuşamayan ya da az konuşan kuşlar da vardır ki bunlar daha önce de bahsini ettiğim papağanlardır. İmparator Prester John herhangi bir kral ile savaşacağı zaman, önünde hiçbir bayrak taşımaz. Bayrak yerine üzeri kıymetli taşlarla süslenmiş altından üç haç iki tekerlekli bir

arabada taşınır. Savaş sırasında silahlı on bin asker ve yaklaşık olarak yüz binin üzerinde yaya asker her bir haçı korumak için görevlendirilmiştir. Bu askerlerin sayısı asıl ordunun ve bunun kanatlarının mevcuduna dâhil değildir. Savaş dönemlerinin dışında barış zamanlarında kralın askerleriyle birlikte yaptıkları yürüyüşlerde tahta bir çarımhın üzerinde can vermiş İsa'yı anımsamak için, altın, gümüş yahut hiçbir kıymetli taş süslemenin yer almadığı tahta bir Haç kralın önünde taşınır. Buna ilaveten içi toprakla dolu altın bir tabak, bütün asalet ve gücünün topraktan geldiği ve sonunda yine toprağa dönüleceğinin bir emaresi olarak kralın önünde tutulmaktadır. Gücünün, asaletinin ve krallığının da bir simgesi olarak içi kıymetli mücevheratlarla doldurulmuş olan gümüş bir kâse de yine onun önünde taşınan ağırlıklardandır.

Genelde Prester John Susa¹³³ şehrinde yaşamını sürdürmektedir. Burada kimsenin duymakla inanamayacağı ancak gördüğü vakit anlayabileceği harikulade bir sarayı vardır. Sarayın en büyük kulesinin üzerinde altından imal edilmiş iki top ve bunların her birisinde de geceleri ışıltı ışıltı parıldayan çok büyük iki yakut bulunmaktadır. Sardonyx olarak isimlendirilen sarayın ana kapıları da kıymetli taşlarla bezenmiştir ve bunu kenarları fildişindedir. Salonun ve odaların pencereleri kristaldir. İnsanların yemek yedikleri masaların bazıları zümrüitten, bazıları da diğer kıymetli taşlardan olup bu masaları taşıyan sütunlar da aynı şekilde değerli taşlarla bezenmiştir. İmparatorun yemeğe oturduğu tahtına çıktığı merdivenler sırasıyla damarlı akik, kristal, jasper, ametist, akik ile mercandan ve imparatorun sofraya oturduğunda ayağını koyduğu son basamak ise zebercettendir. Tüm merdivenlerin kenarları üzerine inci ve diğer kıymetli taşlarla bezenmiş altın ile döşenmiştir. Tüm odalardaki sütunlar yine üzerinde kıymetli taşlar ve pek çoğu da geceleri çok güzel

¹³³ Dünyanın en eski şehirlerinden bir tanesi olan Susa şehrinin tarihi M.Ö. 4395 yılına kadar dayanmaktadır. Günümüzde İran sınırları içerisinde yer alan bu şehir, Dicle ile Dev Nehirleri arasında bulunmakta olup, Zagros dağlarının yaklaşık olarak 250 kilometre uzağında yer almaktadır. Susa'da gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalar sonucunda bu kentin 7000 yıllık bir tarihinin olduğu bilgisi ortaya çıkmaktadır. Neolitik dönem köylülerinin yeri bir süre konaklamış ve bazı kesici aletler kullandıklarını ve ateşi kullandıkları ortaya çıkmaktadır. Fakat asıl kentleşmenin M.Ö. 4000'li yıllarda Susa'ya bir tapınak dikilmesiyle başladığı düşünülmektedir. Tapınak kentleşme ile birlikte gelişen ve ortaya çıkan bir yapı olduğu için bu bilgi şehirleşmenin önemli bir kanıtı olarak kabul edilmektedir. Susa halkı, bardak, küçük kavanoz gibi seramik ürünleri üretmekte çok yetenekli oldukları ve seramik konusunda oldukça gelişmiş oldukları bilgisine yer verilmektedir. Bu bölgede yapılan arkeolojik kazılar sonucunda gün yüzüne çıkarılmış seramik tabak ve bardaklardan bu bilgiyi desteklemektedir. Yine bu bölgede yapılan çalışmalarda 2005 yılındaki araştırma bulgularına göre Susa şehrinde yaklaşık olarak 64.960 insanın yaşadığı bulgusuna varılmıştır. Detaylı bilgi için bk. <https://britannica.com/place/Susa>.

ışık veren yakutların olduğu altındandır. İmparator her gece on iki kristal kâse içindeki beleseni güzel koku versin ve zehirli havayı tahliye etsin diye yakar. Onun yatağı safir şeklindeydi. Hem iyi uyuması hem de şehvet düşlerinden korunması için yatak altın içine yerleştirilmiştir. Kral eşleriyle yılda dört kez yatar, bundan da amacı yalnızca çocuk sahibi olmaktır. *Nyse* Şehrinde kralın, yaşadığı ve çok sevdiği, güzel ve asil bir başka sarayı daha vardır. Ancak bu şehirde hava *Susa*'daki gibi sağlıklı değildir. *Prester John*'un tüm ülkesinde insanlar, *Büyük Hanın Krallığı*nda olduğu gibi, günde yalnız bir kez yemek yerler. Onun sarayında her gün gelip gidenler hariç otuz bin insan yemek yer. Ancak ne bu kralın ne de *Büyük Hanın* sarayında yemek yiyen otuz bin insan, bizim ülkemizde on iki bin kişinin bir günde tükettiği kadar yemek tüketmez.

Prester John'un hizmetinde yedi kral bulunur ve belli aylarda bunlar onun hizmetinden ayrılır. Bu krallarla birlikte her zaman yetmiş iki düğ ve üç yüz altmış kont kralın hizmetine bakar. Yılın her gününde on iki başpiskopos ve yirmi piskopos kralın sarayında yemeklerini yerler. Başpapaz *Saint Thomas* burada bizim Papamız gibidir. Başpiskopos, piskopos ve rahipler ise ülkede iktaları olan krallar gibidirler. Bunlardan her birisinin kralın sarayında bir görevi bulunur, kimisi taşıyıcıdır, kimisi vekilharçtır, kimisi teşrifatçıdır, kimisi ordu komutanıdır. Yani bu kral kendisine hizmet eden zengin ve soylu hizmetkârlara sahiptir. *Prester John*'un ülkesinin genişliği dört aylık seyahat süresi, uzunluğuyorsa hesapsızdır.

Rahip Krala neden *Prester John* denildiği hususuna da *Mandeville* açıklık getirir. *Prester John*'un ülkesinde, onun zenginliğini, asaletini anlatacak ve içlerinde çok kıymetli taşların bulunduğu daha birçok ada olduğunu ancak bunların bahsinin uzun zaman alacağını nakleder. Bu krala neden *Prester John* şeklinde zikredilmesi meselesine gelince, bir zamanlar bu ülkede asil ve cesur bir kral yaşadığını, bunun hizmetinde şimdilerde de olduğu gibi Hıristiyan olan birçok şövalye bulunduğunu, günün birinde bu kralın Hıristiyan kiliselerindeki hizmet tarzını görmeyi arzuladığını, bu esnada da Hıristiyanların *Türkiye*, *Suriye*, *Moğol Ülkesi*, *Kudüs*, *Filistin*, *Arabistan*, *Halep* ve tüm *Mısır*'ı hâkimiyetlerine aldıklarını, bundan sonra prensin yanındaki Hıristiyan bir şövalye ile *Paskalya Yortusundan* önceki yedinci Pazar günü *Mısır*'daki bir kiliseye gittikleri esnada bir papazın atanma törenine tesadüf ettiklerini, Kralın bu töreni dikkatle izledikten sonra yanındaki şövalyeye bu atanmış insanların ne olduklarını sorduğunu ve onun da krala onlara papaz denildiğini söylediğini, bundan

sonra da onun, kendisini imparator ya da kral olarak değil papaz olarak anılmasını istediğini söylediğini nakleder. İşte John'un ilk defa papaz [prester] ismini alması bu kiliseden çıkışından sonra olmuş, artık kendisi *Prester John* olarak adlandırılmıştır¹³⁴.

PERO TAFUR
(1405-1490)

H. PERO TAFUR VE PRESTER JOHN

1. Hayatı

Yaşamı hakkında çok fazla bilgi bulunmayan Pero Tafur ile ilgili malumatlara iki kaynaktan elde edilen bilgiler ışığında ulaşılabilmektedir. Bu kaynaklardan ilki Pero Tafur tarafından Orta Avrupa'dan başlayıp Doğu Akdeniz'e kadar ulaşan topraklara doğru gerçekleştirmiş olduğu seyahati ve bu seyahat notlarını kaleme aldığı seyahatnamesine dayanmaktadır. Burada kendisiyle ilgili çok fazla bilgiye yer vermeyen Pero Tafur Müslümanların idaresi altında bulunan Kordoba kentini tekrar olarak Hıristiyan dünyasında önemli bir yer edinmiş olan Sevilla'lı Pedro Ruiz Tafur'un soyundan geldiği ve aile soyunun Bizans imparatorlarına dayandığı iddiasında bulunmuştur. Bazı kaynaklarda ise Pero Tafur'un bu iddiasının tamamen kendisini soylu gösterme çabasından ibaret olduğu bilgisine yer verilmektedir¹³⁵. Yazarın yaşamı hakkındaki bir diğer ve belki de en önemli kaynak ise Rafael Ramirez de Arellano'nun notlarına dayanır¹³⁶. Arellano gerçekleştirmiş olduğu çalışmaları Kordoba da bulunan şehir meclisinin arşiv kayıtlarına dayandırmaktadır. Yapmış olduğu incelemelerde Pero Tafur'un Juan Diaz Tafur'un oğlu olduğunu aktaran Arellano, onun yaklaşık olarak 1410 yılından önce doğmuş olduğu malumatını verir. Arellano'nun kayıtlarına göre Tafur'un yaşadığı dönemde soyluların bile çok fazla okuma yazma bilmemelerine rağmen seyyahın çok iyi derece okuma yazma bildiği ve geniş bir bilgi birikimine sahip olduğu belirtilir¹³⁷. Pero Tafur seyahatine başlarken ilk olarak notlarını günlük olarak kaydederken daha sonraki süreçte belki de şahit olduğu ve yaşadığı olayların etkisiyle bunları seyahatname şeklinde kaleme almıştı. Yaşamı boyunca koyu bir Hıristiyan olan Tafur gezdiği birçok ülkeyi Hıristiyan bayrağı altında görmek istediğini de vurgular. Bu bilgi ile de Tafur'un çıkmış olduğu seyahatin esas

¹³⁵Pero Tafur, *Pero Tafur Seyahatnamesi*, çev. Hakan Kılınç, Kitapyayinevi, İstanbul, 2016, s. 11.

¹³⁶ Pero Tafur, *Pero Tafur Seyahatnamesi*, s. 12.

¹³⁷ Pero Tafur, *Pero Tafur Seyahatnamesi*, s. 13.

amacının hac veya ticari mahiyet taşımadığı bilgisine de ulaşılabilir¹³⁸. Yine Arellano'nun kayıtlarına göre ölüm tarihi net olmamakla beraber yaklaşık olarak 1490 yılına dayandırılmaktadır¹³⁹.

2. Eser Hakkında

Pero Tafur'un bu eserinde 1436 ve 1439 yılları arasında Doğu Akdeniz ve Orta Avrupa'ya kadar olan kara ve deniz yolculuklarının yanında gezdiği ülke ve kültürler hakkında geniş bilgilere yer vermektedir. Buna göre Kudüs, Mısır, Anadolu ve Karadeniz eserde tanıtılan bölgelerdendir.

Arellano'nun kayıtlarına göre seyahatine İspanya'nın San Lucar de Barrameda'dan başladığını aktaran Tafur buradan Cebelitarık'a gelerek Müslümanlara karşı yapılan kuşatmada yer almıştır. Ancak bu kuşatmanın başarısızlıkla sonuçlandığını ve seyahatine devam ederek Cenevizlilere ait bir gemiyle çeşitli limanlara uğradıktan sonra Cenevizliler açısından ticarete büyük öneme sahip Malaga kentindeki limana vardıklarını aktarmaktadır¹⁴⁰. Buradan yine Venediklilere ait ticaret gemisiyle İtalya'ya varmış, Ceneviz ve Bolonya şehirlerine vardıktan sonra Basel Konsili nedeniyle Papa IV. Eugenius ile görüşmüş ve Kutsal Topraklara doğru gerçekleştireceği seyahat için gerekli olan yol tezkeresini bu münasebetle temin etmiştir. Venediklilere ait hacı kabilelerinin bulunduğu gemilerle kutsal topraklara olan yolculuğuna devam ettiğini ve önce Girit, sonrasında ise üç günlük gemi yolculuklarından sonra Hospitaller şövalyelerinin egemenliğinde bulunan Rodos adasına vardıklarını, sonrasında ise Alanya limanı ve Kıbrıs üzerinden Kutsal topraklara ulaştıklarını aktarmaktadır. Tafur Kudüs limanı olan Yafa'ya varmalarını ve kutsal topraklara ulaşan hacıların ne şekilde karşılandıklarıyla ilgili önemli bilgilere de yer verir. Kutsal topraklarda bulunduğu esnada hac görevini yerine getiren Tafur, hacı kabileleriyle birlikte yoluna devam ederken buradan Kıbrıs'a gelerek Lefkoşa'da kral ile görüştüğü bilgisine yer verir¹⁴¹. Kıbrıs'tan ayrıldıktan sonra Mısır ve ardından

¹³⁸<https://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvUGVkcm9fVGFmdXI> et. 19.10.2019.

¹³⁹ Pero Tafur, *Pero Tafur Seyahatnamesi*, s. 12.

¹⁴⁰ Pero Tafur, *Pero Tafur Seyahatnamesi*, s. 21.

¹⁴¹ Pero Tafur, *Pero Tafur Seyahatnamesi*, s. 30.

Memluk topraklarına geçen seyyah yine deniz yoluyla Konstantinopolis'e Kasım 1437'de ulaştığını belirtir. Pero Tafur burada İmparator ile görüşmüş ve iddia ettiği gibi kendisinin Bizans İmparatorlarının soyundan geldiğini ve ailesinin daha önce burada yaşarken ortaya çıkan bir anlaşmazlık nedeniyle İspanyaya geçtikleri konusunun araştırılmasını istemiştir¹⁴². Tafur Konstantinopolis'te bulunduğu dönem zarfında şehrin genel durumu hakkında önemli hususlara da değinir. Zira bu bilgiler Müslümanların şehri almasından hemen önceki dönem hakkında çok önemli kaynak niteliği taşımaktadır. Buradan Türklerin elinde bulunan Edirne'ye geçtiğini aktaran Tafur şehir ve burada yaşamlarını sürdüren Türklerin genel yaşayışları hakkında da bilgilere yer vermektedir. Karadeniz, Kırım ve Tatarların yaşadıkları topraklara kadar yolculuğuna devam eden seyyah tekrar Konstantinopolis'e dönerek buradan Bursa şehri ve yine deniz yoluyla Venedik topraklarına dönüş yolculuğuna başladığını aktarmaktadır.

Eserin ikinci bölümünde ise Andanças de Viajesin kayıtlarında geçen ve Pero Tafur'un doğu seyahati olarak adlandırılan kısımda yine onun yapmış olduğu seyahat ve geçmiş olduğu topraklar hakkında verdiği önemli bilgiler aktarılmaktadır. Özellikle bizim için önemli olan Prester John ile ilgili malumat bu bölümde fazlasıyla yer alır. Seyahatinde Rahip Kral'dan "Preste Juan" diye bahseden Tafur onun Büyük Hindistan olarak adlandırılan yerde bulunduğunu belirtir¹⁴³. Hindistan yolculuğuna başlamak için hazırlık yapan Tafur tesadüf eseri Venedikli seyyah ve tüccar olan Nicolo de Conti'nin kervanıyla karşılaşır¹⁴⁴. Nicolo de Conti Venedikli bir tüccar olup XV. yüzyılın başında İtalya topraklarından Ortadoğu'ya ve oradan da Hindistan'a kadar giderek daha önce pek çok seyyahın ayak basmadığı coğrafyalara doğru seyahat etmiştir. Yaklaşık olarak yirmi beş yıl süren bu seyahati süresince birçok olaya şahit olan Conti Hindistan topraklarında bulunduğu sırada Prester John ile karşılaştığını ve burada Prester John'un kendisini evlendirdiğini belirtmiştir.

Hindistan'a gitmek istediğini aktaran Tafur'u daha önce bu topraklara doğru yolculuk yapmış olan Nicolo de Conti vazgeçirir. Conti Hindistan'ın Timur'un egemenliğinden çıkmasından sonra büyük anlaşmazlıkların ve kargaşaların yaşandığı

¹⁴²Pero Tafur, *Pero Tafur Seyahatnamesi*, s. 76.

¹⁴³Pero Tafur, *Pero Tafur Seyahatnamesi*, s. 114-121.

¹⁴⁴Nicolo de Conti için Bkz.: R.H. Major (ed.), *India, in Fifteenth Century*, Being a Collection of Voyages to India, Londra, 1857

bir ülke olarak nitelemiş ve bu topraklara gitmenin çok zor olduğunu kendisine telkin etmiştir. Hindistan hakkında bilgileri ve yaşadıklarını Pero Tafur'a anlatan Nicolo de Conti, Timur'un egemenliğindeki toprakların sınırlarının Hindistan'a kadar ulaştığını ve Hindistan macerası esnasında Prester John ile görüştüğünü ve onun kendisini evlendirdikten sonra Hindistan'da kırk yıl boyunca yaşamını sürdürdüğünü vurgular¹⁴⁵. Rahip Kralın burada kurmuş olduğu krallık ile ilgili bilgileri Tafur'a aktaran Conti, halkın bu Rahip Krala karşı son derece saygılı olduğunu ve onun güçlü bir orduya sahip olduğunu da nakleder. Prester John ve halkı imanlı Hıristiyanlar olmalarına karşın Roma Kilisesi'ne bağlı olmadıkları bilgisine de yer verilir. Nicolo de Conti ayrıca yolculuğu boyunca gittiği yerler ve yaşadıkları olayları da yine Pero Tafur ile paylaşmıştır. Doğal olarak Tafur'un seyahatnamesinde Prester John ve Hindistan ile ilgili geçen veriler büyük oranda Conti'nin vermiş olduğu malumata dayanır.

Genel itibarıyla baktığımızda Pero Tafur ayrıca yolculuğu esnasında geçmiş olduğu topraklarda bulunan ülke ve imparatorluların sosyal ve ekonomik yapılarının yanında hızla büyüyen Osmanlılara, Roma'nın mevcut yıkık durumuna ve ayrıca doğu bölgelerinde yaşamlarını sürdüren Hıristiyan halkın genel durumuna dair bilgiler de nakleder.

3. Pero Tafur'un Prester John ile İlgili Kayıtları

Prester John ile ilgili bilgileri İtalyan seyyah ve aynı zamanda tüccar olan Nicolo de Conti'den işittiklerine dayandığını yukarıda belirtmiş idik. Conti Hindistan'a olan yolculuğunu yaptığı dönemde bu ülkenin Timur Beyin egemenliği altında bulunduğunu ve yine bu toprakların o dönemde tüccar ve seyyahlar açısından çok güvenli olduğunu belirtir¹⁴⁶. Hindistan'a vardığında ilk olarak Prester John'un ülkesine gittiğini aktaran Nicolo de Conti, Prester John ile görüştüğünü, Rahip Kral tarafından burada evlendirildiğini ve bu evlilikten iki çocuğunun dünyaya geldiğini aktarmaktadır. Hindistan'da yaklaşık olarak kırk yıl geçirdiğini aktaran Conti, bu süre zarfında ülkesini çok özlediğini ve Timur'un ölümünden sonra ülkesine dönmek üzere

¹⁴⁵Pero Tafur, *Pero Tafur Seyahatnamesi*, s. 45.

¹⁴⁶Pero Tafur *P.T. Seyahatnamesi*. s. 116.

yola çıktığını dile getirir. Conti, dönüş yolculuğu sırasında ulaştığı Mekke'den geçebilmek için Müslüman olmasının zorunlu olduğunu, aksi halde geçiş izninin kendisine verilmeyeceğini anladıktan sonra karısı ve çocuklarını düşündüğü için Müslüman olmayı kabul ettiğini ancak ülkesine vardığında Papa'dan tekrar vaftiz edilmeyi istediğini de aktarmaktadır¹⁴⁷. Conti'ye göre Hindistan'da yaşayan Prester John'un ülkesi fevkalade güzel olup içerisinde çok çeşitli halklar hayatlarını sürdürmekteydi. Prester John Mısır ve Nil coğrafyasını merak ettiğinden dolayı, bu coğrafya hakkında daha fazla bilgi edinmek için gemiler hazırlatarak adamlarını görevlendirmişti. Gemilerine fazlasıyla erzak ve yiyecek almalarına rağmen, Nil Nehrinin çok uzun olmasından dolayı yiyecekleri tükenmiş ve geri dönmek zorunda kalmışlardır. Bu görevleri sırasında birçok ülkenin topraklarından geçmiş ve farklı ırklara mensup insanlarla karşılaşmışlardır. Ancak erzak gereksinimlerinin artmış olması nedeniyle ülkenin tamamını gezemeyen bu görevlilerin geri dönmek mecburiyetinde kalmaları Prester John'u fazlasıyla üzmüştür. Bunun üzerine araştırmalar yapılmasını isteyen Prester John'a Gine denilen topraklarda çiğ et ve balık yiyerek beslenen insanların varlığından söz edilmiştir. Zira böylesine uzun bir yolculukta bu tür kişilerin görevlendirilmesi daha uygun olacaktı. Gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra gemilerle yola çıkılmış ve Prester John bu sefer nihai netice alınmadan dönülmemesi talimatını vermiştir. Prester John'un görevlendirmiş olduğu bu adamlar döndüklerinde tanık oldukları hemen her olayı krallarına bildirmişlerdir. Bu yerlerde görülen sık ölüm olayları, farklı evlilik adetleri ve çeyiz alma usulleri aktarılan detaylar arasındadır. Nakiller bununla da sınırlı değildir. Mesela evli bir erkek öldüğü zaman düzenlenen bir törenle ağıtlar eşliğinde hanımının da onunla beraber yakılması, bunu reddeden kadınların toplumdaki dışlanmaları aktarılan ilginç detaylardır. Prester John'un ülkesi hakkında daha önceki seyyahların kayıtlarında geçen tek göz ve tek ayaklı insanların varlığıyla ilgili bir soruyu Tafur, Conti'ye sorulunca o da bu rivayetlerin asılsız olduğunu vurgularcasına böylesine varlıklarla karşılaşmadığı bilgisini kendisine vermiştir. Ancak Prester John'un ülkesinde oldukça farklı şekil ve türde olan hayvanlar gördüğünü aktaran Conti, tek boynuzlu bazı hayvanlar ile siyah renkteki fillerin bunlardan bazıları olduğuna ilişkin örneklemede

¹⁴⁷ Conti ve Papa'nın görüşmesi için bkz. Pero Tafur, *Pero Tafur Seyahatnamesi*, Giriş, s. 54.

bulunmuştur. Buna göre bu filler savaşta da kullanılıyor ve üzerlerine savaşa uygun şekilde kaleye benzer yapıda inşa edilen kuleler yerleştiriliyordu.

Prester John'un ve ülkesinde yaşayan insanların son derece iyi Hıristiyanlar olduğunu aktaran Nicolo de Conti, Hıristiyanlığı bu kadar iyi yaşamalarına rağmen Roma'da bulunan Katolik Kilisesinden bihaber olduklarını da aktarmaktadır. Prester John'un ülkesindeki tüm halkın hükümdarlarına son derece bağlı olduklarını ve hiç kimsenin onun ülkesinde huzursuzluk çıkarmaya ve ona karşı gelmeye cesaret edemediği verilen diğer malumatlardandır. Yine Nicolo de Conti'nin Pero Tafur'a aktardığına göre bir gün Prester John'un ülkesinde yaşayan zengin birinin, hükümdarına oldukça büyük ve değerli bir altın getirip bu hediyeyi Prester John'a sunarken kendisini oldukça övmüş ve kendisinden başka kimsenin böyle bir altın getiremeyeceğini söylemiştir. Buna karşılık Prester John bu adamın derhal idam edilmesi emrini vermekle hükümdarın ülkesindeki en yüce ve yetkili kişinin Prester John olduğu ve kimsenin onun emirlerine karşı gelemeyeceği iki seyyah arasındaki diyalogda vurgulanır ¹⁴⁸. Pero Tafur'un kayıtlarında Prester John'un diğer ülkeler hakkında bilgi edinmek amacıyla Nicolo de Conti'yi sürekli yanında tutup ona sorular sorduğu da belirtilir. Yine Prester John'un diğer ülkelere elçi gönderdiğini aktaran Conti, Hıristiyan ülkelere gönderilen bu elçilerden bir daha haber alınmadığı bilgisine de yer verilir.

Genel itibarıyla Pero Tafur'un seyahatnamesindeki Prester John ile ilgili kayıtlara baktığımızda Nicolo de Conti'nin kendisine aktardıklarıyla sınırlı olduğunu görmekteyiz. Pero Tafur, Conti'nin de tavsiyesine uyarak Hindistan'a yapmayı planladığı yolculuğunu gerçekleştirmemesi nedeniyle bu coğrafya ile ilgili tüm bilgileri yine Conti'nin nakillerinden temin etmiştir.

¹⁴⁸Pero Tafur, *Pero Tafur Seyahatnamesi*, s. 123.

SONUÇ

Bu çalışmada Ortaçağ'da Avrupalı seyyahların kayıtlarında yer tutan Prester John söylencesi ile ilgili olan bölümler derlenmiş ve konuyla ilgili olan kısımlar değerlendirmeye tabi tutulmuştur. I. Haçlı seferi ile Hıristiyanların egemenliğine giren Kudüs'ün Selahaddin Eyyubi ile birlikte yeniden İslâm hâkimiyeti altına alınması Avrupa'da büyük bir heyecana neden olmuştu. Tüm kazanımlarına rağmen I. Haçlı seferinden sonra Roma'nın Hıristiyan âlemindeki saygınlığının azalması ve akabinde gelişen Haçlı seferlerinde Müslümanlara karşı belirgin bir başarı sağlanamaması Avrupa Haçlı ruhunun, ilk Haçlı seferine kıyasla, canlılığının azalması şeklinde tezahür etti. Bu yönüyle bu ruhun yeniden canlandırılması amacıyla etkili bir motivasyon unsuruna ihtiyaç vardı. Kanaatimizce doğuda bir yerde varlığına inanılan, görkemli bir krallığın hükümdarı olup Hıristiyanlığın Nesturi mezhebine mensup bulunan ve aynı zamanda Katolik Avrupa ile birleşmeye meyilli olan Prester John söylencesi 12. Yüzyılda ortaya atılmıştır. Söylenceyi teyit etmek maksadıyla da Papalıktan aldıkları çeşitli görevlerle pek çok Avrupalı seyyah Yakın ve Uzakdoğu'ya gerçekleştirdikleri seyahatleri müddetince Prester John ve onun ülkesi ile ilgili olarak eserlerinde çeşitli bölümler hasretmişlerdir. Burada karşımıza çıkan ilk problem kralın varlığı ve onun kim olabileceğine yönelik olarak seyahatnamelerde verilen bilgilerin birbirleri ile çelişmesidir. Kral IX. St. Louis'in Yedinci Haçlı Seferi esnasında Güyük Han'ın annesinin Prester John'un kızı olduğunun teyit edilmesi amacıyla Moğolistan'a içlerinde Carpini'nin de olduğu bir elçilik heyeti göndermesi Avrupalıların bu gizemli kralı arama çabaları şeklinde yorumlanabileceği gibi Moğolları Hıristiyanlaştırmak ve ortak düşman Müslümanlara karşı birleşme arzusundan kaynaklandığı düşünülebilir. Seyahatnamelerin geneli incelendiğinde, bu bozkır milletinin Hıristiyanlara karşı sempati duydukları izlenimi seyyahların satırlarında inikas bulur. Bunun temel iki nedeni hemen yukarıda değindiğimiz Moğolları Hıristiyanlaştırma çabası ve Müslümanlara karşı birleşme eğiliminden kaynaklı olması muhtemeldir. Bu tarz bir yaklaşım Marco Polo ve Mandeville'in eserlerinde rahatlıkla gözlenebilir. Ancak örnek olarak verilen bu iki seyahatnamede Prester John ile Moğollar arasındaki ilişkilerin niteliklerindeki farklılık belirgin bir şekilde göze çarpar ancak her iki seyyah da Moğolların Hıristiyanlara karşı olan sempatisini özellikle vurgular. Mesela Marco

Polo'nun kayıtlarında Prester John ile Moğol Hanı savaş halindeyken, Mandeville'de iki taraf arasındaki dostluk ve sıhriyet bağlarından söz edilir. Ortak olan durum ise Moğol Hanlarının ekserisinin hatunlarından birisinin Prester John'un kızı olmasıydı.

Diğer bir husus Prester John ibaresinin tek bir kralı ifade etmekten çok bunun bir unvan şeklinde çeşitli krallar tarafından kullanılmış olmasıdır. Aslında son dönemlerde açıklığa kavuşturan bu durum münasebetiyle evveliyatında Prester John'un kim olabileceğine yönelik çeşitli çıkarımlarda bulunulmuş ve onun varlığı ancak yakıştırmalarından öteye gidememiştir. Kralın kimliğindeki belirsizlik haricinde onun ülkesinin de nerede olabileceğine ilişkin muğlaklık bu söylencenin kimi zamanda Asya'ya kimi zaman Hindistan'a kimi zaman da Afrika'ya yerleşmesine neden olmuştur. Peki, Papalık tarafından ortaya atılan bu söylencenin Haçlı ruhu üzerinde herhangi bir etki ya da etkilerinden söz edilebilir mi? Kanaatimizce 12.yüzyılda ortaya atılan Rahip Kral efsanesinin kısmi ve yalnızca onu aramaya yönelik girişimler hariç tutulduğunda, bunun Haçlı ruhuna çok fazla etkileri olduğu kanaatinde değiliz. Ancak seyahatname türlerinde yer etmesi münasebetiyle bu söylencenin gerek Haçlı gerekse de Moğollar ile organik bağlarının olması, Prester John bahsinin göz ardı edilmemesi gereken bir tarihi detay olduğunu düşünüyor ve bu alanda ülkemizde başka müstakil çalışmaları da görmeyi arzuluyoruz.

Değnilmesi gereken diğer bir husus ise pek çok inanç sisteminde dinsel bir figür olarak yer tutan bir kurtarıcı beklentisi ya da Mehdi-Mesih inancı ile Ortaçağ Hristiyan âlemindeki Prester John figürünün benzer yönlerinin bulunmasıdır. Tarihin çeşitli süreçlerinde toplumlarda süre gelen çeşitli felaketler ya da başarısızlıkların neticesinde insanlar böylesine bir beklenti içerisinde olurken, yukarıda bahsi geçen bir dönem Avrupa'nın Türklere karşı olan başarısızlıkları, Avrupa Haçlı dünyasının motivasyon aracı olmasının yanında Prester John figürünün, bu beklentiyle örtüşür yanlarının yer tuttuğu izlenimini bizlerde bırakmaktadır.

KAYNAKÇA

Arbel, Benjamin, Hamilton, Bernard, *David Jacoby, Latins and Greeks in the Eastern Mediterranean After 1204*, Routledge: Londra, 1989.

Ayaz, F. Y., *Memlükler 1250-1517*, İsam Yay., İstanbul 2015.

Benjamin, Tudela, Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağda İki Yahudi Seyyahın İslâm Dünyası Gözlemleri*, çev. Nuh Arslantaş İstanbul, 2009.

Brewer, Keagan, Prester John: The Legend and its Sources, Routledge: New York, 2015.

Carpini, Johann De Plano, *Moğol Tarihi ve Seyahatname*, çev. Ergin Ayan, Derya Kitapevi, Trabzon, 2001.

D'Avezac, *Notice sur les anciens voyages de Tartarie en general, et sur celui de Jean du Plan de Carpin en particulier*. in Recueil IV.

Dunlop, D.M., The history of the Jewish Khazars, Princeton, 1954.

Findlay Ronald, Kevin H. O'Rourke, Power and Plenty: Trade, War, and the World Economy in the Second Millennium, Princeton Üniversitesi Yay., New Jersey, 2007.

France, John, *Acre and Its Falls: Studies in the History of a Crusader City*, ed. John France, Leiden: Brill, Boston, 2018.

Gould, S.Baring, *Curious Myths of Middle Ages*, Boston, 1880.

Hang, Geraldine, *The Invention of Race in the European Middle Ages*, Cambridge Üniversitesi Yay., New York, 2019.

Hinnebush, William A., The Dominicans, A Short History, New York, 1975.

Jackson, Peter, *The Seventh Crusade, 1244-1254: Sources and Documents*, Ashgate Yay., Farnham 2009

Joinville, Jean De, *Bir Haçlının Hatıraları*, Vadi Yayınları, Çev. Cüneyt Kanat, Ankara, 2002.

Mandaville, Sir John, *The Travels of Sir John Mandaville*, The Version of Cotton Manuscript in Warden Spelling Yay. A.W.Pollard, Londra, 1912.

Major, R.H. (ed.), *India, in Fifteenth Century, Being a Collection of Voyages to India*, Londra, 1857.

Oliphant, Margaret, *The Makers of Venice: Doges, Conquerors, Painters, and Men of Letters*, Cambridge University Press, New York, 2012

Pordenone, Odoric, *Cathay and The Way Thither*, The Hakluyt Societe, Londra, 1913.

Powell , James M., *Anatomy of a Crusade 1213-1221*, Philadelphia, 1986.

Ratchevsky, *cinggis- Khan sein Leben und Wirken*, Münchener Ostasiatische Studien, Wiesbaden, 1983.

Roux, Jean Paul, *Moğol İmparatorluğu Tarihi*, çev. Ayşe Bereket, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2011-2012; Geroge Lane, Indiana, 2009.

Sahebjam, Freidoune, *Dağın şeyhi Hasan Sabbah*, çev. Faik Baysal, Telos Yayıncılık, İstanbul, 2014.

Şeşen, Ramazan, *Selahattin Eyyubi ve Devlet, Çağ Yayınları*, İstanbul, 1987.

Şeşen,Ramazan, *Sultan Baybars*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2016.

Tafur, Pero, *Pero Tafur Seyahatnamesi*, çev. Hakan Kılınc, Kitapyayınevi, İstanbul, 2016.

Wadding, *Anneles Minorum*, Roma, s.1731-1947.

Willem, Ruysbroeckli, *Mengü Han'ın Sarayına Yolculuk*, çev. Zülal Kılıç, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010.

Yıldız, Zeynep, *13-15. Yüzyıllarda Deşt-i Kıpçak Sahasını Ziyaret Eden Seyyahların Gözünden Türk İmgesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray, 2016.

Zarncke , F., “Der Priester Johannes”, Gesellschaft der Wissenschaften, VIII, 1883.

Zhao, Gong, Uyar, Mustafa,Cengiz İmparatorluğu hakkında ilk tarih kayıtları: Meng ta pei lu ve Hei ta shi lu, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2012.

MAKALELER, DERGİ VE TEZLER

Albayrak, Kadir, *Nesturilik*, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 28, Ankara 2003, s. 15-17

Ağır, A.Mesut, “Ortaçağ Seyyahlarının Kayıtlarında Prester John”, *History Studies*, 9/2, (2007), s. 27-46.

İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi, İstanbul, 1983, II. Cilt, s. 1239-1240.

Pelliot ve Hambis, *Campagnes*, s. 215-221, 299-311,

Saad, Rana, *William of Rubruck's Account of the Mongols*, Maryland 2005, s. 129. s. 151-162.

Şakiroğlu, Mahmut H., “Marco Polo”, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. C. 28, Ankara 2003, s. 41-43.

İNTERNET SİTELERİ

Brittanica.com/biyographia/odoric-of-pordenone, Erişim Tarihi, 04/09/2019.

<https://britannica.com/place/Susa>. Erişim Tarihi, 02/10/2019

<https://www.britannica.com/biography/Benjamin-of-Tudela>, Erişim Tarihi, 12/10/2019.

<http://muhammettarakci.blogspot/2017/12/fransisken-ve-dominiken-tarikatlar.html>, Erişim Tarihi, 10/09/2019.

<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvUGVkcml9fVGFmdXI>, Erişim Tarihi, 19/10/2019.

[https://makaleler.com/lapis-lazuli-tasi-nedi-özellikleri-faydaları-nelerdir](https://makaleler.com/lapis-lazuli-tasi-nedi-ozellikleri-faydaları-nelerdir) Erişim Tarihi, 18/10/2019.

https://www.academia.edu/37831096/Translation_of_Original_Latin_Letter_of_Prester_John_from_Ecstatic_Transformation_, Erişim Tarihi 30/11/2019.

<https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvVHVyYWtpbmU> E.T 02/12/2019.

EKLER

EK 1

Prester John'a atfedilen ve Bizans İmparatoru Manuel Komnenos başta olmak üzere Avrupa'nın diğer bazı krallarına gönderildiği iddia edilen mektup metni

"John, her şeye Kadir mutlak kudretin sahibi Tanrı'nın ve kuvvet sahibi İsa'nın Rahibi'nden, Krallar Kralı ve Lordlar Lordundan, onun dostu Konstantinapol Prensi Manuel'e selam olsun. Sağlığı daim, hükümlürlüğü refah içinde ve devamlı olsun. Haşmetimize karşı duymuş olduğunuz muhabbet tarafımıza ulaştığı gibi, bizim büyüklüğümüz ile ilgili haberler de size ulaşmıştır. Bundan başka, sanatsal bazı eşyaları hediye olarak bize göndermekten duymuş olduğunuz mutluluğu hazinedarımız vasıtasıyla öğrenmiş bulunuyoruz ve bu durum da bizi memnun etti. Buna karşılık olarak ise hazinedarımıza bize ait bazı eşyaları size göndermesini buyurdum. Şimdi, biz kesin olarak sizin doğru imana sahip olduğunuzu arzulamak istiyoruz ve her şey efendimiz İsa'ya sadıktır, çünkü insani ihtiyaçlara bağımlı ve bir ölümlü olmanıza rağmen, sizin mahkemenizin size tanrı gözüyle baktığını işittik. Şayet büyüklüğümüzü, haşmetimizi ve topraklarımızın asamıza bağlı olduğunu öğrenmeyi arzuluyorsan, kulak ver ve inan! Ben, Presbyter Johannes, Lordlar Lordu, faziletli bir şekilde cennetin altından geçen, zenginliğin ve gücün sahibi. Yetmiş iki kral bize vergi verirler... Üç Hindistan'da da bizim görkemimiz hakimdir ve topraklarımız Kutsal Havari Thomas'ın bedenini uyuduğu Hindistan boyunca genişlemektedir. Bu topraklar gün doğumuna kadar ulaşır ve Babil Kulesi yakınlarındaki ıssız Babylon'a doğru yönelir. İçlerinde çok azı Hıristiyan olan yetmiş iki vilayet bize hizmet eder. Bu vilayetlerin her birinin kendi kralları vardır ancak bu kralların hepsi bize vergi verirler. Topraklarımız, fillerin, tek hörgüçlü

develerin, timsahların, metacollinarum'ların, cametennus'ların, tensevetes'lerin, yaban eşeklerinin, beyaz ve kırmızı aslanların, beyaz ayıların, beyaz merule'ların, circırların, kızıl akbabaların, kaplanların, lamaların, sırtlanların, yabani atların, yabani öküzlerin, yerlilerin, boynuzlu insanların, tek gözlülerin, gözleri önünde ve arkada olan insanların, insan başlı atların, yarı keçi yarı insan orman tanrısının, satirlerin, pigmelerin, kırk arşın yüksekliğindeki devlerin, tepegözlerin ve buna benzer kadınların ve aynı zamanda anka kuşunun ve bunun gibi hayvanların yaşadığı topraklardır. Bize bağlı olup insan etiyle ve hayvan ceninleriyle beslenen ve ölümden asla korkmayan insanlara da sahibiz. Bu insanlardan herhangi biri öldüğü zaman, onun arkadaşları ve akrabaları aç kurtlar gibi onu yerler, çünkü onlar insan eti yemeyi başlıca görevlerinden biri olarak addederler. Bunların adı Yecüc ve Mecüc (Gog ve Magog), Anie, Agit, Azenach, Fommeperi, Befari, Conei-Samante, Alanei'dir. Bunlar ve buna benzer uluslar Büyük İskender tarafından kuzeye doğru yüksek dağların ardına hapsedilmiştir. Eğer gerekli izni versek, bunları zevkimiz için düşmanlarımıza karşı yönlendiririz ve düşmanlarımızdan ne bir insan ne de bir hayvan yenilmemiş olarak kalır. Dünyanın ömrü tamam olup da Deccal hüküm sürmeye başlayınca, bu melun 15 ulus yeryüzünün dört bölgesinden dışarı çıkar ve Roma'da dahil olmak üzere tüm Azizlerin evlerini istila eder ki bu vesileyle biz doğacak olan erkek çocuğumuza tüm İtalya ile birlikte, iki Galya'yı, Britanya ve İskoçya'yı vermeye hazırız. Bizim topraklarımızdan ballar akar ve sütler taşar. Bir bölge içinde, ne zehirli bir ot, ne de ses çıkaran bir kurbağa, ne zehirli bir akrep ne de çayırların arasında sürünen bir yılan ya da birisine zarar verecek zehirli bir hayvan mevcuttur. Kafirler arasında, belli bir bölgeye doğru, cenneti çevreleyen, İndus Nehri akar, onun kolları da çeşitli kavislere ayrılır. Burada zümrütler,

safirler, lal taşları, yakutlar, zebercetler, akik taşları, beriller, kırmızı akik, ve nice değerlerli taşlar bulunur. Burada, birisi tarafından giyildiğinde onu kötü ruhlardan koruyan Assidos bitkisi de yetişir, dolayısıyla kötü ruhlar buradan uzak dururlar. Bize bağlı olan belirli bir bölgede, biberin her çeşidi toplanır, bunun tahıl ve ekmek, deri ve elbise ile takası yapılır. Olimpos dağının eteklerinde tadı, saatten saate, geceden gündüze değişen ve Adem'in sürüldüğü cennete üç günlük mesafede olan bir pınar kaynar. Eğer herhangi biri bu kaynaktan üç kez tadarsa, o günden itibaren hiçbir bitkinlik hissetmez ve yaşadığı sürece hep otuz yaş görünümünde olur. Burada, kendisine Nudiosi denilen ve vücuda temas ettiğinde görme özrünü önleyen ve göze tekrar nur veren taşlar bulunur. Bu taşlara ne kadar bakılırsa, göz o kadar keskin görür. Topraklarımızda dev dalgalar halinde yükselip kumlardan oluşan ve hiç durağan olmayan susuz denizler vardır. Bu denizi kimse geçememiştir; o tamamen sudan yoksundur, ancak onun üzerinden sahiline doğru fırlayan, benzerlerine daha önce hiçbir yerde rastlanmamış, çok çeşitli ve lezzetli balıklar vardır. Bu deniz, aşağı doğru dönük olan kayalık dağlara ve kum denizine açılan susuz nehre üç günlük mesafededir. Bu denize bir akıntı gelir gelmez, onun kayalıkları gözden kaybolur ve bir daha asla görünmez. Nehir devinim halinde olduğu sürece asla geçilemez, ancak haftanın dört günü bu nehri geçmek mümkündür. Sözü geçen dağlar ile kum denizi arasında, Hıristiyanları ve bu dinden olup da her çeşit günaha bulaşmış olanları temizleyen, kutsal bir pınar vardır. Dört inç yüksekliğindeki bu su, midye kabuğu şeklindeki kaya bir oyuk içinde durmaktadır. Bu pınarda yıkanmış iki aziz, buraya gelenlere Hıristiyan olup olmadıklarını, bütün kalpleriyle şifa isteyip istemediklerini sorar. Eğer uygun cevap alınır, kendilerinden elbiselerini çıkarıp bir kenara koymaları ve midyeye adım atmaları istenir. Eğer söyledikleri

doğru çıkarsa, sular yükselmeye ve başlarına değin taşmaya başlar; bu şekilde sular üç defa yükselir ve midyenin içine giren herkes tüm dertlerinden arınmış olarak çıkar..."¹⁴⁹

¹⁴⁹ Bu mektup metninin çevirisi Abdullah Mesut Ağır'ın History Studies Dergisi 9/2 (2017) sayılı "Orta Çağ Seyyahlarının Kayıtlarında Presbyter John ve Efsanenin Asya ve Afrika'daki Temelleri" adlı makale çalışmasından alınmış olup bu çeviri kısmi bir tercümedir, bkz. A. M. Ağır, "Ortaçağ Seyyahlarının Kayıtlarında Prester John", s. 36-38. Mektup metninin İngilizce orijinali için bkz. S. Baring Gould, *Curious Myths of Middle Ages*, Boston 1880, s. 36-41; diğer bir versiyon için bkz. https://www.academia.edu/37831096/Translation_of_Original_Latin_Letter_of_Prester_John_from_Ecstatic_Transformation Erişim Tarihi 30/11/2019.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Uğur TOPRAK

Uyruğu: T.C

Doğum Yeri ve Tarihi: Batman/ Merkez 08/11/1988

Telefon: 553 636 36 30

Faks:

E-mail: turkay008501@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise: Atatürk Lisesi Batman /Merkez		2005
Üniversite: Batman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü		2014
Yüksek Lisans: Batman Üniversitesi (Sosyal Bilimler Enstitüsü)		2019

Doktora:

İŞ DENEYİMLERİ UZMANLIK ALANI: Ortaçağ Tarihi

YABANCI DİLLER: İngilizce

BELİRTMEK İSTEDİĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER YAYINLAR

ORTAÇAĞ'DA AVRUPALI SEYYAHLARIN KAYITLARINDA PRESTER JOHN

Yazar Uğur Toprak

Gönderim Tarihi: 07-Kas-2019 02:41PM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 1208957910

Dosya adı: U_UR_TOPRAK_TEZ.docx (192.78K)

Kelime sayısı: 19484

Karakter sayısı: 131551

ORTAÇAĞ'DA AVRUPALI SEYYAHLARIN KAYITLARINDA PRESTER JOHN

ORIJINALLIK RAPORU

% **1**

BENZERLIK ENDEKSİ

% **1**

İNTERNET
KAYNAKLARI

% **1**

YAYINLAR

% **2**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

www.ozelburoistihbarat.com

İnternet Kaynağı

% **1**

2

ÖZDAL, Ahmet N. "ORTAÇAĞ İSLÂM
DÜNYASINDA SİLAH TİCARETİNE DAİR BAZI
TESPİTLER (FARKLI YAKLAŞIMLAR)",
Mustafa Alican, 2017.

Yayın

% **1**

Alıntılarını çıkart

üzerinde

Eşleşmeleri çıkar

< %1

Bibliyografyayı Çıkart

üzerinde